

אשיחה בהקיך

פָּרָשַׁת תּוֹלְדוֹת

שיחות מפי

הרב **אורן נזרית** שליט"א

מְסִירַת מְלָאכָה לְגוֹי בע"ש, וְהַדְלָקַת נֵרוֹת

בהלכה

אשיחה בחקיך

בהלכה

שיחות מפי הרב אורן נזרית שליט"א

יגדיל תורה

ניתן להשיג את ספרי המחבר:
שיחות חיזוק ה' כרכים
אשיחה בחוקיך ה' כרכים
קול חתן וקול שמחה

מתוך סדרת הספרים אשיחה בחקיך (ה' כרכים)
ניתן להשיג בטלפונים 0509013000, 0506491414
למעוניינים ניתן לקבל השיחה
במייל toraoren@gmail.com

מְסִירַת מְלָאכָה לְגוֹי בע"ש, וְהַדְלָקַת נֵרוֹת (א)

אִסּוּר 'אֲמִירָה לְעַכּוּ"ם' מֵעֶרֶב שַׁבָּת ..... ג
מְסִירַת מְלָאכָה לְגוֹי מֵעֶרֶב שַׁבָּת - אֹפֶן הַמְּתָּר ..... ג
מַהִי קְצִיצָה? ..... ד
נְתִינַת רֶכֶב לְמוּסָךְ שֶׁל גּוֹי (א) ..... ה
נְתִינַת רֶכֶב לְמוּסָךְ שֶׁל גּוֹי (ב) ..... ו

הִלְכוֹת הַדְלָקַת נֵרוֹת שַׁבָּת

חוֹבַת הַהַדְלָקָה ..... ח
מִצְוַת הַנָּשִׁים ..... ט
חִיּוּב הַבְּרָכָה קֹדֶם הַהַדְלָקָה ..... י
דַּעַת הָרַמְבַּ"ם הַמְקֻבֶּלֶת לַהֲלָכָה ..... יא
דִּבְרֵי הָרַב 'שַׁאֲגַת אַרְיֵה' ..... יב
הַאִם קַבָּלַת שַׁבָּת תְּלוּיָה בַּהַדְלָקָה? ..... יג
דַּעַת גְּדוֹלֵי הַפּוֹסְקִים מִכָּל הָעֵדוֹת ..... יד
דַּעַת הַ'בֶּן אִישׁ חַי' וְהָ'אוֹר לְצִיּוֹן' ..... טו
מַסְקָנָא דִּדְינָא ..... טז
בְּרָכָה בְּאֶמְצַע הַדְלָקַת נֵרוֹת ..... יז
מִנְיַן הַנֵּרוֹת ..... יז
שָׁכְחָה לְהַדְלִיק נֵרוֹת שַׁבָּת ..... יז
'וַיִּמְצָא בַּשָּׁנָה הַהִיא' - הַכֹּל מִיַּד הַבּוֹרֵא ..... יט
"גּוֹל עַל ה' דַּרְכֶּךָ..." ..... יט
וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ ..... כ
'יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם' - שִׂמְחָה הַנּוֹבַעַת מִבְּטָחוֹן ..... כא
שֶׁלֹּא יִהְיֶה בִּטְחוֹנֵנוּ מִן הַשָּׂפָה וְלַחוּץ! ..... כא
רֵאשִׁית כָּל כִּשָּׁלוֹן - הַפַּחַד וְהַדְּאָגָה ..... כג
אֲנָחָה גּוֹרֶרֶת אֲנָחָה... ..... כג
תַּנְחוּמִים שֶׁל אֵמָּת... ..... כד
תּוֹעֶלֶת הַבִּטָּחוֹן - אֵינָהּ תְּלוּיָה בְּמַעֲשִׂים ..... כה

ניתן להקדיש פרשיות לברכה והצלחה ולעילוי נשמת וכיו"ב
לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000

א.י.ש. אשדוד | 08-8650078 | 052-7627127

שִׁעוּר לְפָרָשַׁת תּוֹלְדוֹת

מְסִירַת מְלָאכָה לְגוֹי בע"ש, וְהַדְלָקַת נֵרוֹת (א)

בְּסִיָּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא, בְּשִׁעוּר זֶה נַעֲסֹק בְּהִלְכוֹת מְסִירַת מְלָאכָה לְגוֹי בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וּבְהִלְכוֹת הַדְלָקַת נֵרוֹת שַׁבַּת קֹדֶשׁ, כְּפִי שֶׁסִּדְּרָם מָרָן הָרִאשׁוֹן לְצִיּוֹן זיע"א בְּסִפְרוֹ 'חֶזְוֹן עוֹבַדְיָה' (שַׁבָּת א').

אִסּוּר 'אֱמִירָה לְעַכּוּ"ם' מֵעֶרֶב שַׁבָּת

א. אָמְרוּ חַז"ל לְיִשְׂרָאֵל לוֹמַר לְנָכְרִי לַעֲשׂוֹת עֲבוּרוֹ מְלָאכָה בְּשַׁבָּת, וְאָמְרוּ (שַׁבָּת קנ, א ועו"ד) **דְּ'אֱמִירָה לְעַכּוּ"ם שְׁבוּת'. אִסּוּר זֶה אֵינוֹ דַּוְקָא אִם אוֹמֵר לוֹ בְּשַׁבָּת לַעֲשׂוֹת עֲבוּרוֹ מְלָאכָה, אֶלָּא גַּם אִם אוֹמֵר לוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּשַׁבָּת - אָסוּר הַדָּבָר.**

כֵּן כָּתַב הָרַמְבַּ"ם (שַׁבָּת ו, א): "אָסוּר לוֹמַר לְגוֹי לַעֲשׂוֹת לָנוּ מְלָאכָה בְּשַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַגּוֹי מִצְוֶּה עַל שְׁמִירַת שַׁבָּת, וְאע"פ שֶׁאוֹמֵר לוֹ כֵּן קֹדֶם הַשַּׁבָּת, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְאוֹתָהּ מְלָאכָה אֶלָּא רַק לְאַחַר הַשַּׁבָּת, וְדָבָר זֶה אִסּוּרוֹ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּהְיֶה הַשַּׁבָּת קַלָּה בְּעֵינֵיהֶם וְיָבוֹאוּ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּעַצְמָם".

וְכָתַב המהר"מ מֵרוֹטֶנְבּוּרְג בְּתְשׁוּבָה (דְּפוּס פְּרָאג סי' רב): "יֵשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁסְּבוּרִים שֶׁאִסּוּר אֱמִירָה לְגוֹי הוּא דַּוְקָא כְּשֶׁהָאֱמִירָה הִיא בְּעֶצֶם יוֹם הַשַּׁבָּת, אֲבָל כְּשֶׁהָאֱמִירָה קֹדֶם הַשַּׁבָּת מֻתָּר, וְטוֹעִים הֵם", וְהוֹכִיחַ כֵּן מֵהַגְּמָרָא (ע"ז כב, א) שֶׁגַּם כְּשֶׁהָאֱמִירָה קֹדֶם הַשַּׁבָּת אָסוּר, וְכֵן מוּכָח בְּשַׁבָּת (יז, ב). וַאֲפִלּוּ לוֹמַר לְגוֹי בְּעֶרֶב שַׁבָּת לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת דָּבָר שֶׁהוּא מִשּׁוּם שְׁבוּת בִּלְבַד - גַּם כֵּן אָסוּר, וְכִדְמוּכָח בְּשַׁבָּת (קנ, א) לֹא יֹאמַר אָדָם לְגוֹי מֵעֶרֶב שַׁבָּת שְׂכֹר לִי פּוֹעֲלִים בְּשַׁבָּת. וְכֵן פָּסַק בה"ג (שַׁבָּת פ"א יז, ב), וְכֵן פָּסַק רס"ג, הוּבָא בְּפִסְקֵי הָרֹא"ש (ב"מ פ"ז סי' ה) שֶׁאָסוּר לְיהוּדִי לוֹמַר לְגוֹי בְּעֶרֶב שַׁבָּת הֵילֵךְ מָעוֹת וּקְנֵה לִי חֵפֶץ בְּשַׁבָּת, וְכֵן פָּסַק הָרֹא"שׁ (שַׁבָּת פ"א סִימָן לו) וְכֵן פָּסַק הַמְּאִירִי (שַׁבָּת קל, א), וְכֵן פָּסְקוּ הַטּוּר וְהש"ע (סי' שז סעי' ב-ג).

אוּלָם כָּל זֶה כְּשֶׁאוֹמֵר לְגוֹי בְּעֶרֶב שַׁבָּת שֶׁיַּעֲשֶׂה מְלַאכְתּוֹ בְּשַׁבָּת, אֲבָל קָבַע לוֹ שָׂכָר מְסֻיָּם עַל הַמְּלָאכָה שֶׁיַּעֲשֶׂה וְלֹא אָמַר לוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה אֶת הַמְּלָאכָה בְּשַׁבָּת - יֵשׁ לְהַתִּיר, הוֹאִיל וְהַגּוֹי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת אֶת הַמְּלָאכָה שֶׁל הַיְּהוּדִי בְּעֶרֶב שַׁבָּת אוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וַאֲפִלּוּ אִם הַגּוֹי יְבַצֵּעַ אֶת הַמְּלָאכָה בְּשַׁבָּת - אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁהַגּוֹי עַל דַּעַת עַצְמוֹ עוֹשֶׂה כֵּן.

מְסִירַת מְלָאכָה לְגוֹי מֵעֶרֶב שַׁבָּת - אֹפֶן הַמֻּתָּר

ב. מֻתָּר לִיתֵּן בֶּגֶד לְכוֹבֵס גּוֹי בְּעֶרֶב שַׁבָּת עַל מְנָת שֶׁיְּכַבְּסֶנּוּ, אוֹ בַּד לְחַיֵּט גּוֹי עַל מְנָת שֶׁיִּתְפְּרֶנּוּ, בְּתְנָאִים אֵלּוּ: א. הַגּוֹי עוֹבֵד בְּקַבָּלָנוּת וְלֹא בְּשָׂכִיר יוֹם, ב. אִם קָצַץ לוֹ דָּמִים, ג. לֹא יְצַוֶּה לוֹ לְהֶדְיֹא לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת, ד. הַגּוֹי עוֹבֵד בְּבֵיתוֹ, אוֹ בְּמִכְבָּסָה וּמִתְפָּרָה שֶׁבְּבַעֲלוּתוֹ. אוּלָם אִם הָיְתָה הַמְּלָאכָה מְפָרְסֶמֶת שֶׁהִיא שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְהַגּוֹי עוֹשֶׂה אוֹתָהּ בְּמָקוֹם מִפְרָסָם - יֵשׁ לְהַחְמִיר וְלֶאֱסֹר מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, שֶׁמָּא יַחְשְׁדוּהוּ שֶׁאֵין הַגּוֹי אֶלָּא שָׂכִיר יוֹם עֲבוּרוֹ.

כָּתַב מָרָן בְּשֻׁלְחָנוֹ הַטָּהוֹר (או"ח רמז, א-ב): "שׁוֹלֵחַ אָדָם אִגֶּרֶת בְּיַד אֵינוֹ יְהוּדִי, וַאֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה; וְהוּא **שֶׁקָּצַץ לוֹ דָּמִים**, וּבִלְבַד **שֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ שֶׁיֵּלֵךְ בְּשַׁבָּת**", וְכֵן בְּסִימָן רנב (סע' ב) "וּמֻתָּר לִיתֵּן בְּגָדָיו לְכוֹבֵס א"י, וְעוֹרוֹת לְעַבְּדָן (פי' הָאָמָּן שֶׁמְּעַבֵּד וּמְתַקֵּן

הָעוֹרוֹת), סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, אִם **קָצַץ לוֹ דָּמִים** אוֹ שֶׁעוֹשֶׂה אוֹתָם בְּטוֹבַת הֲנָאָה, וְהוּא **שֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת**, וְגַם **שֶׁיַּעֲשֶׂה הַגּוֹי הַמְּלָאכָה בְּבֵיתוֹ**". עוֹד כָּתַב (סי' רנב, ג-ד): "וְאִם הָיְתָה מְלָאכָה מְפָרְסֶמֶת וְיָדוּעַ שֶׁהִיא שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְעוֹשֶׂה אוֹתָהּ בְּמָקוֹם מְפָרְסָם, טוֹב לְהַחְמִיר וְלֶאֱסֹר".

מְבֹאָר מִדִּבְרֵי מָרָן הַשו"ע שֶׁמֻּתָּר לְמְסֹר לְגוֹי מְלָאכָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת, כְּגוֹן לִיתֵּן לוֹ בֶּגֶד לִתְפֹּר אוֹ נַעֲלַיִם לְתַקֵּן, וַאֲפִלּוּ שֶׁהַגּוֹי יַעֲשֶׂה אֶת הַמְּלָאכָה בְּשַׁבָּת, וְאֵין בָּזֶה אִסּוּר אֲמִירָה לְנָכְרִי מִשּׁוּם שֶׁהַנָּכְרִי אֵינוֹ שָׂכִיר שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל, אֶלָּא הוּא עוֹשֶׂה אֶת מְלַאכְתּוֹ בְּקַבְּלָנוּת, וְגַם אֵין בָּזֶה חֲשַׁשׁ מַרְאִית הָעַיִן - כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִכָּר בְּפַרְהֶסְיָא שֶׁהַנָּכְרִי עוֹסֵק בְּחֶפֶץ שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל.

אָכֵן הֶתֵּר זֶה מֻתְנֶה בְּמִסְפָּר תְּנָאִים: **א.** שֶׁלֹּא יְצַוֶּה עַל הַנָּכְרִי לַעֲשׂוֹת אֶת הַמְּלָאכָה בְּשַׁבָּת. **ב.** דַּוְקָא אִם קָצַץ לוֹ שְׂכָרוֹ, דְּאָז הַגּוֹי אַדַּעְתָּא דְּנַפְשֵׁיהּ קָא עָבֵיד, כְּדֵי לְקַבֵּל שְׂכָרוֹ. **ג.** הַהֶתֵּר הוּא בְּאֹפֶן שֶׁהַגּוֹי עָשָׂה אֶת הַמְּלָאכָה בְּבֵיתוֹ אוֹ בְּבֵית הָעֵסֶק שֶׁלּוֹ, אֲבָל אָסוּר לוֹ לַעֲשׂוֹתָהּ בְּבֵיתוֹ שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל, דְּאָז אָסוּר מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, שֶׁנִּרְאֶה כְּשָׂכִיר שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל. וְכֵן מְלָאכָה מְפָרְסֶמֶת וִידוּעָה שֶׁהִיא שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְעוֹשֶׂה אוֹתָהּ בְּמָקוֹם מְפָרְסָם, יֵשׁ לְהַחְמִיר בַּדָּבָר.

מַהִי קְצִיצָה?

הִזְכַּרְנוּ שֶׁאֶחָד מִתְּנָאֵי הַהֶתֵּר לְמְסֹר מְלָאכָה לְנָכְרִי הוּא בְּאֹפֶן שֶׁקָּצַץ לוֹ שָׂכָר, אוּלָם כָּתַב מָרָן בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ (רמז, ב) דְּלָאו דַּוְקָא בָּעֵינָן שֶׁיִּקְצֹץ לְהֶדְיָא אֶלָּא אִם הִתְנָה עִמּוֹ שֶׁיִּתֵּן לוֹ שְׂכָרוֹ - אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ כַּמָּה יִתֵּן לוֹ, דִּינוֹ כְּקוֹצֵץ, דְּסַמְכָא דַּעְתֵּיהּ דְּאֵינוֹ יְהוּדִי וּבְדִידֵיהּ קָא טָרַח; אֲבָל בִּסְתָם, אע"פ שֶׁיֵּשׁ בְּדַעְתּוֹ שֶׁיִּתֵּן לוֹ שָׂכָר, אָסוּר, דְּלָא סַמְכָא דַּעְתֵּיהּ וּבְדִיְשְׂרָאֵל קָא טָרַח. וּמְקוֹר הַדְּבָרִים מִתְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ"א (ח"ג סי' שסח).

וְכָתַב הַבֵּאוּר הַלָּכָה (סִימָן רנב): "וְדַע דְּאַף שֶׁהַחַיֵּי אָדָם בִּכְלַל ג' דִּין ג' הֶעָתִיק לְדִינָא דַּעַת הַגָּהוֹת מָרְדְּכַי, דְּכָל דָּבָר הַיָּדוּעַ שֶׁלְּעוֹלָם נוֹתְנִין שָׂכָר עַל מְלָאכָה זוֹ דִּינוֹ כְּקָצַץ, קָשֶׁה מְאֹד לִסְמֹךְ עַל זֶה לְמַעֲשֶׂה, דַּהֲרֵי כָּל הָרַאשׁוֹנִים [וְהֵם הָרַמְבַּ"ם וְהַתּוֹס' בְּדַף י"ט ע"א וְהָרֹא"ש וְהָרַ"ן וְהָרַשְׁבָּ"א בְּחִדּוּשָׁיו והמ"מ וְהאו"ז וְהַמְּאִירִי] כֻּלָּם כָּתְבוּ בְּהֶדְיָא בְּכָל מְלָאכוֹת וְאַף בְּעוֹרוֹת לְעַבְּדָן וְכֵלִים לְכוֹבֵס דִּבְוַדַּאי אֵין עוֹשִׂין בְּחִנָּם, וְאפ"ה בָּעֵינָן קָצַץ".

וּבְשו"ת קִנְיַן תּוֹרָה (ח"ב סי' לה אות ג) כָּתַב דְּדִבְרֵי הַבֵּאוּר הַלָּכָה בְּשֵׁם כָּל הָרַאשׁוֹנִים דְּבָעִינַן קָצַץ דַּוְקָא, מִתְנַגְּדִים לְמַה שֶׁכָּתַב מָרָן מִתְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ"א, דְּאִם הִתְנָה עִמּוֹ שֶׁיִּתֵּן לוֹ שְׂכָרוֹ - אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ כַּמָּה יִתֵּן לוֹ, דִּינוֹ כְּקוֹצֵץ. אוּלָם דַּעַת מָרָן רַבֵּנוּ עוֹבַדְיָה בַּ'חֶזּוֹן עוֹבַדְיָה' (עמ' קנז) דְּוַדַּאי אֵין הַדָּבָר כֵּן, וּמָרָן מַיְירֵי בְּהִתְנָה עִמּוֹ שֶׁיִּתֵּן לוֹ שְׂכָרוֹ, וּבָזֶה סָמְכָא דַּעְתֵּיהּ שֶׁל הַגּוֹי שֶׁיְּקַבֵּל אֶת שְׂכָרוֹ, וְעַל דַּעַת עַצְמוֹ הוּא עוֹשֶׂה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן דִּבְרֵי הַגָּהוֹת מָרְדְּכַי, דְּמַיְירֵי שֶׁלֹּא הִתְנָה עִמּוֹ כְּלוּם.

עוֹד מְבֹאָר בְּדִבְרֵי הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ (סי' רנב, ב; רמז, ד) שֶׁבְּמִקְרִים מְסֻיָּמִים מֻתָּר לִיתֵּן לְגוֹי בְּעֶרֶב שַׁבָּת אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּשָׂכָר, כְּגוֹן שֶׁנִּתְרַצָּה הַגּוֹי לַעֲשׂוֹת אֶת הַמְּלָאכָה בְּחִנָּם, וְאָנוּ אוֹמְרִים דְּמִסְתָּמָא עוֹשֶׂה זֹאת עֲבוּר טוֹבַת הֲנָאָה שֶׁקִּבֵּל מִמֶּנּוּ בָּעָבָר, וְאַדַּעְתָּא דְּנַפְשֵׁיהּ קָעָבֵיד.

וְכֵן כָּתַב בְּבֵית יוֹסֵף (סִימָן רמז) בְּשֵׁם מַהַר"י אַבּוּהָב, שֶׁאִם הַגּוֹי אָמַר לְיִשְׂרָאֵל שֶׁרוֹצֶה לְהוֹלִיךְ לוֹ כְּתָב בְּחִנָּם לְמָקוֹם שֶׁהוּא רוֹצֶה, נִרְאֶה דַּאֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת שָׂרֵי, שֶׁהֲרֵי הַגּוֹי מֵאֵלָיו הוּא עוֹשֶׂה זֶה, וְאֵינוֹ אֶלָּא לְהַחֲזִיק טוֹבָה לְיִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי מַה שֶּׁקִּבֵּל מִמֶּנּוּ, וְהָוֵי לֵיהּ כְּאִלּוּ קָצַץ. וּבְבֵית יוֹסֵף (סִימָן רנב) הֵבִיא דְּהַשַּׁבְּלֵי הַלֶּקֶט (סי' קי"ב) וְרַבֵּנוּ יְשַׁעְיָה פְּלִיגִי אַסְבָּרָא זוֹ, וּלְדִידְהוּ לָא שָׂרֵי שֶׁיַּעֲשֶׂה הַגּוֹי

בְּחִנָּם בְּשׁוּם אֹפֶן, אוּלָם כָּתַב מָרָן עַל דִּבְרֵיהֶם: "וְאֵין נִרְאֶה כֵּן מִדִּבְרֵי הַגָּהוֹת מָרְדְּכַי, וַהֲכִי מִסְתַּבְּרָא דְּאַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּחִנָּם שַׁיָּךְ לְמֵימַר בֵּיהּ בְּעִיבִידְתֵּיהּ עָסִיק, וּכְבָר כָּתַבְתִּי כַּיּוֹצֵא בָּזֶה בְּסִימָן רמ"ז בְּשֵׁם מַהֲר"י אַבּוּהָב זַ"ל". אָמְנָם הָרַמָ"א הִזְכִּיר דַּעַת הַחוֹלְקִים, אוּלָם אָנוּ אֵין לָנוּ אֶלָּא דִּבְרֵי מָרָן שֶׁקִּבְּלְנוּ הוֹרָאוֹתָיו.

וְכָתַב הַמַּגֵּן אַבְרָהָם (רנב סק"ו) בַּזְּמַן הַזֶּה הַנּוֹתֵן כֵּלִים לְכוֹבֵס סְתָמָא דִּינוֹ כְּקַצָּץ, דְּקִצְבָתוֹ יְדוּעָה וְלָכֵן הַמִּנְהָג פָּשׁוּט לִתֵּן עֶרֶב שַׁבָּת סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, וְכֵן פָּסַק הַמִּשְׁנָה בְּרוּרָה (סקי"ד). וּבְסֵפֶר שְׁמִירַת שַׁבָּת כְּהִלְכָתָהּ (פ"ל הע' כה) כָּתַב בְּשֵׁם הגרש"ז אוי"ערבָּךְ שֶׁבִּזְמַנֵּנוּ כְּיוָן שֶׁמִּסְתָּמָא יְשַׁלֵּם לְפוֹעֵל כִּדְרִישָׁתוֹ, חֲשִׁיב כְּקַצָּץ, וְסִיֵּם: **וְאֶפְשָׁר** שֶׁאֲפִלּוּ אִם הַגּוֹי אוֹמֵר בְּפֵרוּשׁ שֶׁיַּעֲשֶׂה אֶת הַמְּלָאכָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת, לֵית לָן בַּהּ.

וּמַה שֶּׁכָּתַב דִּין זֶה בְּלִשּׁוֹן 'אֶפְשָׁר', הֵעִיר בַּ'חֶזוֹן עוֹבַדְיָה' (עמ' קנח) דְּכֵן מְפֹרָשׁ בְּבֵית יוֹסֵף, דַּאֲפִלּוּ אִם אָמַר הַגּוֹי בְּפֵרוּשׁ שֶׁיַּעֲשֶׂה מְלָאכָה בְּשַׁבָּת שָׁרֵי, וְהוּא שֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ הַיִּשְׂרָאֵל שֶׁיַּעֲשֶׂה הַמְּלָאכָה בְּשַׁבָּת: "וְנִרְאֶה לִי דְּהַיְנוּ דַּוְקָא כְּשֶׁקִּצֵּץ הַיִּשְׂרָאֵל עִמּוֹ לֵילֵךְ בְּשַׁבָּת אֲבָל אִם הַגּוֹי מֵעַצְמוֹ אָמַר לֵילֵךְ בְּשַׁבָּת שָׁרֵי דִּבְדִידֵיהּ קָא טָרַח כְּדֵי שֶׁיִּטֹּל שָׂכָר וְכֵיוָן שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל לֹא צִוָּהוּ שֶׁיֵּלֵךְ בְּשַׁבָּת שָׁרֵי", וְכֵן פָּסַק הַמִּשְׁנָה בְּרוּרָה (סי' רמז סק"ג).

נְתִינַת רֶכֶב לְמוּסָךְ שֶׁל גּוֹי (א)

ג. מֻתָּר לְמַסֵּר רֶכֶב בְּעֶרֶב שַׁבָּת בְּמוּסָךְ שֶׁל גּוֹי שֶׁכָּל פּוֹעֲלָיו גּוֹיִם, עַל מְנַת לְקַבְּלוֹ בְּיוֹם רִאשׁוֹן בַּבֹּקֶר בְּשֶׁהוּא מְתֻקָּן, וּבִתְנַאי שֶׁקָּצַב לוֹ סְכוּם תַּשְׁלוּם מְסֻיָּם עֲבוּר עֲבוֹדָתוֹ, וְגַם יֵשׁ שָׁהוּת מַסְפֶּקֶת בְּיַד הַגּוֹי לְבַצַּע אֶת הַתִּקּוּנִים בְּעֶרֶב שַׁבָּת אוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְאִז אֲפִלּוּ אִם הַגּוֹי מְבַצֵּעַ אֶת הַתִּקּוּנִים בְּעַצְמָם יוֹם הַשַּׁבָּת - מֻתָּר, הוֹאִיל וְאֵינוֹ אוֹמֵר לְגוֹי לַעֲבֹד בְּשַׁבָּת, אֶלָּא הַגּוֹי עוֹשֶׂה כֵּן עַל דַּעַת עַצְמוֹ.

אִיתָא בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ (סי' רנב, ד): "כֹּל שֶׁקָּצַץ - אַף עַל פִּי שֶׁיַּעֲשֶׂה הָאִינוֹ יְהוּדִי מְלָאכָה בְּשַׁבָּת, מֻתָּר לְיִשְׂרָאֵל לִלְבֹּשׁ הַכְּלִי בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ, דְּכֹל שֶׁקָּצַץ, אַדַּעְתֵּיהּ דְּנַפְשֵׁיהּ קָא עָבֵיד".

וּמְקוֹר הַדְּבָרִים בְּדִבְרֵי הָרַ"ן (שַׁבָּת ז, א מִדַּפֵּי הָרִי"ף): "וּמִסְתַּבְּרָא לִי דְּכֹל שֶׁקָּצַץ, אַף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה הַנָּכְרִי מְלָאכָה בְּשַׁבָּת, מֻתָּר לְיִשְׂרָאֵל לִלְבֹּשׁ הַכֵּלִים בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ. וְלֹא דָּמִי לְהַהִיא דְּאָמְרִינַן בְּפֶרֶק כָּל כִּתְבֵי (שַׁבָּת קכב, א) נָכְרִי שֶׁהִדְלִיק אֶת הַנֵּר שֶׁאִם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרוֹ, דְּהָתָם מִשּׁוּם דְּנָכְרִי אַדַּעְתָּא דְּיִשְׂרָאֵל קָא עָבֵיד, אֲבָל כֹּל שֶׁקָּצַץ אַדַּעְתָּא דְּנַפְשֵׁיהּ קָא עָבֵיד וְשָׁרֵי יִשְׂרָאֵל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ אַפְלוּ בְּשַׁבָּת".

וְכָתַב הַבַּ"ח (סי' רנב) שֶׁמִּמִּדְבְּרֵי סֵפֶר הַתְּרוּמָה סִימָן רכ"ב וסמ"ג (דַּף י"ט ע"ד) וְהַגָּהוֹת מָרְדְּכַי פֶּרֶק קַמָּא דְּשַׁבָּת (סי' תנד) מַשְׁמַע דְּלֹא כֵּן, שֶׁכָּתְבוּ דְּכָל מְלָאכָה שֶׁגּוֹוֵף יִשְׂרָאֵל נֶהֱנֶה מִגּוֹוֵף הַמְּלָאכָה שֶׁנַּעֲשֵׂית בְּשַׁבָּת בִּשְׁבִילוֹ אָסוּר לֵהָנוֹת מִמֶּנָּה אַף עַל פִּי שֶׁקָּצַץ, וְכֵן הוּא בְּהַגָּהוֹת אשר"י (פ"ק דְּשַׁבָּת). וְהָרַ"ן זַ"ל דְּמַתִּיר בְּעָשָׂה גּוֹי בֶּגֶד בְּשַׁבָּת לְלָבְשׁוֹ בְּשַׁבָּת - יָחִיד הוּא בְּדָבָר זֶה נֶגֶד כָּל הָנֵי רַבָּנְוָאתָא, וַהֲכִי נָהוּג לָאֵסֹר. וְדַעָה זוֹ הֵבִיא הָרַמָ"א: "וְיֵשׁ אוֹסְרִין לְלָבְשׁוֹ כֹּל שֶׁיָּדוּעַ שֶׁהָאִינוֹ יְהוּדִי גְּמָרוֹ בְּשַׁבָּת, וְצָרִיךְ לְהַמְתִּין בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת בִּכְדֵי שֶׁיַּעֲשֶׂה, וַהֲכִי נָהוּג לְכַתְּחִלָּה, אִם לֹא שֶׁצָּרִיךְ אֵלָיו בְּשַׁבָּת".

אָמְנָם הַגָּאוֹן הראש"ל רַבִּי מֹשֶׁה מָרְדְּכַי יוֹסֵף מִיָּחָס זַצַ"ל, בְּסִפְרוֹ 'בִּרְכוֹת מַיִם' (סי' רנב) כָּתַב דְּמַה שֶׁקִּבֵּל הַבַּ"ח דהר"ן יָחִיד בְּהוֹרָאָה זוֹ, הָא לֵיתָא, דִּכְדַעַת הָרַ"ן מוּבָא גַּם כֵּן בְּשִׁבְלֵי הַלֶּקֶט (סי' קיב) בְּשֵׁם הָאָגוּר, הֲרֵי דְּמָצִינוּ תְּלָתָא פּוֹסְקִים דְּאָזְלִי בְּשִׁיטָה זוֹ. וְעוֹד יֵשׁ לְהַזְכִּיר דְּכֵן דַּעַת הַמְּאִירִי (שַׁבָּת יט, א) שֶׁמֻּתָּר

לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בִּמְלָאכֶת הַגּוֹי בְּשַׁבָּת, וְכֵן בְּסֵפֶר הַבָּתִּים (עמ' רפו) כָּתַב שֶׁהָעִקָּר כְּדַעַת הַמַּתִּירִים, וְכֵן בִּנְמוּקֵי יוֹסֵף (עמ' כג). וְאַף עַל פִּי שֶׁמָּרָן בְּבֵית יוֹסֵף (סי' רעו) הַהֵיא דֵּעוֹת הָאוֹסְרִים בָּזֶה, אָנוּ אֵין לָנוּ אֶלָּא מַה שֶּׁפָּסַק בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ לְהֶתֵּר.

וּבְשׁוּ"ת רַב פְּעָלִים (ח"ב סי' מג) לְרַבֵּנוּ יוֹסֵף חַיִּים זיע"א, הֵבִיא דִּבְרֵי הָרַב מִנְחַת כֹּהֵן, שֶׁהֶעֱלָה דִּלְפִי דַּעַת הָרַ"ן הַמַּתִּיר הֵיכָא שֶׁקָּצַץ לְלִבֵּשׁ הַבֶּגֶד שֶׁנִּתְפַּר בְּשַׁבָּת, הוּא הַדִּין שֶׁמַּתִּיר אֲפִלּוּ בְּנֵר שֶׁהִדְלִיקוּ בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל הֵיכָא דְּקָצַץ. וְאַף עַל פִּי שֶׁהָרַב זָכוֹר לְיִצְחָק הָרָרִי (סי' עב) כָּתַב לְהַשִּׂיג עַל דִּבְרֵי הַמִּנְחַת כֹּהֵן, אֵין הַשָּׂגוֹתָיו כְּלוּם לִדְחוֹת דִּבְרֵי הַמִּנְחַת כֹּהֵן, וְשִׁפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַּעַת, שֶׁאֵין לָנוּ אֶלָּא דִּבְרֵי מָרָן שֶׁפָּסַק כְּדַעַת הָרַ"ן. וְכֵן הֶעֱלָה מהר"ש קְמְחִי בְּסֵפֶר מֵימֵי שְׁלֹמֹה (סי' רנב) וְכֵן כָּתַב הַכְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (סי' רנב הגב"י) שֶׁמִּנְהַג הָעוֹלָם לְהַתִּיר אֲפִלּוּ אִם תָּפַר אֶת הַבֶּגֶד בְּשַׁבָּת, שֶׁסּוֹמְכִים עַל דִּבְרֵי מָרָן שֶׁפָּסַק לְהַתִּיר כְּדַעַת הָרַ"ן וְהָאָגוּר. וְכֵן כָּתַב עוֹד בְּשִׁיּוּרֵי כנה"ג (הגב"י אות ה) שֶׁכְּבָר נָהֲגוּ הָעוֹלָם הֶתֵּר כְּדַעַת מָרָן.

וְהַגָּאוֹן מִתּוּנִיס רַבִּי יְשׁוּעָה בָּסִיס זַצ"ל בְּסִפְרוֹ 'אַבְנֵי צֶדֶק' (סי' רנב) כָּתַב לָחוּשׁ לְהַחְמִיר כְּדִבְרֵי הָרִאשׁוֹנִים הַחוֹלְקִים עַל הָרַ"ן, אַף לֹא רָאָה דִּבְרֵי הָרִאשׁוֹנִים הַנַּ"ל דִּסְבִירָא לְהוּ כְּהָרַ"ן, וְכֵן כָּתַב הָרַב כַּף הַחַיִּים (אות מב) שֶׁיֵּשׁ לִפְסֹק בָּזֶה כְּדַעַת הָרַמָּ"א לְהַחְמִיר. אוּלָם מָרָן הָרִאשׁוֹן לְצִיּוֹן זיע"א בַּ'חֲזוֹן עוֹבַדְיָה' (עמ' קנט) מַסִּיק **לַהֲלָכָה דְּאָנוּ אֵין לָנוּ אֶלָּא דִּבְרֵי מָרָן שֶׁקִּבַּלְנוּ הוֹרָאוֹתָיו,** וְכֵן פָּסְקוּ הָרַב פְּתַח הַדְּבִיר, וְהָרַב עָרוּךְ הַשֻּׁלְחָן, מַה גַּם בְּהִגָּלוֹת נִגְלוֹת דִּבְרֵי הָרִאשׁוֹנִים הַנַּ"ל, וַדַּאי יֵשׁ לִסְמֹךְ וּלְהָקֵל.

נְתִינַת רֶכֶב לְמוּסָךְ שֶׁל גּוֹי (ב)

ד. יְהוּדִי שִׁמְסַר אֶת הָרֶכֶב לְתִקּוּן בְּאֹפֶן שֶׁהַזְּמַן מְצִמְצֵם, וְאֵין שָׁהוּת מַסְפֶּקֶת בִּידֵי הַנָּכְרִי לְבַצֵּעַ כָּל הַתִּקּוּנִים בָּרֶכֶב אֶלָּא אִם כֵּן יַעֲבֹד בְּעֶצֶם יוֹם הַשַּׁבָּת - בְּמָקוֹם צָרֵךְ יֵשׁ לְהָקֵל, וְאַחֵינוּ הָאַשְׁכְּנַזִים נִמְנָעִים מִזֶּה.

הִנֵּה, הִזְכַּרְנוּ לְעֵיל דְּוַדַּאי אִיכָּא אִסּוּר אֲמִירָה לְעַכּוּ"ם גַּם מֵעֶרֶב שַׁבָּת, אוּלָם כָּל זֶה כְּשֶׁאוֹמֵר לְגוֹי בְּעֶרֶב שַׁבָּת שֶׁיַּעֲשֶׂה מְלַאכְתּוֹ בְּשַׁבָּת, אֲבָל קָבַע לוֹ שָׂכָר מְסָיָם עַל הַמְּלָאכָה שֶׁיַּעֲשֶׂה וְלֹא אָמַר לוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה אֶת הַמְּלָאכָה בְּשַׁבָּת - מֻתָּר הַדָּבָר, הוֹאִיל וְהַגּוֹי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת אֶת הַמְּלָאכָה שֶׁל הַיְּהוּדִי בְּעֶרֶב שַׁבָּת אוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וַאֲפִלּוּ אִם הַגּוֹי יְבַצַּע אֶת הַמְּלָאכָה בְּשַׁבָּת - אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁהַגּוֹי עַל דַּעַת עַצְמוֹ עוֹשֶׂה כֵּן.

אָמְנָם עֲדַיִן יֵשׁ לָדוּן, אִם מָסַר אֶת הָרֶכֶב לְתִקּוּן בְּאֹפֶן שֶׁהַזְּמַן מְצֻמְצָם, וְאֵין שָׁהוּת מַסְפֶּקֶת בִּידֵי הַנָּכְרִי לְבַצֵּעַ כָּל הַתִּקּוּנִים בָּרֶכֶב אֶלָּא אִם כֵּן יַעֲבֹד בְּעֶצֶם יוֹם הַשַּׁבָּת, הַאִם נֶחְשָׁב כְּאִלּוּ מְצַוֵּהוּ לְתַקְּנוֹ בְּשַׁבָּת אוֹ לָאו.

וְהִנֵּה כָּתַב מָרָן בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ (שז, ד): "אָסוּר לִיתֵּן לְאֵינוֹ יְהוּדִי מָעוֹת מֵעֶרֶב שַׁבָּת לִקְנוֹת לוֹ בְּשַׁבָּת", וּבְמָגֵן אַבְרָהָם (סק"ג) כָּתַב בְּשֵׁם הַגָּהוֹת אשר"י דְּאָסוּר לִיתֵּן לְעַכּוּ"ם מָעוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת שֶׁיִּקְנֶה לוֹ לְמָחָר בְּיוֹם הַשּׁוּק, וְלֹא דָּמִי לְמַה שֶּׁכָּתַב בסי' רנ"ב וּבְסִימָן רמ"ז דְּשָׁרֵי, **דְּהָתָם אִם יִרְצֶה הָעַכּוּ"ם לֹא יַעֲשֶׂה עַד לְמָחָר בְּיוֹם הַחֹל, אֲבָל הָכָא אִי אֶפְשָׁר לוֹ כִּי אִם לְמָחָר בְּיוֹם הַשּׁוּק,** וּמַסִּיק המג"א דִּלְפִי זֶה אֲפִלּוּ אֵינוֹ אוֹמֵר לוֹ לִקְנוֹת בְּשַׁבָּת אָסוּר, כֵּיוָן דְּאִי אֶפְשָׁר לִקְנוֹת כִּי אִם בְּשַׁבָּת, הָוֵי כְּאִלּוּ אָמַר בְּפֵרוּשׁ, וּדְלָא כְּבֵית יוֹסֵף שֶׁמַּתִּיר בְּכָל אֹפֶן. וְכֵן פָּסְקוּ הַט"ז וְהָאֱלִיָּה רַבָּה (שָׁם) וּבְשׁוּ"ת פָּנִים מְאִירוֹת (ח"א סי' לח) ובשו"ע הגר"ז (שָׁם ס"ט) וְעוֹד אַחֲרוֹנִים.

וְהִנֵּה מָצִינוּ שֶׁכְּבָר בִּנְדוֹן זֶה נֶחְלְקוּ הָרִאשׁוֹנִים: בְּסֵפֶר הַבָּתִּים (מה' בְּלוֹי עמ' רפה) כָּתַב שֶׁנִּשְׁאֲלָה שְׁאֵלָה לְרַאֲב"ד, מִי שֶׁשִּׂוכֵר גּוֹי עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה, וּפָסַק לוֹ דָּמִים, וְהִתְנָה עִמּוֹ

שֶׁיְּשׁוּב אַחַר שַׁבָּת, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ אֶלָּא אִם יֵלֵךְ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת. אִם אוֹמֵר הוֹאִיל וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ בְּלֹא כֵּן הֲרֵי הוּא כְּאִלּוּ אָמַר לוֹ שֶׁיֵּלֵךְ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וְאָסוּר, אוֹ הוֹאִיל וְלֹא אָמַר לוֹ בְּבֵאוּר שֶׁיֵּלֵךְ בְּשַׁבָּת מֻתָּר. וְהֵשִׁיב אוּלַי מִפְּנֵי חֻמְדַת הַשָּׂכָר יֵלֵךְ כָּל מוֹצָאֵי הַשַּׁבָּת וּלְפִיכָךְ מֻתָּר. וְיֵשׁ מִי שֶׁאָמַר שֶׁאֵין מְדַקְדְּקִין בְּדָבָר זֶה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִשְׂכְּרֵהוּ לָלֶכֶת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת. אוּלָם בְּסֵפֶר הַמְּאוֹרוֹת (עמ' נג) כָּתַב שֶׁרַבִּים נוֹטִים לְהַתִּיר, אוּלָם הֵבִיא דַּעַת רַבִּי שְׁלֹמֹה ב"ר אַבְרָהָם מִן הָהָר שֶׁאָסַר בָּזֶה.

אָכֵן בְּסֵפֶר מִנְחַת כֹּהֵן (קו' מִשְׁמֶרֶת הַשַּׁבָּת שַׁעַר א חֵלֶק ד) כָּתַב שֶׁלְּעִנְיַן הֲלָכָה, כֵּיוָן שֶׁמָּרָן הַבֵּית יוֹסֵף סוֹבֵר בְּדַעַת הָרַ"ן שֶׁאֵין לֶאֱסֹר אֶלָּא כְּשֶׁאוֹמֵר בְּפֵרוּשׁ לִקְנוֹת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, כְּדַאי הוּא מָרָן לִסְמֹךְ עָלָיו בָּזֶה, כֵּיוָן שֶׁעִקַּר הָאִסּוּר מִדְּרַבָּנָן, וּבְשֶׁל סוֹפְרִים הַלֵּךְ אַחַר הַמֵּקֵל. גַּם הַגָּאוֹן רַבִּי יְהוּדָה עַיָּאשׁ זַצַ"ל בְּשׁוּ"ת בֵּית יְהוּדָה (ח"א או"ח סִימָן מד) דָּחָה דִּבְרֵי הַט"ז בָּזֶה, וְכָתַב שֶׁנִּרְאֶה לוֹ עִקַּר כְּדַעַת מָרָן הַבֵּית יוֹסֵף, שֶׁכָּל שֶׁלֹּא אָמַר לוֹ בְּפֵרוּשׁ שֶׁיַּעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתוֹ אֶלָּא בְּשַׁבָּת - מֻתָּר, וּכְדַעַת הָרַ"ן זַ"ל, וּכְמוֹ שֶׁהִסְכִּים לַהֲלָכָה בְּסֵפֶר מִנְחַת כֹּהֵן.

וְהֵן אֱמֶת שבשו"ת זֶרַע אֱמֶת (ח"א סִי' לה) הֶעֱלָה לַהֲלָכָה כִּדְבְרֵי הָאַחֲרוֹנִים שֶׁפָּסְקוּ לְהַחְמִיר בָּזֶה, וּדְלֹא כְּהַבֵּית יוֹסֵף וְהַמִּנְחַת כֹּהֵן, וְגַם בְּשׁוּ"ת חֶסֶד לְאַבְרָהָם (אֶלְקָלְעִי או"ח סִי' ט) כָּתַב שֶׁהֵגַם שֶׁדַּעַת מָרָן הַבֵּית יוֹסֵף לְהָקֵל בָּזֶה, וּכְמוֹ שֶׁהִסְכִּים עִמּוֹ בְּסֵפֶר מִנְחַת כֹּהֵן, מִכָּל מָקוֹם לֹא מְלָאוֹ לִבּוֹ לְהַתִּיר בְּאֹפֶן כָּזֶה שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת אֶלָּא בְּעֶצֶם יוֹם הַשַּׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ אוֹמֵר לוֹ בְּפֵרוּשׁ שֶׁיַּעֲשֶׂה כֵּן בְּשַׁבָּת.

מִכָּל מָקוֹם כְּבָר הֵשִׁיב עַל דִּבְרֵיהֶם רַבֵּנוּ יוֹסֵף חַיִּים זיע"א בְּסֵפֶר רַב בְּרָכוֹת (דַּף קיד) וְכָתַב שֶׁמֵּאַחַר וְאָנוּ קִבַּלְנוּ עָלֵינוּ הוֹרָאוֹת מָרָן בֵּין לְהָקֵל בֵּין לְהַחְמִיר, לָכֵן יֵשׁ לְהוֹרוֹת בָּזֶה כִּדְבְרֵי מָרָן הַבֵּית יוֹסֵף. וְהֵנִיף יָדוֹ שֵׁנִית בְּשׁוּ"ת רַב פְּעָלִים (ח"ב או"ח סִימָן מג). וְכֵן כָּתְבוּ בְּשׁוּ"ת שׁוּפְרֵיהּ דְּיוֹסֵף (או"ח סִימָן כג) וּבְשׁוּ"ת יִשְׂמַח לֵבָב (או"ח סִי' ט) וְהִסְתַּמְּכוּ עַל דִּבְרֵי מַהֲרַ"י עַיָּאשׁ הַנַּ"ל, **וְלָכֵן בִּמְקוֹם צֹרֶךְ יֵשׁ לְהָקֵל וְלִסְמֹךְ עַל כָּל הַפּוֹסְקִים הַנַּ"ל, וּלְהָקֵל גַּם בְּאֹפֶן שֶׁאֵין שָׁהוּת לִגְמֹר אֶלָּא בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, וְאָחֵינוּ הָאַשְׁכְּנַזִּים נִמְנָעִים מִזֶּה, דְּאִינְהוּ אָזְלֵי כְּדַעַת המג"א וְהַט"ז כָּאָמוּר.**

וְנִרְאֶה דַּאֲפִלּוּ אִם הַמּוֹסָךְ שֶׁל הַגּוֹי נִמְצָא בְּאֵזוֹר שֶׁגָּרִים שָׁם גַּם יְהוּדִים, וְיֵשׁ הֶכֵּר בֵּין מְכוֹנִיּוֹת שֶׁל יְהוּדִים וּבֵין מְכוֹנִיּוֹת שֶׁל גּוֹיִים, בְּכָל זֹאת אֵין לָחוּשׁ לְמַרְאִית הָעַיִן שֶׁיַּחְשְׁדוּ שֶׁהַגּוֹי הוּא שְׂכִיר יוֹם שֶׁל הַיְּהוּדִי, כֵּיוָן שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ לַכֹּל שֶׁהַדָּבָר נַעֲשֶׂה בְּקַבְּלָנוּת, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב כַּיּוֹצֵא בָּזֶה בְּשׁוּ"ת מִשִּׁיבַת נֶפֶשׁ למהרא"ל צִינְץ זַצַ"ל (או"ח סו"ס ו).

וּמִכָּל שֶׁכֵּן כְּשֶׁאֵין יָדוּעַ שֶׁהָרֶכֶב הַזֶּה שַׁיָּךְ לְאָדָם מְסֻיָּם, וְכַסְּבָרָא הַמּוּבֵאת בְּסֵפֶר תּוֹסֶפֶת שַׁבָּת (רנב סקי"ד) שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁיָּדוּעַ שֶׁהַכְּלִי שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כֵּיוָן שֶׁלֹּא נוֹדָע שֶׁל מִי הוּא, לֹא שַׁיָּךְ בָּזֶה אִסּוּר מִשּׁוּם מַרְאִית הָעַיִן, וְכֵן עִקַּר. וְשֶׁלֹּא כִּדְבְרֵי מהר"ח פַּלָּאגִ'י בְּסֵפֶר רוּחַ חַיִּים (סִי' רמד סק"א) שֶׁלֹּא נָחַת לְכָל זֶה, וְאָסַר בְּכֵלִים הַנִּכָּרִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִשּׁוּם מַרְאִית הָעַיִן.

הִלְכוֹת הַדְלָקַת נֵרוֹת שַׁבָּת

חוֹבַת הַהַדְלָקָה

ה. הַדְלָקַת נֵר שַׁבָּת בְּעֶרֶב שַׁבָּת - אֵינָהּ רְשׁוּת אִם רָצָה מַדְלִיק וְאִם רָצָה אֵינוֹ מַדְלִיק, אֶלָּא חוֹבָה, וְאֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים חַיָּבִין לְהֵיוֹת בְּקִבְּיֵהֶן נֵר דָּלוּק בְּשַׁבָּת, וַאֲפִלּוּ אֵין לוֹ מֵה יֹּאכַל שׁוּאֵל עַל הַפְּתָחִים וְלוֹקֵחַ שֶׁמֶן וּמַדְלִיק אֶת הַנֵּר שֶׁזֶּה בִּכְלַל עֹנֶג שַׁבָּת. (לְשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם שַׁבָּת ה, א).

וּבַגְּמָרָא מָצִינוּ שֶׁהִסְמִיכוּ דִּין זֶה מִן הַפְּסוּקִים (שַׁבָּת כה, ב): "וַתִּזָּנַח מִשָּׁלוֹם נַפְשִׁי נָשִׁיתִי טוֹבָה. מַאי וַתִּזָּנַח מִשָּׁלוֹם נַפְשִׁי? - אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: זוֹ הַדְלָקַת נֵר בְּשַׁבָּת". וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין נֵר אֵין שָׁלוֹם, שֶׁהוֹלֵךְ וְנִכְשָׁל וְהוֹלֵךְ בָּאֲפֵלָה. וְכֵן הוּא בְּתַנָּא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ (זוּטָא, פט"ז): "וַתִּזָּנַח מִשָּׁלוֹם נַפְשִׁי, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר זוֹ הַדְלָקַת הַנֵּר".

עוֹד שָׁם (שַׁבָּת לד, א): שִׁלְשָׁה דְּבָרִים צָרִיךְ אָדָם לוֹמַר בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה: עַשַּׂרְתֶּם, עֵרַבְתֶּם? הַדְלִיקוּ אֶת הַנֵּר. גְּמָרָא. מְנָא הָנֵי מִילֵּי? - אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: אָמַר קְרָא 'וְיָדַעְתָּ כִּי שָׁלוֹם אָהֳלֶךָ וּפָקַדְתָּ נָוְךָ וְלֹא תֶחֱטָא'.

עַל פִּי לְשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם הַמּוּבֵאת בַּהֲלָכָה לְעֵיל, הַדְלָקַת נֵרוֹת בִּכְלַל עֹנֶג שַׁבָּת, וּבְמָקוֹם אַחֵר (שַׁבָּת ל, ה) כָּתַב שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה מִשּׁוּם כְּבוֹד שַׁבָּת: "וְצָרִיךְ לְתַקֵּן בֵּיתוֹ מִבְּעוֹד יוֹם מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת, וְיִהְיֶה נֵר דָּלוּק וְשֻׁלְחָן עָרוּךְ וּמִטָּה מֻצַּעַת שֶׁכֹּל אֵלּוּ לִכְבוֹד שַׁבָּת הֵן".

וּבְסֵפֶר הַיְרֵאִים (סִימָן תכט): "יַעַן אָמְרוּ נְבִיאִים (יְשַׁעְיָה נח, יג) 'וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ' - אָמְרוּ חֲכָמִים וְצִוּוּ לְהַדְלִיק נֵר בְּשַׁבָּת לִכְבוֹד שַׁבָּת, וְאַסְמָכוּהָ אַקְרָא 'וְיָדַעְתָּ כִּי שָׁלוֹם אָהֳלֶךָ וּפָקַדְתָּ נָוְךָ וְלֹא תֶחֱטָא' וְכוּ' שֶׁהָאוֹרָה שָׁלוֹם בַּבַּיִת, וְעַד דְּלָא אָתָא יְשַׁעְיָהוּ - גְּמָרָא גְּמִירֵי לֵיהּ וְאַסְמָכוּהָ אַקְרָא". וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה מָצִינוּ בַּגְּמָרָא (זְבָחִים יח, ב), לְעִנְיַן פְּסוּל כֹּהֵן עֶרֶל לָעֲבוֹדָה, שֶׁאַף שֶׁלָּמַדְנוּ זֹאת מִדִּבְרֵי יְחֶזְקֵאל הַנָּבִיא - אֵינָהּ אֶלָּא הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, שֶׁהִסְמִיכָהּ הַנָּבִיא עַל הַכְּתוּבִים: "אָמַר רַב חִסְדָּא: דָּבָר זֶה מִתּוֹרַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ לֹא לָמַדְנוּ, מִדִּבְרֵי יְחֶזְקֵאל בֶּן בּוּזִי לָמַדְנוּ... עַד שֶׁבָּא יְחֶזְקֵאל מְנָלָן? אֶלָּא גְּמָרָא גְּמִירֵי לַהּ וְאָתָא יְחֶזְקֵאל וְאַסְמְכֵיהּ אַקְרָא".

וְלִכְאוֹרָה הָיָה מָקוֹם לוֹמַר דִּסְבִירָא לֵיהּ שֶׁהַדְלָקַת נֵר שַׁבָּת הִיא הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי[א], וְכֵן יֵשׁ מָקוֹם לְדַיֵּק קְצָת מִמַּשְׁמָעוּת הָרַמְבַּ"ם, אוּלָם בְּחִדּוּשֵׁי הָרַשְׁבָּ"א, הָרִיטְבָ"א וְהָרָ"ן מָצִינוּ לְהֶדְיָא שֶׁהוּא מִדְּרַבָּנָן.

וּבַגְּמָרָא (שַׁבָּת כג, ב): "אָמַר רָבָא, פְּשִׁיטָא לִי: נֵר בֵּיתוֹ וְנֵר חֲנֻכָּה - נֵר בֵּיתוֹ עָדִיף, מִשּׁוּם שְׁלוֹם בֵּיתוֹ". וְכָתַב רַשִׁ"י (שָׁם): "וַהֲכִי אָמְרִינַן לְקַמָּן וַתִּזָּנַח מִשָּׁלוֹם נַפְשִׁי - זוֹ הַדְלָקַת נֵר בְּשַׁבָּת, שֶׁבְּנֵי בֵּיתוֹ מִצְטַעֲרִין לֵישֵׁב בַּחֹשֶׁךְ". אוּלָם בְּחִדּוּשֵׁי הָרַשַׁ"שׁ מְבָאֵר בְּאֹפֶן אַחֵר, דְּאוּלַי יְכֻוַּן רָבָא בְּמִלַּת 'בֵּיתוֹ' עַל אִשְׁתּוֹ, כְּדִתְנַן לְקַמָּן (קיח, ב) דְּרַבִּי יוֹסֵי הָיָה קוֹרֵא לְאִשְׁתּוֹ בֵּיתוֹ, וּרְצוֹנוֹ לוֹמַר מִשּׁוּם דְּאִיתָא בַּמִּשְׁנָה "עַל שָׁלוֹשׁ עֲבֵרוֹת נָשִׁים מֵתוֹת בִּשְׁעַת לֵדָתָן, עַל שֶׁאֵינָן זְהִירוֹת בְּנִדָּה, בְּחַלָּה וּבְהַדְלָקַת הַנֵּר, הֲרֵי אִם לֹא תַּדְלִיק - יְכוֹלָה לָרִיב עִמּוֹ, עַל שֶׁמְּבִיא אוֹתָהּ לִידֵי סַכָּנַת מִיתָה בְּלֵדָתָהּ.

א. אָמְנָם, הַמְדַקְדֵּק בִּלְשׁוֹן הַיְרֵאִים מַשְׁמַע שֶׁעָצָם מִצְוַת כְּבוֹד שַׁבָּת הִיא הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, וְלֹא אֹפֶן הַכְּבוּד בְּנֵר דָּלוּק. וּכְבָר הִזְכַּרְנוּ בְּשִׁעוּר לְפָרָשַׁת בְּרֵאשִׁית (ד"ה מִצְוַת עֹנֶג שַׁבָּת) דִּבְרֵי הַיְרֵאִים (סי' תיב) גַּבֵּי מִצְוַת עֹנֶג שַׁבָּת, דְּגַם לְעִנְיַן עֹנֶג - עַד דְּלָא אָתֵי יְשַׁעְיָהוּ גְּמָרָא גְּמִירֵי לַהּ וְאַסְמְכוּהוּ אַקְרָא, וְהֵבִיא גַּם כֵּן אֶת הֶאָמוּר בְּמוּ"ק, אוּלָם אֹפֶן הָעֹנֶג הַמּוּבָא בַּגְּמָרָא, בְּדָגִים גְּדוֹלִים וְכַדּוֹ', וַדַּאי דְּאֵינוֹ מִכְּלַל הלל"מ, וְכֵן הוֹכַחְנוּ מִן הַפּוֹסְקִים שֶׁכְּלָל אֵינוֹ חוֹבָה, עַיֵּן שָׁם, וְאִם כֵּן הוּא הַדִּין לְהָכָא שֶׁאֵינוֹ בִּכְלַל הלל"מ.

מִצְוַת הַנָּשִׁים

ז. הַנָּשִׁים מְצֻוּוֹת עַל הַדְלָקַת נֵרוֹת שַׁבָּת יוֹתֵר מִן הָאֲנָשִׁים, לְפִי שֶׁהֵן מְצוּיוֹת בַּבַּיִת וַעֲסוּקוֹת בִּמְלֶאכֶת הַבַּיִת, וְאֵין הָאִישׁ רַשַּׁאי לְהַדְלִיק אֶת הַנֵּרוֹת וְלַחְטֹף הַמִּצְוָה מִיַּד אִשְׁתּוֹ, וְיכוֹלָה הָאִשָּׁה לְעַכֵּב בְּעַדוֹ מִפְּנֵי שֶׁעִקַּר הַמִּצְוָה מֻטָּל עָלֶיהָ (ב"ח סי' רסג, מָגֵן אַבְרָהָם סק"ו, אֱלִיָּה רַבָּה סק"ה).

וְהַגָּאוֹן יַעְבֵּ"ץ בְּסִדּוּרוֹ (הנד"מ ח"א עַמּוּד תרז) הִרְחִיק לֶכֶת לוֹמַר, שֶׁאִם קָדַם הַבַּעַל וְהִדְלִיק הַנֵּר בְּשַׁבָּת אוֹ בְּיוֹם טוֹב אוֹ הִפְרִישׁ חַלָּה, יֵשׁ לְחַיְבוֹ לְשַׁלֵּם לְאִשְׁתּוֹ שְׂכַר מִצְוָה וּבְרָכָה עֲשָׂרָה זְהוּבִים, כְּדִין מִי שֶׁחָטַף מִצְוָה מֵחֲבֵרוֹ (חֻלִּין פז, א).

אוּלָם הַגָּאוֹן חִיְּד"א בְּ'מַחֲזִיק בְּרָכָה' (סק"ג) דָּחָה דְּבָרָיו, וְכָתַב שֶׁאִם קָדַם הָאִישׁ וְהִדְלִיק אֵין לְאִשְׁתּוֹ עָלָיו אֶלָּא תַּרְעֹמֶת, אֲבָל אֵינוֹ חַיָּב לְשַׁלֵּם עֲשָׂרָה זְהוּבִים עַל שֶׁחָטַף אֶת הַמִּצְוָה מִיָּדָהּ, כֵּיוָן שֶׁהַמִּצְוָה מֻטֶּלֶת עָלָיו נַמִּי, וְהַבַּיִת וְהַנֵּר שֶׁלּוֹ, כִּי לֹא הָטְלָה מִצְוַת הַהַדְלָקָה עַל הָאִשָּׁה אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁהִיא מְצוּיָה בַּבַּיִת, וְגַם שֶׁהוּא תִּקּוּן לְנַפְשָׁהּ עַל שֶׁכִּבְּתָה נֵרוֹ שֶׁל עוֹלָם (ע"פ יְרוּשַׁלְמִי שַׁבָּת פ"ה ה"ו, וּבְרֵאשִׁית רַבָּה פי"ז, וְזֹהַר פָּרָשַׁת בְּרֵאשִׁית דַּף מח, ב), אֲבָל מֵהֵיכִי תִּיתֵי לוֹמַר שֶׁהַבַּעַל, שֶׁהַכֹּל שֶׁלּוֹ, אִם קָדַם וְהִדְלִיק הַנֵּרוֹת שֶׁיִּהְיֶה חַיָּב לְשַׁלֵּם לָהּ שְׂכַר מִצְוָה. וְהִסְכִּים עִמּוֹ הַגָּאוֹן רַבִּי נִסִּים אַבְרָהָם אַשְׁכְּנַזִי בְּשוּ"ת מַעֲשֶׂה אַבְרָהָם (יו"ד סי' יב) וְהֵנִיף יָדוֹ שֵׁנִית בְּחֵלֶק יו"ד (סי' נג), וְכֵן עִקָּר.

אָמְנָם בְּסֵפֶר 'בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה' (דַּף קסד, ב) לַגָּאוֹן רַבִּי יְהוּדָה שְׁמוּאֵל אַשְׁכְּנַזִי זַצַ"ל, מְחַבֵּר הַסִּדּוּר הַמְפֹרָסָם 'בֵּית עוֹבֵד', הֵבִיא נְדוֹן הַיַּעְבֵּ"ץ וְהָרַב חִיְּד"א, וְסִיֵּם: "וְלִי אִי"שׁ צָעִיר אֶפְשָׁר שֶׁיֵּשׁ לְחַיְבוֹ לְאִישׁ לְשַׁלֵּם לְאִשְׁתּוֹ כְּשֶׁהִקְדִּים וְהִפְרִישׁ הַחַלָּה אוֹ הִדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת אוֹ שֶׁל יוֹם טוֹב, מִטַּעְמָא דְּכֵיוָן שֶׁגַּם שֶׁכְּשֶׁהוּא מָצוּי בְּבֵיתוֹ וְהֵנִיחַ תָּמִיד לְאִשְׁתּוֹ שֶׁתַּפְרִישׁ הִיא אֶת הַחַלָּה וְתַדְלִיק הִיא אֶת הַנֵּרוֹת שֶׁל שַׁבָּת וְשֶׁל יוֹם טוֹב, אֶפְשָׁר שֶׁזָּכְתָה הָאִשָּׁה בְּמִצְוֹת אֵלּוּ מִדִּין חֲזָקָה שֶׁהֶחְזִיקָה בָּהּ, כֵּיוָן שֶׁתָּמִיד הִיא עוֹשָׂה מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָנָיו וְלֹא מִחָה בְּיָדָהּ, וַהֲוֵה לֵיהּ הָאִשָּׁה בְּמִצְוֹת אֵלּוּ מְחֻזֶּקֶת בָּהֶם וְזָכְתָה בָּהֶם מִדִּין חֲזָקָה, כְּדִין הַמַּחֲזִיק בְּמִצְוָה, וְלָכֵן אִם עָתָה בָּא הַבַּעַל וְהִקְדִּים וְעָשָׂה אַחַת מֵאֵלּוּ הַמִּצְוֹת שֶׁכְּבָר אִשְׁתּוֹ הֶחֱזִיקָה בָּהֶן בְּפָנָיו חַיָּב לְשַׁלֵּם לָהּ כְּדִין חוֹטֵף מִצְוָה מֵחֲבֵרוֹ".

מִכָּל מָקוֹם, כְּבָר הִשִּׂיג עָלָיו הָרַב פֶּתַח הַדְּבִיר (סי' רסג סק"ד) דְּהָוֵי חֲזָקָה שֶׁאֵין עִמָּהּ טַעֲנָה (דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין לָהּ טַעֲנָה שֶׁבְּגִינָהּ הַמִּצְוָה בָּאֱמֶת שַׁיֶּכֶת לָהּ, אֶלָּא רַק מֵעֶצֶם זֶה שֶׁלֹּא מִחָה בָּהּ הַבַּעַל עַד עַכְשָׁו), וְיֵשׁ מִן הַפּוֹסְקִים הַסּוֹבְרִים דְּאַף לְגַבֵּי חֲזָקַת מִצְוֹת בָּעֵינָן חֲזָקָה שֶׁיֵּשׁ עִמָּהּ טַעֲנָה, וַאֲפִלּוּ שֶׁיֵּשׁ הַחוֹלְקִים, הֲלֹא הַבַּעַל מָחְזָק בְּמָמוֹן, וּוַדַּאי יָכוֹל לוֹמַר קִים לִי כְּהַפּוֹסְקִים דְּלֹא הָוֵי חֲזָקָה.

וּמָרָן הראש"ל זיע"א בַּ'חָזוֹן עוֹבַדְיָה' (עמ' קסג) הוֹסִיף דְּלִבֵּר מִן דִּין, לְפִי מַה שֶּׁכָּתַב מַהַרְשַׁ"ל (יש"ש פֶּרֶק הַחוֹבֵל סי' ס') הוּבָא בַּשׁ"ך (חו"מ שפב סק"ג) שֶׁדַּוְקָא בְּמִצְוָה שֶׁל תּוֹרָה, כְּגוֹן כִּסּוּי הַדָּם, יֵשׁ לְחַיְבוֹ עֲשָׂרָה זְהוּבִים, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּמִצְוָה דְּרַבָּנָן. וְכֵן כָּתַב בְּשוּ"ת נָחְפָּה בַּכֶּסֶף (חו"מ ס' א'), וְכֵן דִּיֵּק בְּשוּ"ת מִכְתָּם לְדָוִד (פְּאֶרְדוֹ, יו"ד סי' מב) מִלְּשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם (חוֹבֵל ז, יד) שֶׁהוֹרוּ חֲכָמִים שֶׁכָּל הַמּוֹנֵעַ אֶת חֲבֵרוֹ מִלַּעֲשׂוֹת **מִצְוַת עֲשֵׂה** שֶׁרָאוּי לוֹ לַעֲשׂוֹתָהּ, וְקָדַם אַחֵר וַעֲשָׂאָהּ מְשַׁלֵּם לוֹ עֲשָׂרָה זְהוּבִים, מַשְׁמַע דְּבְמִצְוָה דְּרַבָּנָן אֵינוֹ חַיָּב, דְּאִם אִיתָא דַּאֲפִלּוּ בְּמִצְוַת עֲשֵׂה דְּרַבָּנָן חַיָּב לְשַׁלֵּם עֲשָׂרָה זְהוּבִים – הָיָה לוֹ לְהַשְׁמִיעֵנוּ רִבּוּתָא, אֶלָּא וַדַּאי מוּכָח דְּבְמִצְוָה דְּרַבָּנָן לֹא קָנְסוּ, וְכֵן כָּתַב בְּשָׁרְשֵׁי הַיָּם (ח"ג דַּף ט), וַהֲכִי נַמִּי מִצְוַת הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת הַוְיָא מִדְּרַבָּנָן.

עוֹד דְּלִכְאוֹרָה, אִם הִקְדִּים הַבַּעַל וּבֵרַךְ וְאִשְׁתּוֹ עָנְתָה אָמֵן – הָא אָמְרִינַן בִּגְמָרָא (נָזִיר סו, ב) "גָּדוֹל הָעוֹנֶה אָמֵן יוֹתֵר מִן הַמְבָרֵךְ", וְכָתַב הָרֹא"שׁ בִּפְסָקָיו (פֶּרֶק כִּסּוּי הַדָּם סי' ח): "מַעֲשֶׂה

בְּאֶחָד שֶׁאָמַר לְמוֹהֵל אֶחָד שֶׁיָּמוּל אֶת בְּנוֹ, וְקָדַם מוֹהֵל אַחֵר וּמָלוֹ, וְתָבַע הַמּוֹהֵל הָרִאשׁוֹן מִן הַמּוֹהֵל הַשֵּׁנִי עֲשָׂרָה זְהוּבִים, וּפְטָרוֹ רַבֵּנוּ תָּם כִּדְאָמַר בְּפֶרֶק הַחוֹבֵל (ב"ק פד, ב) דְּכָל מִידֵּי דְּלֵית בֵּיהּ חָסְרוֹן כִּיס, לָא עָבְדִינַן שְׁלִיחוּתַיְיהוּ וְלָא מַגְבִּינַן לֵיהּ (בְּדִינֵי קְנָסוֹת), וַאֲפִלּוּ אִם תָּפַס מַפְקִינָן מִינֵּיהּ, דְּכֵינָן שֶׁהָיָה שָׁם בִּשְׁעַת הַמִּילָה וְעָנָה אָמֵן, הֲרֵי גָּדוֹל הָעוֹנֶה אָמֵן יוֹתֵר מִן הַמְבָרֵךְ, וְאִם לֹא עָנָה אָמֵן - אֵיהוּ דְּאַפְסִיד אַנַּפְשֵׁיהּ[ב].

אַף שֶׁהַמְּאִירִי (ב"ק צא, ב) הֵבִיא חוֹלְקִים עַל זֶה, דְּמָמוֹנָא הָוֵי וְלֹא קְנָסָא, וְשָׁכֵן נִרְאֶה לוֹ שֶׁדָּנִים אוֹתוֹ אַף בְּחוּ"ל, הַמְּאִירִי עַצְמוֹ (חִלִּין פז, א) הֶדַר חַבְרֵיהּ לְגַזִּיזֵיהּ, וּפָסַק שֶׁאֵין גּוֹבִים בַּזְּמַן הַזֶּה, וְכֵן פָּסַק מָרָן בְּשֻׁלְחָנוֹ עָרוּךְ (חו"מ שפב, א) שֶׁבַּזְּמַן הַזֶּה אֵין מְגַבִּין עֲשָׂרָה זְהוּבִים בְּחוֹטֵף מִצְוָה, וְאִם תָּפַס לָא מַפְקִינָן מִנֵּיהּ. וְעַל כָּל פָּנִים וַדַּאי בְּנִדּוֹן דִּידָן מָצֵי הַבַּעַל לוֹמַר 'קִים לִי' כְּמָרָן הַחִיד"א וְסִיעָתוֹ שֶׁהַבַּעַל פָּטִיר וְעָטִיר מִלְּשַׁלֵּם לְאִשְׁתּוֹ.

הִזְכַּרְנוּ שֶׁעִקַּר מִצְוַת הַדְלָקַת נֵרוֹת מֻטֶּלֶת עַל הָאִשָּׁה, וְלִכְאוֹרָה יֵשׁ לִתְמֹהַּ מֵהַמְבֹאָר בִּגְמָרָא (שַׁבָּת קיט, א) "רַב הוּנָא מַדְלִיק שְׁרָגֵי", וּמַדּוּעַ לֹא הָיְתָה אִשְׁתּוֹ מַדְלֶקֶת, וְהֵרֵי הַמִּצְוָה מֻטֶּלֶת עָלֶיהָ. אָכֵן יֵשׁ לוֹמַר שֶׁאֵשֶׁת רַב הוּנָא הָיְתָה מַדְלֶקֶת בַּחֶדֶר הָאֹכֶל לְשֵׁם כְּבוֹד שַׁבָּת, וְרַב הוּנָא הָיָה מַדְלִיק בְּיֶתֶר הַחֲדָרִים לְהַרְבּוֹת אוֹרָה וְשִׂמְחָה. וּמִשְׁתַּלְּבִים הַדְּבָרִים עִם דִּבְרֵי רַב הוּנָא עַצְמוֹ (שַׁבָּת כג, ב): "הָרָגִיל בְּנֵר הַוְיָין לֵיהּ בָּנִים תַּלְמִידֵי חֲכָמִים", וּפֵרֵשׁ רַשְׁ"י: דְּכְתִיב (מִשְׁלֵי ו) כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר, עַל יְדֵי נֵר מִצְוָה דְּשַׁבָּת וַחֲנֻכָּה - בָּא אוֹר דְּתוֹרָה.

אִיתָא בַּמִּשְׁנָה דְּפֶרֶק 'בַּמֶּה מַדְלִיקִין' (שַׁבָּת פ"ב מ"ו) "עַל שָׁלֹשׁ עֲבֵרוֹת נָשִׁים מֵתוֹת בְּשָׁעַת לִדְתָּן[ג] עַל שֶׁאֵינָן זְהִירוֹת בְּנִדָּה וּבְחַלָּה וּבְהַדְלָקַת הַנֵּר", וְהֵעִיר הַגָּאוֹן רַבִּי עֲקִיבָא אִיגֶר (תּוֹס' עַל הַמִּשְׁנָיוֹת) דְּלָא תָּנֵי 'שֶׁאֵינָן זְהִירוֹת בַּנֵּר', כְּפִי שֶׁאָמַר 'בְּנִדָּה וּבְחַלָּה', אֶלָּא דְּקִדֵּק לוֹמַר 'בְּהַדְלָקַת הַנֵּר', לִרְמֹז לְהָא דְּאִיתָא בְּכִתְבֵי הָאֲר"י (שעה"כ דַּף סא סע"ד) וֶהֱבִיאוֹ הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סי' רסג סק"ז), שֶׁתִּקּוּן הַנֵּרוֹת וַהֲכָנָתָן - רָאוּי שֶׁיֵּעָשֶׂה עַל יְדֵי הַבַּעַל, וְרַק הַהַדְלָקָה עַצְמָהּ, עַל יְדֵי הָאִשָּׁה.

חִיּוּב הַבְּרָכָה קֹדֶם הַהַדְלָקָה

ז. חַיָּב אָדָם לְבָרֵךְ קֹדֶם הַהַדְלָקָה 'אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת', כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּבָרֵךְ עַל כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהוּא חַיָּב בָּהֶם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

הִנֵּה יָדוּעַ, דַּעַת מָרָן מְאוֹר יִשְׂרָאֵל הָרִאשׁוֹן לְצִיּוֹן זִיע"א (שוּ"ת יַבִּיעַ אֹמֶר ח"ב או"ח סי' טז; שוּ"ת יְחַוֶּה דַּעַת ח"ב סי' לג), שֶׁיֵּשׁ לְכָל אִשָּׁה וּבַת מֵעֲדוֹת הַסְּפָרַדִּים לְבָרֵךְ אֶת בִּרְכַּת הַהַדְלָקָה 'לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת', וְרַק לְאַחַר מִכֵּן לְהַדְלִיק בְּפֹעַל. וְהֶחֱרוּ הֶחֱזִיקוּ אַחֲרָיו בָּנָיו הַגְּאוֹנִים שליט"א, וְעַל צִבָּאָם מוֹ"ר מָרָן הָרִאשׁוֹן לְצִיּוֹן שליט"א, שֶׁהִרְחִיב מַעֲנִיתוֹ בָּזֶה, וְכָתַב עַל הַנִּדּוֹן בְּסוֹף סִפְרוֹ 'יַלְקוּט יוֹסֵף' (שַׁבָּת א' ח"ב) קוּנְטְרֵס נִרְחָב בֵּן ע"ז עֲנָפִים, לְלַבֵּן וּלְצָרֵף הֲלָכָה זוֹ כִּצְרוֹף הַכֶּסֶף, וּלְבָחֲנָהּ כִּבְחֹן הַזָּהָב. עִנְיָן זֶה צָרִיךְ חִזּוּק בְּאֹפֶן מְיֻחָד, שֶׁכֵּן מָצִינוּ לְכַמָּה מֵעֲדוֹת הַמִּזְרָח, שֶׁנָּהֲגוּ לְבָרֵךְ אַחַר הַדְלָקָה, וְהֵם מַחֲזִיקִים בְּמִנְהָגָם

ב. מִלְּשׁוֹן הָרֹא"ש מַשְׁמַע שֶׁאֵין זֶה שְׁנֵי טְעָמִים שׁוֹנִים, וְכֵן בֵּאֵר מָרָן הראש"ל בְּיַלְקוּט יוֹסֵף (שַׁבָּת א ח"ב עמ' נט [מה' תשע"א]), דְּעִקַּר הַטַּעַם דְּלָא דַּיְינִינַן דִּינֵי קְנָסוֹת, וְאַף עַל פִּי דִּבְעָלְמָא אִי תָּפַס לָא מַפְקִינַן מִינֵּיהּ, הָכָא שֶׁאנֵי דְּגַם אִי תָּפַס מַפְקִינַן, כֵּיוָן שֶׁעָנָה אָמֵן וְגָדוֹל הָעוֹנֶה אָמֵן יוֹתֵר מֵהַמְבָרֵךְ. אוּלָם בַּחֶזּוֹן עוֹבַדְיָה (עמ' קסד) הֵבִיא אֶת דִּבְרֵי הָרֹא"ש כְּשֶׁנֵּי טְעָמִים שׁוֹנִים, בְּהוֹסִיפוֹ מִלַּת 'וְעוֹד' בֵּין שְׁתֵּי הַסְּבָרוֹת.

ג. **לִדְתָּן** - כֵּן הֵעִיר הגר"מ מָאזוּז שליט"א רֹאשׁ יְשִׁיבַת 'כִּסֵּא רַחֲמִים' שֶׁיֵּשׁ לְנַקֵּד, וְכֵן בְּסִדּוּר 'אִישׁ מַצְלִיחַ' בְּסֵדֶר קַבָּלַת שַׁבָּת, וּדְלֹא כְּמִנְהַג הָעוֹלָם לוֹמַר **לֵדָתָן**, וּבֵאֵר שֶׁ**לֵּדָתָן** - מַשְׁמָעוּתוֹ אֵימָתַי **שֶׁנּוֹלְדוֹת**, לָכֵן יֵשׁ לוֹמַר **לִדְתָּן** שֶׁמַּשְׁמָעוּתוֹ אֵימָתַי **שֶׁיּוֹלְדוֹת**. וְכֵן בְּמְלֶאכֶת שְׁלֹמֹה' עַל הַמִּשְׁנָיוֹת (שַׁבָּת שָׁם) הֵבִיא שֶׁכֵּן נִקַּד הָרַמְבַּ"ם, וְכֵן נִרְאֶה לוֹ שֶׁיֵּשׁ לְנַקֵּד. [וְעַיֵּן קִבְּצֵי 'אוֹר יִשְׂרָאֵל' גִּלְיוֹן כה עמ' רכא, וְגִלְיוֹן לח עמ' רכג, דִּיּוּן בָּזֶה.]

בְּטַעֲנָה שֶׁמִּנְהַג אֲבוֹתֵיהֶם בִּידֵיהֶם, וִיסוֹדָתוֹ בְּהַרְרֵי קֹדֶשׁ.

וְכַמּוּבָן שֶׁאֵין אָנוּ יְכוֹלִים לְמַצּוֹת אֶת כָּל הַנֶּאֱמָר בָּעִנְיָן, אֲבָל בְּמִקּוּפְיָא - נִשְׁתַּדֵּל לָגַעַת בַּנְּקֻדּוֹת הָעִקָּרִיּוֹת בע"ה יִתְבָּרַךְ, כְּפִי שֶׁסִּדְּרָם רַבֵּנוּ הַגָּדוֹל זיע"א בְּסִפְרוֹ חֶזּוֹן עוֹבַדְיָה (שַׁבָּת א' עמ' קסה וְאֵילָךְ).

דַּעַת הָרַמְבַּ"ם הַמְקֻבֶּלֶת לַהֲלָכָה

כָּתַב רַמְבַּ"ם (שַׁבָּת ה, א): "וְחַיָּב לְבָרֵךְ **קֹדֶם הַדְלָקָה** בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת, כְּדֵרֶךְ שֶׁמְּבָרֵךְ עַל כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהוּא חַיָּב בָּהֶם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים". וּבְמַגִּיד מִשְׁנֶה כָּתַב שֶׁכֵּן הוּא בְּסֵדֶר רַב עַמְרָם גָּאוֹן, וְכֵן הִסְכִּימוּ כָּל הָאַחֲרוֹנִים.

וְכֵן כָּתַב הָאָרְחוֹת חַיִּים (הִלְכוֹת הַדְלָקַת הַנֵּר בְּעֶרֶ"ש ס"א דַּף מד ע"ג): "וְנָהֲגוּ לְבָרֵךְ עַל הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת עַל פִּי דִּבְרֵי ר"ת, וְכֵן נַמִּי כָּתְבוּ רַב עַמְרָם וְהָרַמְבַּ"ם ז"ל שֶׁמְּבָרְכִין קֹדֶם שֶׁיַּדְלִיק בְּרָכָה זוֹ בְּא"י וְכוּ' וְאֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה מְבָרְכִין בְּהַדְלָקָתָן וְאח"כ מַדְלִיקִין", וְכֵן דַּעַת הראבי"ה (ח"א מַסֶּכֶת שַׁבָּת הִלְכוֹת ער"ש סי' קצ"ט) וְכֵן כָּתַב הַמְּרַדְּכַי (שַׁבָּת רמז רצג), וְכֵן מְבֹאָר בְּאוֹר זָרוּעַ הַגָּדוֹל (ח"ב סי' רנו), וּבְשִׁבְלֵי הַלֶּקֶט (סי' נט), וּבְעוֹד רֹאשׁוֹנִים רַבִּים [בְּיַלְקוּט יוֹסֵף הַנַּ"ל מָנָה שְׁלוֹשִׁים רִאשׁוֹנִים הָאוֹחֲזִים בְּשִׁיטָה זוֹ(!)].

וְנִרְאֶה בָּרוּר טַעַם הַסּוֹבְרִים כֵּן, דְּאִיתָא בִּגְמָרָא (פְּסָחִים ז, ב): "כָּל הַמִּצְוֹות מְבֻרָךְ עֲלֵיהֶם עוֹבֵר לַעֲשָׂיָתָן, בֵּי רַב אָמְרִי חוּץ מִן הַטְּבִילָה, דְּאַסַּתִּי גַּבְרָא לָא חָזֵי", וְכָתַב הָרַמְבַּ"ם (אִישׁוּת ג, כג): "כָּל הַמְקַדֵּשׁ אִשָּׁה... צָרִיךְ לְבָרֵךְ קֹדֶם הַקִּדּוּשִׁין הוּא אוֹ שְׁלוּחוֹ וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ, כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּבָרְכִין קֹדֶם כָּל הַמִּצְוֹת, וְאִם קִדֵּשׁ וְלֹא בֵּרֵךְ - לֹא יְבָרֵךְ אַחַר הַקִּדּוּשִׁין שֶׁזּוֹ בְּרָכָה לְבַטָּלָה, מַה שֶּׁנַּעֲשָׂה כְּבָר נַעֲשָׂה", בָּרֵי לְךָ שֶׁהָעוֹשֶׂה מִצְוָה וְלֹא מְבֻרָךְ עוֹבֵר לַעֲשִׂיָתָהּ - בִּרְכָתוֹ בְּרָכָה לְבַטָּלָה, וַהֲרֵי הַדָּבָר לְעֵיכּוּבָא.

אָמְנָם כָּתַב 'דַּרְכֵי מֹשֶׁה' (סי' רסג): "וְהַמִּנְהָג לְבָרֵךְ אַחַר הַהַדְלָקָה, וְכָתַב מַהַר"י וַיְיל (מַהֲרַי"ו) וּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַבְּרָכָה עוֹבֵר לַעֲשִׂיָתָן, מְשִׁימִין הַיָּד לִפְנֵי הַנֵּרוֹת עַד אַחַר הַבְּרָכָה, דְּזֶה מִיקְרֵי עוֹבֵר לַעֲשִׂיָתָן, דַּהֲרֵי עֲדַיִן לֹא נֶהֱנָה מִן הָאוֹר, וְכֵן הוּא הַמִּנְהָג". וְזֶה לְשׁוֹן מַהַר"י וַיְיל (חִדּוּשֵׁי דִּינִין סִימָן כט): "מִקְצַת נָשִׁים נוֹהֲגִים שֶׁמַּדְלִיקִים הַנֵּרוֹת וְאח"כ מְשִׁימִים יְדֵיהֶם פְּרוּשׂוֹת נֶגֶד הַנֵּרוֹת וְאָז מְבָרְכִין וְאח"כ מְסַלְּקִים יְדֵיהֶם, הָא דְּפוֹרְשִׂים יְדֵיהֶם - כִּי הֵיכִי דְּלֶיהֱוֵי עוֹבֵר לַעֲשִׂיָתָם, וְלֹא רָצוּ לְבָרֵךְ קֹדֶם הַדְלָקָה, דְּאִם כֵּן קִבְּלוּ הַשַּׁבָּת וְלֹא מָצוּ תּוּ לְאַדְלוּקֵי".

וְלִכְאוֹרָה קָשֶׁה, דִּלְפִי זֶה הָיָה רָאוּי לַגְּמָרָא הַכּוֹלֶלֶת אֶת כְּלַל 'עוֹבֵר לַעֲשִׂיָתָן', לוֹמַר "חוּץ מֵהַדְלָקַת נֵרוֹת", כְּפִי שֶׁאָמַר "חוּץ מִן הַטְּבִילָה", וְאֵין לוֹמַר דְּאֵין לְמֵדִין מִן הַכְּלָלוּת אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם חוּץ (עֲרוּבִין מ, א), שֶׁהֲלֹא כָּתַב הָרֹא"ש (שְׁבוּעוֹת פ"ו ס"ה): "שֶׁלֹּא אָמַר אֵין לְמֵדִין, אֶלָּא הֵיכָא דְּמוּכְחָא מִילְּתָא בְּמַתְנִי' אוֹ בַּגְּמָרָא, אֲבָל אֲנָן לֵית לָן לְשַׁבּוּשֵׁי כְּלָל גָּדוֹל שֶׁמָּסְרוּ לָנוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל, דְּאִם כֵּן אֵין לַדָּבָר סוֹף, וְלֹא נִסְמֹךְ עַל הַשַּׁ"ס הָעָרוּךְ בְּיָדֵינוּ שֶׁהֲרֵי רָבוּ כְּלָלוּת".

וְכָתַב בְּחִדּוּשֵׁי הָרַמְבַּ"ן (פְּסָחִים ז, ב): "וְהָא דְּאָמַר שְׁמוּאֵל כָּל הַמִּצְוֹת כֻּלָּן מְבֻרָךְ עֲלֵיהֶן עוֹבֵר לַעֲשִׂיָתָן, כְּלָל גָּדוֹל הוּא... וּבַיְרוּשַׁלְמִי בְּמַסֶּכֶת בְּרָכוֹת אָמְרוּ חוּץ מִקִּדּוּשִׁין בְּבְעִילָה וְכוּ' וּמִדְּלָא אָמְרוּ בַּגְּמָרָא דִּילַן אֶלָּא חוּץ מִן הַטְּבִילָה - לָא סָמְכִינַן אַגְּמָרָא דְּמַעֲרָבָא בְּהָא". הֲרֵי לְךָ בְּבֵרוּר דַּעַת הָרַמְבַּ"ן שֶׁהַ'יּוֹצֵא מִן הַכְּלָל' הַיָּחִיד בָּזֶה, הִיא מִצְוַת טְבִילָה, הִיא וְאֵין בִּלְתָּהּ.

וְכֵן בְּפֵרוּשׁ רַבֵּנוּ פְּרַחְיָה בַּר נִסִּים (שַׁבָּת קלז, ב) כָּתַב לִדְחוֹת שִׁיטַת הָאוֹמְרִים שֶׁאֲבִי הַבֵּן מְבָרֵךְ 'לְהַכְנִיסוֹ בִּבְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ' אַחַר הַמִּילָה, שֶׁהָרַמְבַּ"ם תָּמַהּ עַל זֶה, שֶׁהֲרֵי

יֵשׁ בְּיָדֵינוּ עִקָּר גָּדוֹל שֶׁכָּל הַמִּצְוֹת מְבֹרָךְ עֲלֵיהֶן עוֹבֵר לַעֲשׂיָתָן, וּמַה שֶּׁאָמַר דְּהַיְנוּ חוּץ מִמִּילָה - דָּבָר זֶה לֹא נִשְׁמַע מֵעוֹלָם, שֶׁאִם כֵּן הָיָה לוֹ לַתַּנָּא לוֹמַר בְּפֵרוּשׁ חוּץ מִמִּצְוַת מִילָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר חוּץ מִטְּבִילַת הַגֵּר, וְהָיָה לוֹ לִכְלֹל עִמּוֹ חוּץ מִטְּבִילַת הַגֵּר וּמִילָה, וּמִמַּה שֶּׁלֹּא אָמְרוּ אֶלָּא חוּץ מִטְּבִילַת הַגֵּר בִּלְבַד - שְׁמַע מִינַּהּ שֶׁאֵין חִלּוּק בֵּין מִצְוַת מִילָה לִשְׁאָר כָּל הַמִּצְוֹת.

[וּמַה שֶּׁכָּתַב מהרי"ו שֶׁעַל יְדֵי פְּרִישַׁת יְדֵיהֶן חֲשִׁיב 'עוֹבֵר לַעֲשׂיָתָן', לָא נְהִירָא (דְּהָלֹא עַל כָּל פָּנִים הַבַּיִת מוּאָר, גַּם אִם הַמַּדְלִיק עַצְמוֹ אֵינוֹ נֶהֱנֶה מִכָּךְ). וְיוֹתֵר מִסְתַּבֵּר לְיַשֵּׁב כְּפִי שֶׁכָּתַב הַגָּאוֹן רַבִּי עֲקִיבָא אִיגֶר (יו"ד ר"ס יט) דְּנָקַט 'חוּץ מִן הַטְּבִילָה', דְּבָזֶה הוּא דַּוְקָא אַחַר עֲשׂיָתָן, **וְאִם בֵּרַךְ עוֹבֵר לַעֲשׂיָתָן אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד לֹא יָצָא**, דִּבְעִידָנָא דְּבֵרַךְ לֹא הָיָה בַּר מִצְוָה, וְלֹא שַׁיָּךְ לוֹמַר 'וְצִוָּנוּ', אוֹלָם מִצְוֹת שֶׁאִם בֵּרַךְ עוֹבֵר לַעֲשׂיָתָן יָצָא עַל כָּל פָּנִים בְּדִיעֲבַד, לֹא כָּלַל בַּ'חוּץ', וְאִם כֵּן גַּם לְדַעַת מַהֲרִ"י וַיְיל, וַדַּאי יָצָא בְּדִיעֲבַד אִם בֵּרַךְ עוֹבֵר לַעֲשׂיָתָן, וְכֵן מַשְׁמַע מִדְּבָרָיו לְהֶדְיָא, אַחַר שֶׁהֵבִיא אֶת מִנְהַג פְּרִיסַת הַיָּדַיִם, כָּתַב (פְּסָקִים שֶׁנִּדְפְּסוּ בְּסֵפֶר זִכָּרוֹן לְהגר"ח שְׁמוּאֵלְבִיץ עמ' רצה אות טז): "אוֹ יְבָרְכוּ טָרֶם יַדְלִיקוּ כַּדִּין וְכַשּׁוּרָה".]

אָמְנָם בַּשּׁ"ך (יו"ד יט סק"ג) כָּתַב הֵבִיא מֵהַדְרֵכִי מֹשֶׁה בְּשֵׁם הַגָּהוֹת אשר"י (פ"ק דְּחֻלִּין), דְּאִם שָׁכַח וְלֹא בֵּרַךְ קֹדֶם הַשְּׁחִיטָה - יְבָרֵךְ אַחַר הַשְּׁחִיטָה, **דְּכָל מִצְוֹת שֶׁלֹּא בֵּרַךְ עוֹבֵר לַעֲשׂיָתָן, מְבָרֵךְ אַחַר עֲשׂיָתָן.** וּמִמֵּילָא מַשְׁמַע דְּ'עוֹבֵר לַעֲשׂיָתָן' אֵינוֹ לְעִיכּוּבָא, וְאִם כֵּן גַּם בְּנֵר - הַנַּח לָהֶם לַנּוֹהֲגִים לְבָרֵךְ אַחַר הַהַדְלָקָה.

אוּלָם כָּתַב עַל זֶה הַשַּׁ"ךְ: "אָכֵן אֵין כֵּן דַּעַת הָרַמְבַּ"ם (בְּרָכוֹת יא, ו) שֶׁכָּתַב אִם שָׁחַט בְּלֹא בְּרָכָה אֲפִלּוּ הִפְרִישׁ תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת אוֹ שֶׁטָּבַל וְלֹא בֵּרַךְ אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ אַחַר עֲשִׂיָּה, וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וּבְסֵפֶר בִּרְכַּת אַבְרָהָם סוֹף חֵלֶק א' וְרֵישׁ חֵלֶק י' הָאֲרִיךְ מְאֹד לְסִתֹּר דִּבְרֵי הָרַמְבַּ"ם בִּמְלִיצוֹת וְהַרְצָאוֹת דְּבָרִים, וְכָל דְּבָרָיו אֵינָם נִרְאִין לְפִי עֲנִיּוּת דַּעְתִּי"... וְהֵבִיא שָׁם רְאָיוֹת בְּרוּרוֹת לְסִתֹּר דִּין זֶה.

וְכֵן מוּכָח לְהֶדְיָא בְּשׁוּ"ת רשב"ץ (ח"ב סי' עד), גַּם בְּאָרְחוֹת חַיִּים (חֻמַּץ וּמַצָּה אוֹת יב) וּבַכָּלְבּוֹ (סי' מח) כָּתְבוּ שֶׁאִם לֹא בֵּרַךְ קֹדֶם בְּדִיקַת חָמֵץ, יְבָרֵךְ כָּל זְמַן שֶׁלֹּא סִיֵּם אֶת בְּדִיקָתוֹ. וְהֵבִיאָם הָרַמָ"א (או"ח תלב , א). והב"ח וְהָאֵלִיָּה רַבָּה (שָׁם) הוֹסִיפוּ שֶׁאִם סִיֵּם בְּדִיקָתוֹ - אֵינוֹ מְבָרֵךְ כְּלָל, וְכֵן כָּתַב הַגְּרָ"א בְּבֵאוּרוֹ וְסִיֵּם: וּדְלֹא כְּהַגָּהוֹת אשר"י שֶׁכָּתַב דְּאִם לֹא בֵּרַךְ קֹדֶם הָעֲשִׂיָּה, רַשַּׁאי לְבָרֵךְ לְאַחֲרֶיהָ. וְכֵן פָּסְקוּ הַחֹק יַעֲקֹב (שָׁם סק"ה) ושו"ע הגר"ז (שָׁם סק"ה), שֶׁאַחַר בְּדִיקָה לֹא יְבָרֵךְ כְּלוּם, דְּמַה שֶּׁעָשָׂה עָשָׂה. וְכֵן הִסְכִּימוּ הַפְּרִי חָדָשׁ (או"ח סי' תלב) וְהַפְּרִי תֹּאַר (יו"ד סי' יט סק"ג), וְדָחוּ דַּעַת הַגָּהוֹת אשר"י מִן הַהֲלָכָה.

נִמְצֵאתָ לָמֵד דְּדַעַת רֹב כְּכָל הָאַחֲרוֹנִים, כְּהָרַמְבַּ"ם וְסִיעָתוֹ, וּדְלֹא כְּהַגָּהוֹת אשר"י. וְאֶפְשָׁר שֶׁהָרַמָ"א בְּדִין הַדְלָקַת נֵרוֹת, דְּחָשַׁשׁ לְמַהֲרִ"י וַיְיל, אָזַיל לְשִׁיטָתוֹ בְּדַרְכֵי מֹשֶׁה (יו"ד סי' יט) שֶׁהֵבִיא דַּעַת הַגָּהוֹת אשר"י שֶׁאִם לֹא בֵּרַךְ קֹדֶם הַמִּצְוָה מְבָרֵךְ לְאַחֲרֶיהָ, אֶלָּא דִּסְבִירָא לֵיהּ דִּדִין 'עוֹבֵר לַעֲשׂיָתָן' אֵינוֹ לְעִיכּוּבָא, מִמֵּילָא קִילָא לֵיהּ מִנְּהָגָא לְבָרֵךְ אַחַר הַדְלָקַת נֵרוֹת. אוּלָם לְדִידָן דְּאָזְלִינַן כְּהָרַמְבַּ"ם וְסִיעָתוֹ, דִּכְלָלָא דְּ'עוֹבֵר לַעֲשׂיָתָן' הוּא לְעִיכּוּבָא - גַּם כָּאן אֵין לְבָרֵךְ לְאַחַר הַהַדְלָקָה כְּלָל.

דִּבְרֵי הָרַב 'שַׁאֲגַת אַרְיֵה'

וּבְשׁוּ"ת שַׁאֲגַת אַרְיֵה (סי' כו) הָאֲרִיךְ לְמַעֲנִיתוֹ בָּזֶה, וְכָתַב לְהוֹכִיחַ כְּדַעַת הַגָּהוֹת אשר"י שֶׁרַשַּׁאי לְבָרֵךְ גַּם לְאַחַר עֲשִׂיַּת הַמִּצְוָה, מֵהָא דְּאָמַר שְׁמוּאֵל "כָּל הַמִּצְוֹת מְבֹרָךְ עֲלֵיהֶן **עוֹבֵר** לַעֲשׂיָתָן", וְלֹא נָקַט **'קֹדֶם'** לַעֲשׂיָתָן', וְאָמְנָם בַּגְּמָרָא מִבֹּאָר שֶׁ'עוֹבֵר' - לִישְׁנָא דְּאַקְדּוּמֵי הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיַּעֲבֹר אֶת הַכּוֹשִׁי', מִכָּל מָקוֹם

יֵשׁ לְדַקְדֵּק מַדּוּעַ נָקַט לְשׁוֹן תּוֹרָה 'עוֹבֵר', וְלֹא נָקַט לְשׁוֹן חֲכָמִים 'קוֹדֵם', כְּלִישְׁנָא דִּגְמָרָא בְּכָל מָקוֹם. אֶלָּא וַדַּאי דִּשְׁמוּאֵל נָקַט הַאי לִישְׁנָא דְּשָׁמַע מִינֵּהּ תַּרְתֵּי, דָּבָר וְהִפּוּכוֹ, דִּלְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לְבָרֵךְ קוֹדֵם עֲשִׂיָּתָן, כְּדְמַשְׁמַע לְשׁוֹן 'עוֹבֵר' בִּלְשׁוֹן הַמִּקְרָא, וּבְדִיעֲבַד אִם לֹא בֵּרַךְ קוֹדֵם לַעֲשִׂיָּתָן מְבָרֵךְ אַחַר כָּךְ, כְּדְמַשְׁמַע לְשׁוֹן עוֹבֵר שֶׁבִּלְשׁוֹן חֲכָמִים, שֶׁהוּא אַחַר שֶׁעָשָׂאָן.

אָמְנָם יֵשׁ לְהָעִיר דִּבְמִחִילַת כְּבוֹד תּוֹרָתוֹ, אִישְׁתְּמִיטֵיהּ מַה שֶּׁכָּתַב בְּשׁוּ"ת הָרשב"ץ (ח"ב סי' ריז) דִּמְשׁוּם הֵכִי נָקַט שְׁמוּאֵל עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתָן וְלֹא נָקַט קוֹדֵם לַעֲשִׂיָּתָן, לְפִי שֶׁאִם הָיָה אוֹמֵר 'קוֹדֵם' - הָיָה מַשְׁמַע קוֹדֵם הַרְבֵּה, אֲבָל לְשׁוֹן 'עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתָן' מַשְׁמַע קְדִימָה בְּסָמוּךְ לַמִּצְוָה, כְּמוֹ 'וַיַּעֲבֹר אֶת הַכּוּשִׁי', וְלָכֵן רָאוּי לַעֲשׂוֹת כָּל מַה שֶּׁאֶפְשָׁר לִסְמוֹךְ הַבְּרָכָה לַמִּצְוָה בְּלֹא הֶפְסֵק.

וְעַיֵּן עוֹד בְּעֵרֶךְ הַשֻּׁלְחָן (סי' קנח ס"ק יא) שֶׁהֵעִיר כֵּן עַל דִּבְרֵי הַשַּׁאֲגַת אֲרִיֵה, וְהֵבִיא מִתְּשׁוּבוֹת הָרֹא"שׁ וְהָרשב"ץ וְהָריב"ש שֶׁכֻּלָּם סוֹבְרִים כְּדַעַת הָרַמְבַּ"ם שֶׁאִם בֵּרַךְ אַחַר עֲשִׂיַּת הַמִּצְוָה הָוֵי בְּרָכָה לְבַטָּלָה, וְשֶׁכֵּן עִקָּר.

הַאִם קַבָּלַת שַׁבָּת תְּלוּיָה בַּהַדְלָקָה?

וְהִנֵּה כָּל יְסוֹד דִּבְרֵי הַמהרי"ו הַנַּ"ל, שֶׁיֵּשׁ לְבָרֵךְ אַחַר הַהַדְלָקָה, נוֹבֵעַ מִסְּבָרַת בה"ג, שֶׁקַּבָּלַת שַׁבָּת תְּלוּיָה בְּהַדְלָקַת נֵרוֹת שַׁבָּת, מִמֵּילָא אִם תְּבָרְכֶנָּה - לֹא יוּכְלוּ כְּבָר לְהַדְלִיק. אֲבָל רַבּוּ הָרְאשׁוֹנִים שֶׁכָּתְבוּ לְדָחוֹת דִּבְרֵי בה"ג בָּזֶה, וְדַעְתָּם שֶׁאֵין קַבָּלַת שַׁבָּת תְּלוּיָה בְּהַדְלָקַת הַנֵּרוֹת, וְכַמְבֹאָר בְּחִדּוּשֵׁי הָרַמְבַּ"ן וְהָרַשְׁבָּ"א וְהָריטְבָ"א (שַׁבָּת כג, ב), וְכֵן הֶעֱלָה הַמְּאִירִי שָׁם, וְכֵן כָּתַב הָרֹא"שׁ בְּסוֹף פֶּרֶק בַּמֶּה מַדְלִיקִין, וְכֵן כָּתַב בִּשְׁבֻּלֵי הַלֶּקֶט (סי' נט) וְשֶׁכֵּן מָצָא בִּתְשׁוּבַת הַגְּאוֹנִים. וְהַבַּיִת יוֹסֵף (סי' רסג) הוֹסִיף שֶׁכֵּן דַּעַת רַבֵּנוּ יְרוּחָם וְהָרַב הַמַּגִּיד.

וְאַף דַּעַת מָרָן הַ'שֻּׁלְחָן עָרוּךְ' לַהֲלָכָה שֶׁאֵין קַבָּלַת שַׁבָּת תְּלוּיָה בְּהַדְלָקַת נֵרוֹת, דְּכָתַב (רסג ס"י): "לבה"ג, כֵּיוָן שֶׁהִדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת חָל עָלָיו שַׁבָּת וְנֶאֱסַר בִּמְלָאכָה. וְעַל פִּי זֶה נוֹהֲגוֹת קְצָת נָשִׁים שֶׁאַחַר שֶׁבֵּרְכוּ וְהִדְלִיקוּ הַנֵּרוֹת מַשְׁלִיכוֹת לָאָרֶץ הַפִּתִּילָה שֶׁבְּיָדָן שֶׁהִדְלִיקוּ בָּהּ, וְאֵין מְכַבּוֹת אוֹתָהּ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם מַתְנָה קוֹדֶם שֶׁהִדְלִיקָה שֶׁאֵינָהּ מְקַבֶּלֶת שַׁבָּת עַד שֶׁיֹּאמַר הַחַזָּן בָּרְכוּ, מוֹעִיל. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ מוֹעִיל לָהּ. וְיֵשׁ חוֹלְקִים עַל בַּעַל ה"ג וְאוֹמְרִים שֶׁאֵין קַבָּלַת שַׁבָּת תָּלוּי בְּהַדְלָקַת הַנֵּר אֶלָּא בִּתְפִלַּת עַרְבִית, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאָמַר הַחַזָּן: בָּרְכוּ, הַכֹּל פּוֹרְשִׁין מִמְּלַאכְתָּם. וּלְדִידַן, כֵּיוָן שֶׁהִתְחִילוּ מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת הָוֵי כְּבָרְכוּ לְדִידְהוּ".

וְנִרְאֶה דַּעַת מָרָן לִפְסֹק כִּרְבּ הַפּוֹסְקִים שֶׁאֵין קַבָּלַת שַׁבָּת תְּלוּיָה בְּהַדְלָקַת הַנֵּרוֹת, וְלָכֵן הֵבִיא תְּחִלָּה סְבָרַת בה"ג, וְאַחַר כָּךְ כָּתַב שֶׁיֵּשׁ חוֹלְקִים עָלָיו, וְדָמִי לְכָל מָקוֹם שֶׁכּוֹתֵב מָרָן 'יֵשׁ אוֹמְרִים' וְ'יֵשׁ אוֹמְרִים', דקי"ל הֲלָכָה כְּיֵשׁ אוֹמְרִים בַּתְּרָא, הוּא הַדִּין לְכָאן שֶׁכָּתַב 'וְיֵשׁ חוֹלְקִים', וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב בְּשׁוּ"ת עֵבוֹדַת הַגֵּרְשׁוּנִי סי' קיד, וְכֵן כָּתַב הַגָּאוֹן הַחִיד"א בִּבְרְכֵי יוֹסֵף (או"ח ס"ס נח וסי' תרפו סק"א), וְהָרִאשׁוֹן לְצִיּוֹן רַבִּי אַבְרָהָם אַשְׁכְּנַזִי בְּשׁוּ"ת בְּנֵי בִּנְיָמִין (ח"ב סי' מה דַּף קיב), וְעוֹד אֲחֲרוֹנִים, דְּ'יֵשׁ חוֹלְקִים' בְּמָרָן דָּמִי לְ'יֵשׁ אוֹמְרִים' בַּתְּרָא, וַהֲכִי הִלְכְתָא.

וְכֵן כָּתַב בְּסֵפֶר שֻׁלְחָן גָּבוֹהַּ (ס"ס תרעט) שֶׁלְּדַעַת מָרָן הש"ע אֵין קַבָּלַת שַׁבָּת תְּלוּיָה בְּהַדְלָקַת הַנֵּרוֹת, אֶלָּא כְּשֶׁאוֹמְרִים מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת. וְכֵן כָּתַב הגר"ח פַּלָּאגִ'י בשו"ת לֵב חַיִּים (ח"ג סי' נו) שֶׁמָּרָן שֶׁקִּבַּלְנוּ הוֹרָאוֹתָיו סוֹבֵר שֶׁלֹּא כִּדְבְרֵי הבה"ג שֶׁקַּבָּלַת שַׁבָּת תְּלוּיָה בְּהַדְלָקַת הַנֵּרוֹת, אֶלָּא כְּדַעַת הַיֵּשׁ חוֹלְקִים שֶׁקַּבָּלַת שַׁבָּת תְּלוּיָה בַּאֲמִירַת בָּרְכוּ, וּלְדִידַן בַּאֲמִירַת מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת. וְכֵן נִרְאֶה מִדִּבְרֵי מהר"ש גָּרְמִיזָאן בשו"ת מִשְׁפְּטֵי צֶדֶק סי' לו.

וּלְפִי זֶה בָּרוּר שֶׁיֵּשׁ לְבָרֵךְ עַל הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת קוֹדֶם הַהַדְלָקָה, כְּדִין כָּל הַמִּצְוֹת

שֶׁמְּבָרְכִים עֲלֵיהֶן עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתָן, שֶׁכָּאָמוּר - כָּל עִקַּר הַסְּבָרָא שֶׁכָּתַב מהר"י וַיְיל בְּשֵׁם מְקֻבָּלִים נָשִׁים שֶׁאִם יְבָרְכוּ תְּחִלָּה לֹא יוּכְלוּ לְהַדְלִיק, אֵינָהּ אֶלָּא מִכֹּחַ דַּעַת בה"ג שֶׁקַּבָּלַת שַׁבָּת תְּלוּיָה בְּהַדְלָקַת הַנֵּרוֹת, וְזֹאת אֵינָהּ דַּעַת רֹב הַפּוֹסְקִים וְעַל צְבָאָם מָרָן הַשּׁו"ע לַהֲלָכָה.

עוֹד יֵשׁ לְהָעִיר, שֶׁכָּל סְבָרַת מַהַר"י וַיְיל מְבֻסֶּסֶת עַל **כְּךְ שֶׁקַּבָּלַת שַׁבָּת תְּלוּיָה בַּבְּרָכָה** שֶׁנִּזְכַּר בָּהּ 'לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת', וּמְמֵילָא כְּשֶׁמְּבָרֶכֶת קִבְּלָה כְּבָר שַׁבָּת. וְאַף גַּם זֹאת אֵיכָא לְמִדְחִי, שֶׁגַּם לְדַעַת בה"ג הַסּוֹבֵר שֶׁקַּבָּלַת שַׁבָּת תְּלוּיָה בַּהַדְלָקָה - אֵין קַבָּלַת שַׁבָּת תְּלוּיָה בַּבְּרָכָה בִּלְבַד, אֶלָּא רַק עִם סִיּוּם הַהַדְלָקָה, וְכַמְבֹאָר בְּהֶדְיָא בְּדִבְרֵי הראבי"ה (סי' קצט). וְיֵשׁ לְדַיֵּק כֵּן גַּם מִלְּשׁוֹן מָרָן הַשּׁו"ע: "לבה"ג וְכוּ' וְעַל פִּי זֶה נוֹהֲגוֹת קְצָת נָשִׁים **שֶׁאַחַר שֶׁבֵּרְכוּ וְהִדְלִיקוּ הַנֵּרוֹת** - מַשְׁלִיכוֹת לָאָרֶץ הַפִּתִילָה שֶׁבְּיָדָן שֶׁהִדְלִיקוּ בָּהּ", הֲרֵי שֶׁדַּיֵּק לוֹמַר גַּם אַבִּיבָא דבה"ג 'שֶׁבֵּרְכוּ וְהִדְלִיקוּ' וְלֹא לְהֶפֶךְ, וְרַק לְאַחַר שֶׁהִדְלִיקוּ אֵינָן רַשָּׁאוֹת לְכַבּוֹת אוֹ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה אַחֶרֶת, אֲבָל עַל הַהַדְלָקָה עַצְמָהּ - אֵין כָּל חֶשָּׁשׁ, שֶׁבְּוַדַּאי אֵין דַּעְתָּן לְקַבֵּל שַׁבָּת מִיָּד אַחַר הַבְּרָכָה שֶׁאָז לֹא יוּכְלוּ לְהַדְלִיק וְתֵעָשֶׂה בִּרְכָתָן בְּרָכָה לְבַטָּלָה, וּבְוַדַּאי שֶׁכֹּל הַמְקַבֵּלֶת שַׁבָּת עוֹשָׂה כֵּן עַל פִּי דַּעַת חֲזַ"ל. וְכֵן כָּתַב הַגָּאוֹן רַבִּי יַעֲקֹב קָמִינֶצְקִי זַצַ"ל בְּסִפְרוֹ 'אֱמֶת לְיַעֲקֹב' לְדַיֵּק מִלְּשׁוֹן הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ שֶׁלְּדַעְתּוֹ אֲפִלּוּ לבה"ג - יֵשׁ לְבָרֵךְ קֹדֶם הַהַדְלָקָה. וְכֵן פָּסַק בְּשׁו"ת דִּבְרֵי שָׁלוֹם (קרויז, ח"ג ר"ס סט).

דַּעַת גְּדוֹלֵי הַפּוֹסְקִים מִכָּל הָעֵדוֹת

ומהר"י מִבְּרוֹנָא בִּתְשׁוּבָה (סי' פד) סוֹבֵר ג"כ שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ קֹדֶם הַהַדְלָקָה, וְכֵן כָּתַב תַּלְמִיד המהרא"י בַּעַל תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן בְּסִפְרוֹ לֶקֶט יֹשֶׁר (עמוד נ) שֶׁרַבּוֹ אֵינוֹ סוֹבֵר כְּדִבְרֵי מַהַר"י וַיְיל הַנַּ"ל. נִמְצָא שֶׁחֲבֵרָיו שֶׁל מהרי"ו חוֹלְקִים עָלָיו בָּזֶה, וְאַף הוּא לֹא כָּתַב אֶלָּא שֶׁמִּקְצָת נָשִׁים נָהֲגוּ כֵּן, וּמַשְׁמַע שֶׁרֹב הַנָּשִׁים נָהֲגוּ לְבָרֵךְ תְּחִלָּה וְאח"כ לְהַדְלִיק כְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ הָרִאשׁוֹנִים הַסּוֹבְרִים שֶׁדִּין הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת שָׁוֶה לְכָל הַמִּצְוֹת שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתָן.

וְאַף מִפּוֹסְקֵי אַשְׁכְּנַז, אָנוּ מוֹצְאִים דְּלָא אָזְלֵי לַהֲלָכָה כְּשִׁיטַת מהרי"ו, כֵּן פָּסַק הַגָּאוֹן יַעְבֵּ"ץ בְּסִדּוּרוֹ (דִּינֵי הדלק"נ) שֶׁיֵּשׁ לְבָרֵךְ קֹדֶם הַהַדְלָקָה, וְהַגָּאוֹן רַבִּי יִשְׂרָאֵל יַעֲקֹב פִּישֶׁר בְּסִפְרוֹ 'אֶבֶן יִשְׂרָאֵל' חֵלֶק ח (סי' כא) שֶׁכָּל אִשָּׁה הַמַּדְלִיקָה קָרוֹב לִזְמַן תּוֹסֶפֶת שַׁבָּת (שֶׁאָז לֹא בָּעֵינָן לְקַבֵּל שַׁבָּת בַּהַדְלָקָה, עַיֵּן שָׁם טַעֲמוֹ), תְּבָרֵךְ וְאַחַר כָּךְ תַּדְלִיק עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתָן. וְכָל שֶׁכֵּן לְדִידָן שֶׁקִּבַּלְנוּ הוֹרָאוֹת הָרַמְבַּ"ם וּמָרָן הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ, שֶׁיֵּשׁ לָנוּ לִנְהֹג כְּסָבָרָתָם.

וְכֵן כָּתַב הַמַּאֲמַר מָרְדְּכַי (רסג ס"ק ד') דְּהַדָּבָר בָּרוּר דִּלְדַעַת הַיֵּשׁ חוֹלְקִים שֶׁכָּתַב מָרָן זַ"ל סְעִיף י' אֵין לְדִבְרֵי מהרי"ו מָקוֹם, וְאַף לְדַעַת בה"ג שֶׁל שָׁם - מִכָּל מָקוֹם מְבֹאָר הָתָם שֶׁאֵין קַבָּלַת שַׁבָּת תְּלוּיָה אֶלָּא בַּהַדְלָקָה לֹא בַּבְּרָכָה, וְכֵן מַשְׁמַע בב"י שָׁם, וְלָכֵן לֹא הֵבִיא מָרָן זַ"ל סְתָם זוֹ כָּל עִקָּר, וַהֲכִי מוּכָח מִדִּבְרֵי כָּל הַפּוֹסְקִים שֶׁמְּבָרֵךְ קֹדֶם שֶׁיַּדְלִיק, וְהִלְכָךְ אֲנָן דְּגָרְרִינַן בָּתַר פִּסְקֵי מָרָן לָא חָיְישִׁינַן לִסְבָרָא זוֹ כְּלָל, דִּפְשִׁיטָא דְּעָדִיף טְפֵי לְבָרֵךְ עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתוֹ כְּמוֹ בִּשְׁאָר מִצְוֹת, וְכָל שֶׁכֵּן לְמָאן דְּנָהִיג כְּדַעַת הַיֵּשׁ חוֹלְקִים שֶׁאֵין קַבָּלַת שַׁבָּת תְּלוּיָה בַּהַדְלָקָה דְּאֵין מָקוֹם לִסְבָרָא זוֹ.

וְכֵן הַגָּאוֹן רַבִּי אֱלִישָׁע דַּנְגּוּר זַצַ"ל, אַב בֵּית הַדִּין דְּבָבֶל, בְּסֵפֶר גְּדֻלּוֹת אֱלִישָׁע (סי' רסג ס"ק יז) כָּתַב שֶׁמִּנְהָג זֶה לְבָרֵךְ קֹדֶם הַהַדְלָקָה הָיָה קַיָּם גַּם בְּבַגְדָּאד, וְהוֹכִיחַ בְּמִישׁוֹר מִדִּבְרֵי מָרָן הַבֵּית יוֹסֵף דִּסְבִירָא לֵיהּ שֶׁאֲפִלּוּ לבה"ג קַבָּלַת שַׁבָּת תְּלוּיָה בַּהַדְלָקָה וְלֹא בַּבְּרָכָה, וְהֵבִיא גַּם כֵּן דִּבְרֵי הַמַּאֲמַר מָרְדְּכַי, וּבְמַסְקָנָתוֹ הִכְרִיעַ שֶׁיֵּשׁ לִנְהֹג כְּדַעַת מָרָן לְבָרֵךְ תְּחִלָּה, **וְעַל צַד הַיּוֹתֵר טוֹב תַּתְנֶה שֶׁאֵינָהּ מְקַבֶּלֶת שַׁבָּת אֶלָּא עַד סוֹף הַהַדְלָקָה, וַאֲפִלּוּ תְּנַאי בַּלֵּב מְהַנֵּי.**

גַּם בְּסֵפֶר 'שְׁתִילֵי זֵיתִים' (רסג סקי"א) הֵעִיד שֶׁכֵּן הַמִּנְהָג פָּשׁוּט בְּכָל עָרֵי תֵּימָן לְבָרֵךְ אַחַר הַהַדְלָקָה, וְכֵן פָּסַק מַהֲרַ"י צָלָאח בְּסִדּוּר 'עֵץ חַיִּים' (דף קפז), וְכֵן כָּתַב רַבִּי שָׁלוֹם יִצְחָק הַלֵּוִי בְּשׁוּ"ת דִּבְרֵי חֲכָמִים (סִימָן סד) שֶׁיֵּשׁ לְבָרֵךְ קֹדֶם הַהַדְלָקָה.

וְכֵן בְּסֵפֶר 'יָפֶה לַלֵּב' (ח"ו סי' רסג אות א) כָּתַב שֶׁהָעִקָּר לְבָרֵךְ קֹדֶם הַדְלָקַת נֵרוֹת, וְהֵעִיר דְּאִי לָאו הֵכִי, הָיָה רָאוּי לְתַקֵּן נֻסַּח הַבְּרָכָה 'עַל הַדְלָקַת נֵר שֶׁל שַׁבָּת' וְלֹא 'לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת', וְאֵין לָחוּשׁ שֶׁאִם תְּבָרֵךְ תְּחִלָּה הֲרֵי קִבְּלָה שַׁבָּת עָלֶיהָ, שֶׁאַחַר כְּוָנַת הַלֵּב הַדְּבָרִים הוֹלְכִים, וְאֵין דַּעְתָּהּ לְקַבֵּל שַׁבָּת אֶלָּא אַחַר הַהַדְלָקָה. וְכֵן הֶעֱלָה הֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה בְּשׁוּ"ת 'פְּאֵר עֵץ חַיִּים' שֶׁיֵּשׁ לְבָרֵךְ קֹדֶם שֶׁתַּתְחִיל לְהַדְלִיק מִשּׁוּם 'עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתָן', וְכֵן פָּסַק בְּסֵפֶר מְנוּחַת אַהֲבָה (עמ' פג).

מִמֵּילָא, אַחַר הִגָּלוֹת נִגְלוֹת דִּבְרֵי גְּדוֹלֵי הַפּוֹסְקִים הַסּוֹבְרִים שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ עַל הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת קֹדֶם הַהַדְלָקָה, כִּשְׁאָר כָּל הַמִּצְוֹת דְּבָעִינַן עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתָן, הֲרֵי הַנּוֹהֲגוֹת לְבָרֵךְ אַחַר הַהַדְלָקָה - נִכְשָׁלוֹת בְּאִסּוּר בְּרָכָה לְבַטָּלָה לְדַעַת הָרַמְבַּ"ם וְסִיעָתוֹ, וְלָכֵן בְּוַדַּאי שֶׁעֲלֵיהֶן לְבַטֵּל מִנְהָגָן - שֶׁהוּא בְּגֶדֶר מִנְהָג בְּטָעוּת - וּלְבָרֵךְ מִכָּאן וּלְהַבָּא קֹדֶם הַהַדְלָקָה.

וּגְדוֹלָה מִזּוֹ נוֹדָע מִפִּי מַגִּידֵי אֱמֶת, אוֹדוֹת הַגָּאוֹן הַגָּדוֹל הַמְפֻרְסָם רַבִּי אִיסָר זַלְמָן מֶלְצָר זַצַ"ל, רֹאשׁ יְשִׁיבַת עֵץ חַיִּים, שֶׁבְּהַגִּיעוֹ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוֹרָה לְרַעֲיָתוֹ הָרַבָּנִית וְלִבְנֵי בֵּיתוֹ, שֶׁהוֹאִיל וּפֹה הַמָּרָא דְּאַתְרָא הוּא רַבֵּנוּ הָרַמְבַּ"ם, צָרִיךְ לְנָהֹג כְּמוֹ שֶׁפָּסַק בְּסֵפֶר 'מִשְׁנֵה תוֹרָה' (שַׁבָּת פ"ה) וְיֵשׁ לְבָרֵךְ קֹדֶם הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְכֵן נָהֲגוּ כָּל בְּנֵי בֵּיתוֹ עַל פִּיו.

אַתָּה הָרְאֵתָ לָדַעַת שֶׁאע"פ שֶׁהַגָּאוֹן וּבְנֵי בֵּיתוֹ מִיּוֹצְאֵי אַשְׁכְּנַז שֶׁיּוֹצְאִים בְּיַד רָמ"א, וּבְאַרְצוֹת הַגּוֹלָה נָהֲגוּ כִּדְבְרֵי הָרַמ"א, מִיָּד כְּשֶׁהִגִּיעוּ לָאָרֶץ בִּטְלוּ מִנְהָגָם וְנָהֲגוּ כִּדְבְרֵי הָרַמְבַּ"ם וּמָרָן שֶׁהֵם מָרֵי דְּאַתְרִין, וְכָל שֶׁכֵּן לְאִשָּׁה שֶׁהִיא מֵעֲדוֹת הַמִּזְרָח שֶׁצְּרִיכָה לְבַטֵּל מִנְהָגָהּ מִנְהַג טָעוּת וְלִנְהֹג כְּדַעַת הָרַמְבַּ"ם וּמָרָן שֶׁאָנוּ נִגְרָרִים אַחַר פִּסְקֵיהֶם, וּלְבָרֵךְ קֹדֶם הַהַדְלָקָה.

דַּעַת ה'בֶּן אִישׁ חַי' וְה'אוֹר לְצִיּוֹן'

אִיבָּרָא, דַּעַת הַגָּאוֹן רַבִּי בֶּן צִיּוֹן אַבָּא שָׁאוּל זַצַ"ל, בְּשׁוּ"ת אוֹר לְצִיּוֹן (ח"ב עַמּוּד קפד), שֶׁאִשָּׁה אֲשֶׁר נָהֲגָה לְבָרֵךְ אַחַר הַהַדְלָקָה - תַּמְשִׁיךְ בְּמִנְהָגָהּ, וְאִם אֵין לָהּ מִנְהָג יָדוּעַ תְּבָרֵךְ קֹדֶם הַהַדְלָקָה עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתָן.

אָמְנָם מֵעִיר עָלָיו מָרָן בַּ'חֲזוֹן עוֹבַדְיָה' דְּבְמִחִילַת כְּבוֹד תּוֹרָתוֹ, הֲלֹא יֵשׁ בָּזֶה אִסּוּר בְּרָכָה לְבַטָּלָה לְדַעַת הָרַמְבַּ"ם וּמָרָן, וְאֵיךְ אֶפְשָׁר לְהוֹרוֹת שֶׁתַּמְשִׁיךְ לְקַבֵּל שַׁבָּת בְּאִסּוּר בְּרָכָה לְבַטָּלָה.

וְהִנֵּה הָרַב אוֹר לְצִיּוֹן פֵּרֵשׁ טַעֲמוֹ, שֶׁאע"פ שֶׁהָרַמְבַּ"ם סוֹבֵר דְּהַמְבָרֵךְ אַחַר עֲשִׂיַּת הַמִּצְוָה בִּרְכָתוֹ לְבַטָּלָה, מִכָּל מָקוֹם מָרָן לֹא פָּסַק בָּזֶה לְגַמְרֵי כְּדַעַת הָרַמְבַּ"ם, שֶׁהֲרֵי פָּסַק בְּשֻׁלְחָנוֹ הַטָּהוֹר (סי' קסה) גַּבֵּי הָעוֹשֶׂה צְרָכָיו וְרוֹצֶה לִטֹּל יָדָיו לַאֲכִילָה, דְּלְאַחַר שֶׁשָּׁפַךְ מַיִם עַל יָדָיו יְבָרֵךְ 'אֲשֶׁר יָצַר' וְאַחֲרֵי כֵן יְבָרֵךְ עַל נְטִילַת יָדַיִם בִּשְׁעַת הַנִּגּוּב, מַשְׁמַע שַׁיָּךְ לְבָרֵךְ 'עַל נְטִילַת יָדַיִם' גַּם בִּשְׁעַת נִגּוּב, אַפִּלּוּ שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתָן, וְאֵין זֶה בִּכְלַל בְּרָכָה לְבַטָּלָה.

אוּלָם הִשִּׂיג עָלָיו מָרָן זיע"א שֶׁאֵין רְאָיָתוֹ מְחֻוֶּרֶת כְּלָל, שֶׁהֲרֵי בְּלָאו הֵכִי אִי אֶפְשָׁר לְבָרֵךְ קֹדֶם נְטִילַת יָדַיִם, כֵּיוָן שֶׁאֵין יָדָיו נְקִיּוֹת. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת (פְּסָחִים ז, ב) דְּכָתְבוּ לְעִנְיַן נְטִילַת יָדַיִם דְּלֹא חִלְקוּ חֲכָמִים בֵּין נְטִילָה שֶׁאַחַר בֵּית הַכִּסֵּא, שֶׁאֵין יָדָיו נְקִיּוֹת וְכוּ', דְּלֹא מָצֵי לְבָרֵךְ קֹדֶם נְטִילָה, לְנְטִילָה בְּגַוְנָא דְּיָדָיו נְקִיּוֹת (וּמִמֵּילָא אַף בָּזֶה אֶפְשָׁר לְבָרֵךְ אַחַר נְטִילָה), וְעוֹד אַף שֶׁמְּבָרֵךְ קֹדֶם נִגּוּב חֲשִׁיב עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתָן, מִשּׁוּם דְּאָמְרִינַן (סוֹטָה ד, ב) כֹּל הָאוֹכֵל לֶחֶם בְּלִי נִגּוּב יָדַיִם כְּאִלּוּ אוֹכֵל לֶחֶם טָמֵא.

וְכֵן כָּתַב הָרַב חֹק יַעֲקֹב (סי' תלב סק"ה) שֶׁדָּוְקָא בִּנְטִילַת יָדַיִם אֶפְשָׁר לְבָרֵךְ אַחַר הַנִּטִילָה, מִשּׁוּם שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְבָרֵךְ עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתָן, שֶׁפְּעָמִים אֵין יָדָיו נְקִיּוֹת וְכוּ'. וְכֵן כָּתַב בְּמַחֲזִיק בְּרָכָה (סי' רסג סק"ד) מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּשְׁאָר מִצְווֹת דִּבָּעִינַן עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתָן לְעִיכּוּבָא.

וּפוֹק חֲזֵי מַה שֶּׁכָּתַב רַבֵּנוּ תָּם בְּסֵפֶר הַיָּשָׁר (סי' שלא) שֶׁמִּצְוָה לְפַרְסֵם שֶׁחַיָּבוֹת הַנָּשִׁים לְבָרֵךְ עַל הַטְּבִילָה קֹדֶם טְבִילָתָן, מִשּׁוּם דִּבָּעִינַן עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתָן, כִּי חִלּוּל ה' לְטוֹבָלֶת שֶׁמְּעַכֶּבֶת הַבְּרָכָה עַד לְאַחַר קִיּוּם הַמִּצְוָה, וְכֵן הוּא בְּמַחֲזוֹר וִיטְרִי (עמ' תקצב).

וְהִנֵּה יְדוּעָה דַּעַת הַ'בֶּן אִישׁ חַי' (ש"ב פר' נֹחַ אות ח) שֶׁיֵּשׁ לְבָרֵךְ תָּמִיד אַחַר הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת. אָמְנָם אַף בָּעִיר בַּגְדָאד לֹא הָיָה לָהֶם מִנְהָג בָּרוּר כְּהָרַמָ"א לְבָרֵךְ אַחַר הַדְלָקָה, וְלֹא נָהֲגוּ כָּל הַנָּשִׁים מִנְהָג אֶחָד, כִּי יֵשׁ שֶׁנָּהֲגוּ לְבָרֵךְ קֹדֶם הַהַדְלָקָה וְיֵשׁ שֶׁנָּהֲגוּ לְבָרֵךְ אח"כ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הגאב"ד דְּבַגְדָּאד רַבִּי אֱלִישָׁע נִסִּים דַּנְגּוּר זַצ"ל בְּהַגָּהוֹתָיו (גְּדֻלּוֹת אֱלִישָׁע סי' רסג ס"ק יז), אַף אַחַר שהבא"ח הָיָה דּוֹרֵשׁ בָּרַבִּים לְבָרֵךְ אַחַר הַהַדְלָקָה נִתְרַבּוּ הַנָּשִׁים שֶׁנָּהֲגוּ כֵּן.

אַף בֶּאֱמֶת יֵשׁ לְתִמְהַּ מְאֹד עַל הַגָּאוֹן בַּעַל מְחַבֵּר הַבֶּן אִישׁ חַי, דְּמָה רָאָה לַעֲזֹב דִּבְרֵי כָּל גְּדוֹלֵי הַפּוֹסְקִים וְעַל צְבָא תְּהִלָּתָם הָרַמְבַּ"ם וּמָרָן, וְהָלַךְ אַחַר סְבָרַת קְצָת נָשִׁים שֶׁהֵבִיא מהרי"ו, שֶׁאֵין שׁוּם פּוֹסֵק מֵהָרִאשׁוֹנִים שֶׁאָמַר כֵּן. עַל כָּל פָּנִים בָּרוּר שֶׁמִּנְהָג זֶה אֵין לוֹ שַׁחַר .

[וּמוֹסִיף מָרָן: "וְהִנֵּה יָדַעְתִּי שֶׁבְּבֵית הוֹרָיו שֶׁל הָ'אוֹר לְצִיּוֹן' הָיוּ נוֹהֲגִים כְּדַעַת הַ'בֶּן אִישׁ חַי' לְבָרֵךְ אַחַר הַהַדְלָקָה, לְפִי שֶׁאֲבִיו הָיָה תַּלְמִידוֹ שֶׁל רַבִּי צַדְקָה חוּצִין זַ"ל, שֶׁלֹּא הָיָה זָז יָמִין וּשְׂמֹאל מֵהוֹרָאוֹת הַבֶּן אִישׁ חַי, עַד כְּדֵי כָּךְ שֶׁהָיָה סָבוּר שֶׁאָסוּר לַחֲלֹק עַל הַבֶּן אִישׁ חַי. אַף כְּבָר הִזְהִירַנִי מוה"ר הגר"ע עֻטְיָה זַצ"ל שֶׁלֹּא אָשִׂים לֵב לְדַעְתּוֹ".]

וְכַנִּרְאֶה גַּם כֵּן, שֶׁהָרַב 'אוֹר לְצִיּוֹן' מִתְבַּסֵּס עַל אֲשֶׁר יִסֵּד בְּסִפְרוֹ (ח"א עמ' ל) שֶׁמִּי שֶׁנָּהַג לְבָרֵךְ אַף שֶׁלֹּא יָדַע שֶׁיֵּשׁ מַחֲלֹקֶת בַּדָּבָר, וְאַחַר כָּךְ נוֹדָע לוֹ שֶׁהוּא שָׁנוּי בְּמַחֲלֹקֶת - חַשִׁיב שַׁפִּיר מִנְהָג וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְבַטֵּל מִנְהָגוֹ. וְלָכֵן אַף כָּאן הוֹרָה שֶׁאִשָּׁה שֶׁנָּהֲגָה כְּהָרַמָ"א תַּמְשִׁיךְ בְּמִנְהָגָהּ.

אֲבָל יֵשׁ לִדְחוֹת, דְּאֵין חָשׁוּב מִנְהָג אֶלָּא **מַה שֶּׁנִּתְקַן עַל פִּי גְּדוֹלֵי הַדּוֹר מָרֵי דְּאַתְרָא**, וְכַמְּבֹאָר בְּשׁוּ"ת הרדב"ז (מכת"י סי' קם): "וְהַמִּנְהָג שֶׁאָמַרְתָּ אֵינוֹ כְּלוּם, שֶׁהֲרֵי לֹא הָקִבַּע עַל פִּי וָתִיקִים, וְהוּא רַק מִנְהָג בְּעָלְמָא. וְעוֹד שֶׁאֵין מִנְהָג נִקְבָּע אֶלָּא עַל פִּי רַבִּים, אֲבָל אִם מִקְצַת יְחִידִים נָהֲגוּ אֵין זֶה מִנְהָג". זֹאת וְעוֹד, דִּכְתַב בְּשׁוּ"ת בְּנֵי בִנְיָמִין (סי' סו דַּף כח ע"א) שֶׁכָּל כֹּחַ הַמִּנְהָג, זֶהוּ דַּוְקָא **בְּמִנְהָג שֶׁנָּהֲגוּ לְהַחְמִיר**, דְּאִיכָּא מִשּׁוּם 'אַל תִּטֹּשׁ תּוֹרַת אִמֶּךָ', אֲבָל מִנְהָג שֶׁנָּהֲגוּ לְהָקֵל, וּמָרָן סְבִירָא לֵיהּ לָאֶסֹר - חוֹבָה עָלֵינוּ לְשַׁנּוֹת הַמִּנְהָג שֶׁנָּהֲגוּ כְּבָר לְהָקֵל וְלַעֲשׂוֹת כְּדַעַת מָרָן לְהַחְמִיר, מֵאַחַר שֶׁקִּבַּלְנוּ הוֹרָאוֹת מָרָן. וַהֲכִי נַמִּי כֵּיוָן דְּמָרָן סְבִירָא לֵיהּ שֶׁצְּרִיכוֹת לְבָרֵךְ קֹדֶם הַהַדְלָקָה, כדקי"ל כָּל הַמִּצְוֹת מְבָרְכִים עֲלֵיהֶם עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתָן, וּמִמֵּילָא אִם מְבָרֵךְ אַחַר הַמִּצְוָה הַוְיָא בְּרָכָה לְבַטָּלָה, אִם כֵּן בְּוַדַּאי שֶׁיֵּשׁ לְשַׁנּוֹת הַמִּנְהָג וְלִנְהֹג כְּדַעַת מָרָן מֵאַחַר שֶׁקִּבַּלְנוּ הוֹרָאוֹתָיו, וּבִפְרָט שֶׁכֵּן דַּעַת גְּדוֹלֵי הָרִאשׁוֹנִים.

מַסְקָנָא דִּדִינָא

לְעוֹלָם צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל הַדְלָקַת נֵרוֹת קֹדֶם הַהַדְלָקָה, וַאֲפִלּוּ אִשָּׁה שֶׁנָּהֲגָה לְבָרֵךְ אַחַר הַהַדְלָקָה, צְרִיכָה לְשַׁנּוֹת מִנְהָגָהּ וּלְבָרֵךְ קֹדֶם הַדְלָקַת נֵרוֹת, מִשּׁוּם דְּבָעִינַן שֶׁתִּהְיֶה עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתָן. וַאֲפִלּוּ לְהַסּוֹבְרִים שֶׁקַּבָּלַת שַׁבָּת בְּהַדְלָקָה - אֵין קַבָּלַת שַׁבָּת תְּלוּיָה אֶלָּא אַחַר הַהַדְלָקָה שֶׁנִּכָּר בָּהּ כְּבוֹד שַׁבָּת. וּמַה שֶּׁיֵּשׁ טוֹעֲנִים שֶׁמִּנְהַג אֵיזֶה עֵדוֹת לְבָרֵךְ אַחַר הַדְלָקַת נֵרוֹת - מִנְהַג טָעוּת הוּא וְלָאו שְׁמֵיהּ מִנְהָג. וּמִצְוָה רַבָּה לְפַרְסֵם הַדָּבָר, וְלִמְנֹעַ מִכְּשׁוֹל

מִנְּשִׁים רַבּוֹת שֶׁנִּכְנָסוֹת לְאִסּוּר בְּרָכָה לְבַטָּלָה, וְלַשּׁוֹמְעִים יִנְעַם וְתָבוֹא עֲלֵיהֶם בִּרְכַּת טוֹב.

בְּרָכָה בְּאֶמְצַע הַדְלָקַת נֵרוֹת

ח. אִשָּׁה שֶׁשָּׁכְחָה לְבָרֵךְ קֹדֶם הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת, וְנִזְכְּרָה בְּאֶמְצַע הַהַדְלָקָה - יְכוֹלָה לְבָרֵךְ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת, שֶׁכֹּל שֶׁלֹּא נִכְתַּיְּמָה הַמִּצְוָה חֲשִׁיב שַׁפִּיר 'עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתָן'. מִכָּל מָקוֹם, אִם לֹא נִזְכְּרָה עַד שֶׁכִּיְּמָה לְהַדְלִיק כָּל הַנֵּרוֹת שֶׁנּוֹהֶגֶת בָּהֶן - שׁוּב אֵין לָהּ לְבָרֵךְ.

כֵּן מְבֹאָר בְּסֵפֶר פַּרְדֵּס הַגָּדוֹל לְרַשַׁ"י (סוֹף סִי' לט) שֶׁכָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִגְמְרָה הַמִּצְוָה הַמְבֹרָךְ בְּתוֹךְ מַעֲשֵׂה הַמִּצְוָה כְּמְבֹרָךְ עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתָן. וְכֵן כָּתַב בְּהַגָּהוֹת מַיְמוֹנִי (הל' סְפָה פ"ו אוֹת ר) בְּשֵׁם רַבֵּנוּ שִׂמְחָה, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁאָדָם עָסוּק בַּמִּצְוָה יָכוֹל לְבָרֵךְ, וְאַף שֶׁהִתְחִיל בַּעֲשִׂיַּת הַמִּצְוָה מִיקְרֵי שַׁפִּיר 'עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתָן'. וְאַף עַל פִּי שֶׁכָּאן בְּהַדְלָקַת נֵר אֶחָד לְכְבוֹד שַׁבָּת כְּבָר יָצְאָה יְדֵי חוֹבָה, כֵּיוָן שֶׁרְגִילוּת הִיא לְהַדֵּר הַמִּצְוָה לְהַרְבּוֹת בְּנֵרוֹת, לֹא גָּרַע מִמַּה שֶׁכָּתְבוּ הַתּוֹסְפוֹת (סְפָה לט, א) דְּאַע"פ שֶׁבְּהַגְבָּהַת הַלּוּלָב וּמִינָיו יָצָא יְדֵי חוֹבָה, מִכָּל מָקוֹם כֹּל שֶׁדַּעְתּוֹ לְקַיֵּם מִצְוַת הַנִּעֲנוּעַ בְּלוּלָב, אַע"פ שֶׁאֵין הַנִּעֲנוּעַ מְעַכֵּב - יָכוֹל לְבָרֵךְ עַל נְטִילַת לוּלָב, וְכֵן הוּא בְּהָרֹא"שׁ (פֶּרֶק ג' דְּסְפָה סִי' לג) וּבְעוֹד רִאשׁוֹנִים.

תֵּדַע, שֶׁהֲרֵי לְדַעַת הַסּוֹבְרִים שֶׁהָאִשָּׁה מְקַבֶּלֶת שַׁבָּת בַּהַדְלָקָה עַצְמָהּ, עַל כָּרְחֵךְ דְּהַיְנוּ בְּסוֹף הַהַדְלָקָה, מִשּׁוּם שֶׁכָּל הַנֵּרוֹת חֲשִׁיבֵי כְּנֵר מִצְוָה אֶחָד אַחַר שֶׁהֻדְלְקוּ לְשֵׁם מִצְוַת נֵר שַׁבָּת, וְהַכֹּל נֶחְשָׁב כְּחֵלֶק מֵהַמִּצְוָה. וְהוּא הַדִּין לְדִידָן שֶׁאִם לֹא בֵּרְכָה קֹדֶם הַדְלָקַת הַנֵּר הָרִאשׁוֹן יְכוֹלָה לְבָרֵךְ קֹדֶם הַדְלָקַת שְׁאָר הַנֵּרוֹת שֶׁרְגִילָה בָּהֶן, שֶׁהֵם חֵלֶק מֵהַמִּצְוָה.

מִנְיַן הַנֵּרוֹת

ט. מֵעִקַּר הַדִּין דַּי לְהַדְלִיק נֵר אֶחָד לִכְבוֹד שַׁבָּת, וּמִכָּל מָקוֹם מִנְהָגֵנוּ לְהַדְלִיק לִפָּחוֹת שְׁנֵי נֵרוֹת, אֶחָד בְּנֶגֶד זָכוֹר וְאֶחָד בְּנֶגֶד שָׁמוֹר. וְכָל אִשָּׁה הַמַּרְבָּה בְּנֵרוֹת לִכְבוֹד שַׁבָּת הֲרֵי זוֹ מְשֻׁבַּחַת. וְיֵשׁ הַנּוֹהֲגוֹת לְהַדְלִיק שִׁבְעָה נֵרוֹת, וְיֵשׁ הַמַּדְלִיקוֹת נֵרוֹת כְּמִסְפַּר הַנְּפָשׁוֹת שֶׁל בְּנֵי הַבַּיִת וּכְשֶׁנּוֹלַד יֶלֶד מוֹסִיפִים עוֹד נֵר. מִכָּל מָקוֹם הַמִּנְהָג הַפָּשׁוּט לְהַדְלִיק ב' נֵרוֹת, וְלֹא יוֹתֵר.

כָּתַב הָרַמַ"א (סִי' רסג ס"א) דְּאַף שֶׁנּוֹהֲגִים לְכַוֵּן לְהַדְלִיק ב' נֵרוֹת אֶחָד כְּנֶגֶד זָכוֹר וְאֶחָד כְּנֶגֶד שָׁמוֹר, יְכוֹלִים לְהוֹסִיף וּלְהַדְלִיק ג' אוֹ ד' נֵרוֹת, שֶׁכֵּן שָׁרֵי לְהוֹסִיף עַל דָּבָר הַמְכָוָּן לְדָבָר אַחֵר, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִפְחֹת, וְכֵן נָהֲגוּ.

וְסִיּוּעַ לִדְבָרָיו מִמַּה שֶׁכָּתַב הָרִיטְבָ"א בְּחִדּוּשָׁיו לר"ה (לב, א) דְּאַף דְּקַיְּימָא לָן (רֹאשׁ הַשָּׁנָה פ"ד מ"ו) אֵין פּוֹחֲתִין מֵעֲשָׂרָה מַלְכֻיּוֹת וְכוּ', שֶׁהֵם כְּנֶגֶד עֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת וְכוּ', אִם רָצָה לְהוֹסִיף מוֹסִיף עֲלֵיהֶם. וּכְהַאי גַּוְנָא אָמְרִינַן בִּמְגִלָּה (כא, ב) לְעִנְיָן שֶׁאֵין קוֹרְאִים בַּתּוֹרָה פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה פְּסוּקִים כְּנֶגֶד עֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת וְכוּ' מִכָּל מָקוֹם אִם רָצָה לְהוֹסִיף מוֹסִיף, וּדְלֹא כִּקְצָת מְפָרְשִׁים שֶׁכָּתְבוּ שֶׁאֵין מוֹסִיפִים עֲלֵיהֶם. וְכֵן כָּתַב הָרַמְבַּ"ן בְּדָרָשַׁת רֹאשׁ הַשָּׁנָה (פֶּרֶק יב), וְעוֹד רִאשׁוֹנִים.

שָׁכְחָה לְהַדְלִיק נֵרוֹת שַׁבָּת

י. אִשָּׁה שֶׁשָּׁכְחָה לְהַדְלִיק נֵרוֹת שַׁבָּת - יֵשׁ הָאוֹמְרִים שֶׁתּוֹסִיף מִבָּאן וְאֵילָךְ נֵר נוֹסָף בְּכָל שַׁבָּת, וְיֵשׁ הָאוֹמְרִים שֶׁיּוֹתֵר טוֹב שֶׁתְּסַפֵּק שֶׁמֶן לְאִשָּׁה עֲנִיָּה שֶׁתַּדְלִיק. וְאִם לֹא הִדְלִיקָה מֵחֲמַת אוֹנֶס אוֹ שֶׁלֹּא הָיָה לָהּ מָמוֹן לִרְכֹּשׁ נֵרוֹת - אֵינָהּ צְרִיכָה לְהוֹסִיף.

וְעַל כָּל פָּנִים, בִּזְמַנֵּנוּ שֶׁמְּמֵילָא הַבַּיִת מוּאָר בְּאוֹר הַחַשְׁמַל, וְאֵין חֶסְרוֹן 'עֹנֶג שַׁבָּת' בְּמֶה שֶׁשָּׁכְחָה לְהַדְלִיק - אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא מְחֻיֶּבֶת לְקַנֵּם עַצְמָהּ.

כָּתַב הָרַמַ"א (רסג ס"א) מִשֵּׁם מַהֲרִי"ל, שֶׁאִשָּׁה שֶׁשָּׁכְחָה פַּעַם אַחַת לְהַדְלִיק נֵרוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת, צְרִיכָה לְהַדְלִיק כָּל יָמֶיהָ ג' נֵרוֹת לְשַׁבָּת, כְּדֵי שֶׁתִּתְהֶיָה זְהִירָה מִכָּאן וּלְהַבָּא בִּכְבוֹד שַׁבָּת.

[אָמְנָם הָרַמָ"א בְּדַרְכֵי מֹשֶׁה (שָׁם) כָּתַב עַל זֶה שֶׁכָּל אֵלּוּ חֻמְרוֹת רְחוֹקוֹת, וְאַדְרַבָּה נִרְאֶה שֶׁכָּל הַמּוֹסִיף גּוֹרֵעַ וּמַפְסִיד הַכַּוָּנָה שֶׁכְּנֶגֶד זָכוֹר וְשָׁמוֹר, אֶלָּא שֶׁהַנָּשִׁים נוֹהֲגוֹת כְּדִבְרֵי מַהֲרִי"ל שֶׁכֹּל שֶׁשָּׁכְחָה פַּעַם אַחַת מַדְלִיקָה ג' נֵרוֹת כָּל יָמֶיהָ, אוּלָם בהגה"ה נִרְאֶה שֶׁהָרַמָ"א חָזַר בּוֹ וְכָתַב כְּמִנְהַג הַנָּשִׁים לְדִינָא, וְיֵשׁ סְמוּכִין לָזֶה מִדִּבְרֵי הָרִיטְבָ"א וְהָרַמְבַּ"ן שֶׁהִזְכִּירוּ לְעֵיל, אֵין לְהַקְפִּיד עַל הוֹסָפָה].

וּמִדִּבְרֵי הַמַּהֲרִי"ל עַצְמוֹ (עמ' רא) מַשְׁמַע שֶׁדַּי שֶׁתּוֹסִיף עַל הַנֵּר שֶׁל מִצְוָה, דְּהַיְנוּ שֶׁתַּדְלִיק בְּנֵר יוֹתֵר גָּדוֹל אוֹ תִּתֵּן מְעַט שֶׁמֶן יוֹתֵר בַּנֵּר, וּכְמוֹ שֶׁהֵעִיר לְנָכוֹן הָאֵלְיָה רַבָּה (שָׁם סק"ג), וְכֵן כָּתַב בְּמַטֵּה מֹשֶׁה (סי' תכב) וּרְאֵה בְּכַף הַחַיִּים (אות יד). אָמְנָם הַפְּרִי מְגַדִּים (שָׁם א"א סק"ג) הֶחְמִיר יוֹתֵר, וְכָתַב שֶׁאַף אִם הָיְתָה רְגִילָה לְהַדְלִיק ג' אוֹ ד' נֵרוֹת לְשַׁבָּת, וְשָׁכְחָה לְהַדְלִיק **נֵר אֶחָד מֵהֶם**, צְרִיכָה לְהוֹסִיף מִכָּאן וָאֵילָךְ עוֹד נֵר אֶחָד.

אוּלָם בְּבֵאוּר הֲלָכָה כָּתַב עַל זֶה: וְלָא נְהִירָא, שֶׁהֲרֵי כָּל זֶה אֵינוֹ אֶלָּא מִנְהָג בְּעָלְמָא, וְהָבוּ דְּלֹא לְהוֹסִיף עֲלַהּ. וְכֵן הִשִּׂיג עַל דְּבָרָיו בְּשוּ"ת מוֹר וְאֲהָלוֹת (דַּף פב ע"ג) שֶׁלֹּא כָּתַב כֵּן הָרַמָ"א אֶלָּא דַּוְקָא בְּשָׁכְחָה לְגַמְרֵי לְהַדְלִיק, משא"כ בְּשָׁכְחָה וְלֹא הִדְלִיקָה נֵר אֶחָד מִשִּׁלְשָׁת הַנֵּרוֹת שֶׁהָיְתָה רְגִילָה בָּהֶן אֵין צָרִיךְ לְהוֹסִיף, וְכֵן הֶעֱלוּ עוֹד אַחֲרוֹנִים, וּדְלֹא כְּדַעַת הָרַב פְּרִי מְגַדִּים.

וּבְשוּ"ת קִנְיַן תּוֹרָה (ח"ו סו"ס ט) הֶעֱלָה לַהֲלָכָה כְּדַעַת הַפְּרִי מְגַדִּים, אוּלָם אֵין דְּבָרָיו מְכָרָחִים לְדִינָא, דְּיֵשׁ סִיּוּעַ לִדְבְרֵי הַמשנ"ב מִדִּבְרֵי הָרַמָ"א בְּדַרְכֵי מֹשֶׁה הַנַּ"ל, שֶׁאֵין זוֹ אֶלָּא חֻמְרָא רְחוֹקָה. וְכֵן מַשְׁמַע פְּשַׁט לְשׁוֹן הַמַּהֲרִי"ל: "וְאִשָּׁה שֶׁשָּׁכְחָה **וְלֹא הִדְלִיקָה נֵר בְּשַׁבָּת** תְּהֵא זְהִירָה לְהוֹסִיף", מוּכָח כְּדִבְרֵי הַבֵּאוּר הֲלָכָה, וְהָבוּ דְּלֹא לְהוֹסִיף עֲלַהּ.

וְהַגָּאוֹן חִיד"א בְּשִׁיּוּרֵי בְּרָכָה (סי' רסג אות א) הֵבִיא בְּשֵׁם הַגָּאוֹן מהר"ש שַׁעַר אַרְיֵה, שֶׁיּוֹתֵר טוֹב מִמַּה שֶׁתּוֹסִיף נֵר אַחֵר, תְּסַפֵּק שֶׁמֶן לְאִשָּׁה עֲנִיָּה כְּדֵי שֶׁתַּדְלִיק. וְכֵן כָּתַב בְּכַף הַחַיִּים (סקי"ג) שֶׁהֲלֹא אַף הַמַּהֲרִי"ל לֹא כָּתַב שֶׁתַּדְלִיק נֵר נוֹסָף, אֶלָּא רַק שֶׁתִּתֵּן יוֹתֵר שֶׁמֶן בַּנֵּר, עַל כֵּן יֵשׁ לְהָקֵל לָתֵת שֶׁמֶן לְאִשָּׁה עֲנִיָּה.

נֶאֱנְסָה וְלֹא הִדְלִיקָה - כָּתַב הַמַּגֵּן אַבְרָהָם (רסג סק"ג): אִם נֶאֱנְסָה וְלֹא הִדְלִיקָה כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה בְּבֵית הָאֲסוּרִים וְכַיּוֹצֵא בּוֹ א"צ לְהוֹסִיף. וְכֵן הֶחֱזִיקוּ אַחֲרָיו הָאַחֲרוֹנִים. וְהוֹסִיף בְּכַף הַחַיִּים (אות י) שֶׁהוּא הַדִּין אִם לֹא הָיָה לָהּ מָמוֹן לִקְנוֹת נֵרוֹת, וְעֵקֶב כָּךְ לֹא הִדְלִיקָה, אֵין לִקְנֹס.

וְהִנֵּה בְּשוּ"ת רִבְבוֹת אֶפְרַיִם (ח"א סי' קפד) נִשְׁאַל בְּאִשָּׁה שֶׁהָיְתָה עֲסוּקָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת בְּעִסְקֵי הַבַּיִת, וְכִסְבוּרָה הָיְתָה שֶׁמּוּדָּד כְּשֶׁתִּסַּיֵּם הָעֵסֶק שֶׁבְּיָדָהּ תַּדְלִיק הַנֵּרוֹת, וְהִנֵּה נִמְשַׁךְ הָעֵסֶק שֶׁבְּיָדָהּ עַד שֶׁעָבַר זְמַן הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת, הַאִם צְרִיכָה לְהוֹסִיף נֵר אֶחָד בְּכָל שַׁבָּת. וְכָתַב דְּלִכְאוֹרָה לְפִי מַה שֶּׁכָּתַב המג"א שֶׁבְּאֹנֶס אֵין צָרִיךְ לְהוֹסִיף נֵר, כָּאן הֲוֵה לֵיהּ כְּאֹנֶס, אֲבָל בִּפְשִׁיטוּתוֹ נִרְאֶה שֶׁאֵין זֶה אֹנֶס אֶלָּא פְּשִׁיעָה, כִּי הָיְתָה חַיֶּבֶת לְהִזָּדֵרז וּלְהַדְלִיק הַנֵּרוֹת, וְלָכֵן צְרִיכָה לְהַדְלִיק עוֹד נֵר אֶחָד.

אוּלָם לֹא זָכַר מַה שֶּׁפָּסַק מָרָן בש"ע (סי' קח ס"ח): מִי שֶׁלֹּא הִתְפַּלֵּל מִנְחָה בְּעוֹד שֶׁהָיָה לוֹ זְמַן לְהִתְפַּלֵּל, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה סָבוּר שֶׁיִּשָּׁאֵר לוֹ זְמַן אַחַר שֶׁיִּסַּיֵּם הָעֵסֶק שֶׁהָיָה מִתְעַסֵּק בּוֹ, וּבֵין כָּךְ וּבֵין כָּךְ עָבַר זְמַן הַתְּפִלָּה חָשׁוּב כְּאָנוּס וְיֵשׁ לוֹ תַּשְׁלוּמִין לְמִנְחָה. וּמְקוֹרוֹ מִדִּבְרֵי הרמ"ה שֶׁהוּבָא בְּנִמּוּקֵי יוֹסֵף (ב"ק דַּף י מִדַּפֵּי הָרִי"ף). וְהָכָא נַמִּי כֵּיוָן שֶׁהָיְתָה סְבוּרָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ שֶׁהוּת לְסַיֵּם הָעֵסֶק שֶׁבְּיָדָהּ וּלְהַדְלִיק הַנֵּרוֹת, אֶלָּא שֶׁעָבַר הַזְּמַן לִפְנֵי שֶׁתַּסְפִּיק לַעֲשׂוֹת כֵּן, הֲוָיָא כַּאֲנוּסָה.

וְנִרְאֶה שֶׁהוֹאִיל וְאֵין זוֹ אֶלָּא חֻמְרָא רְחוֹקָה וכמ"ש הָרַמָ"א בְּדַרְכֵי מֹשֶׁה, בְּזַמַּנֵּנוּ שֶׁמַּדְלִיקִים חַשְׁמַל לְהָאִיר אֶת כָּל הַבַּיִת, אִם שָׁכְחָה לְהַדְלִיק נֵרוֹת שֶׁמֶן אוֹ שַׁעֲוָה אֵינָהּ

צְרִיכָה לְהוֹסִיף כְּלָל, שֶׁיּוֹצְאִים יְדֵי חוֹבָה בִּמְנוֹרַת הַחַשְׁמַל, שֶׁאֵין כָּאן מִשּׂוּם הֲפָרַת שְׁלוֹם בֵּיתוֹ, וּבְרָכוֹת אֵינָן מְעַכְּבוֹת. וְכֵן כָּתַב בְּשׁוּ"ת אַבְנֵי יַשְׁפֶה (ח"א סי' נה) בְּשֵׁם גְּאוֹן אֶחָד, שֶׁאִם הָיָה הַחַשְׁמַל דָּלוּק וַאֲפִילוּ הָיָה דָּלוּק מִן הַבֹּקֶר, אע"פ שֶׁלֹּא הִדְלִיקָה נֵרוֹת לְשַׁבָּת אֵין לְקָנְסָהּ לְהוֹסִיף נֵר. וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה כָּתַב הַגָּאוֹן רַבִּי יִשְׂרָאֵל יַעֲקֹב פִּישֶׁר, וְכֵן כָּתַב בְּשׁוּ"ת אוֹר לְצִיּוֹן (ח"ב עמ' קע), וְכֵן בְּשׁוּ"ת מַעְיַן חַיִּים ח"ב סי' כג. וּבְשׁוּ"ת שְׁרָגָא הַמְּאִיר (ח"ז סי' פג) וּבְשׁוּ"ת צִיץ אֱלִיעֶזֶר (חֵלֶק כא סי' יא) כָּתְבוּ לְהַחְמִיר בָּזֶה, וְאֵין דִּבְרֵיהֶם מֻכְרָחִים.

וּנְסַיֵּם אֶת הַשִּׁעוּר, בְּמַעַט דִּבְרֵי תּוֹרָה מֵעִנְיָנָא דְּיוֹמָא, **שַׁבַּת פָּרָשַׁת תּוֹלְדוֹת** שֶׁאָנוּ מְצוּיִים בָּהּ כָּעֵת, כְּפִי שֶׁהוּבָא בְּקוּנְטְרֵס 'בֵּאֵר הַפָּרָשָׁה' לַמַּשְׁפִּיעַ הַחֲסִידִי הַנּוֹדָע רַבִּי אֱלִימֶלֶךְ בִּידֶרְמָן שליט"א.

'וַיִּמְצָא בַּשָּׁנָה הַהִיא' - הַכֹּל מִיַּד הַבּוֹרֵא

אוֹמֶרֶת הַתּוֹרָה (בְּרֵאשִׁית כו, יב): "וַיִּזְרַע יִצְחָק בָּאָרֶץ הַהִוא וַיִּמְצָא בַּשָּׁנָה הַהִוא מֵאָה שְׁעָרִים וַיְבָרְכֵהוּ ה'", וְלִכְאוֹרָה יֵשׁ לִשְׁאֹל, כֵּיוָן שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיִּזְרַע יִצְחָק', מַשְׁמַע שֶׁיִּצְחָק טָרַח וְעָמַל בַּחֲרִישָׁה וּזְרִיעָה, עַל מְנָת לִזְכּוֹת בִּתְנוּבַת הַשָּׂדֶה, מַדּוּעַ בְּהֶמְשֵׁךְ הַפָּסוּק נֶאֱמַר 'וַיִּמְצָא', וּמַשְׁמָעוּת מְצִיאָה - שֶׁהָיָה זֶה לְלֹא עָמָל וִיגִיעָה.

וּמְבָאֵר בַּעַל הַ'קְּדֻשַּׁת יוֹם טוֹב' מִסִּיגְעט (פָּרָשַׁת חַיֵּי שָׂרָה) אָכֵן בְּפֹעַל טָרַח יִצְחָק בַּחֲרִישָׁה וּזְרִיעָה, אוּלָם כַּאֲשֶׁר הִשִּׂיג אֶת הַתְּבוּאָה, **לֹא תָּלָה אֶת הַתּוֹצָאָה בִּיגִיעָתוֹ, אֶלָּא הֵבִין שֶׁהַכֹּל מְצִיאָה, הַכֹּל מַתְּנַת שָׁמַיִם**, 'בִּרְכַּת ה' הִיא תַּעֲשִׁיר', **וְהֲרֵי הוּא זָכָה בָּזֶה לְלֹא קֹשֶׁר וְשִׂיכוּת עִם יְגִיעָתוֹ כְּלָל**, שֶׁכֵּן הַהִשְׁתַּדְּלוּת - הִיא בְּגֶדֶר חוֹבָה וּגְזֵרָה מִשָּׁמַיִם, אוּלָם אֵינָהּ מַשְׁפִּיעָה כְּלָל עַל הַגָּעַת הַתּוֹצָאָה, וְהַפַּרְנָסָה עַצְמָהּ - אֵינָהּ אֶלָּא בְּגֶדֶר 'מְצִיאָה'.

אוֹתָהּ אֱמוּנָה מֻחְלֶטֶת, שֶׁהַנַּעֲשֶׂה בָּעוֹלָם, אֲפִלּוּ בְּהִשְׁתַּדְּלוּתוֹ שֶׁל אָדָם, הַכֹּל מִיַּד הַבּוֹרֵא - אָנוּ מוֹצְאִים גַּם כֵּן בְּהַנְהָגָתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם.

בְּפָרָשַׁת לְקִיחַת הַבְּכוֹרָה, נִכְנַס יַעֲקֹב אֶל אָהֳלוֹ שֶׁל יִצְחָק, שֶׁעֵינָיו כָּבְדוּ מִזִּקְנָן, וּבְיָדוֹ מַטְעַמִּים מַעֲשֵׂה יְדֵי אִמּוֹ מִשְׁנֵי גְּדָיֵי הָעִזִּים, בְּמַטָּרָה לִזְכּוֹת בִּבְרָכוֹתָיו. יִצְחָק - שֶׁזֶּה לֹא מִכְּבָר שָׁלַח אֶת בְּנוֹ עֵשָׂו לָצוּד לוֹ צַיִד, מִתְפַּלֵּא עַל הַגָּעָתוֹ מֻקְדָּם כָּל כָּךְ: "וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל בְּנוֹ מַה זֶּה מִהַרְתָּ לִמְצֹא בְּנִי", עוֹנֶה לוֹ יַעֲקֹב: "כִּי הִקְרָה ה' אֱלֹהֶיךָ לְפָנָי".

שׁוֹאֵל בְּסֵפֶר 'זֶרַע שִׁמְשׁוֹן' (פָּרָשַׁת חַיֵּי שָׂרָה): לְכְאוֹרָה יַעֲקֹב אָבִינוּ שֶׁהִתְבַּלֵּט בְּמִדַּת הָאֱמֶת, 'תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב', כֵּיצַד זֶה הוֹצִיא מִפִּיו דָּבָר שֶׁקֶר "כִּי הִקְרָה ה' אֱלֹהֶיךָ לְפָנַי", הֲלֹא אֶת שְׁנֵי גְּדָיֵי הָעִזִּים לָקַח מִן הַמִּכְלָאָה הַמִּשְׁפַּחְתִּית, שׁוּם דָּבָר לֹא בָּא לוֹ בְּמִקְרֶה...

וּמְבָאֵר: אָכֵן לֹא שִׁקֵּר יַעֲקֹב אָבִינוּ כְּלָל וּכְלָל, כָּל דְּבָרָיו אֱמֶת צְרוּפָה, מִבְּחִינָתוֹ - 'אֵין אָדָם נוֹקֵף אֶצְבָּעוֹ מִלְמַטָּה עַד שֶׁיַּכְרִיזוּ עָלָיו מִלְמַעְלָה', וְאֵין אָדָם עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה אִם לֹא בְּחֶסֶד ה' עָלָיו, מִמֵּילָא **גַּם מַעֲשֶׂה שֶׁנִּרְאֶה כִּבְיָכוֹל מִתְּכֻנָּן בְּיַד אֱנוֹשׁ - אֵין זֹאת אֶלָּא שֶׁה' הִקְרָהוּ, מֵאִתּוֹ יִתְבָּרֵךְ יָצָא הַדָּבָר**, וְאֵין זֶה מְשַׁנֶּה אִם אָכֵן הִגִּיעַ בְּמִקְרֶה, כְּדָגְמַת הַצַּיָּד אֲשֶׁר בְּפֹעַל פִּתְאוֹם מִזְדַּקֶּרֶת הַחַיָּה אֶל מוּל עֵינָיו, לְבֵין אִם לָקַח גְּדָיֵי עִזִּים מִמִּכְלָאתוֹ. אֲשֶׁר עַל כֵּן הָיָה יָכוֹל יַעֲקֹב לוֹמַר בְּבִטְחָה: "כִּי הִקְרָה ה' אֱלֹהֶיךָ לְפָנַי".

"גּוֹל עַל ה' דַּרְכֶּךָ..."

כֵּיצַד רָאוּי לוֹ לְאָדָם לְהַטְבִּיעַ אֶת חוֹתָם הָאֱמוּנָה וְהַבִּטָּחוֹן עַל כָּל מִקְרֵי וּמַעֲשֵׂי חַיָּיו? מַדְרִיךְ אוֹתָנוּ בָּזֶה הַמַּהֲרִי"ל דִּיסְקִין זַצַ"ל (סֵפֶר 'לִקּוּט אֲמָרִים'), וְאֵלּוּ דְּבָרָיו: הִנֵּה בְּמִדַּת הַבִּטָּחוֹן יֵשׁ כַּמָּה אֲפָנִים: א. הוּא הַבִּטָּחוֹן הַגָּמוּר - כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי ג, ה): "בְּטַח אֶל

ה' בְּכָל לִבְּךָ וְאֶל בִּינָתְךָ אַל תִּשָּׁעֵן", וּפֵרֵשׁ הַגְּרָ"א הַכַּוָּנָה עַל בִּטָּחוֹן גָּמוּר, שֶׁאֵין לְאָדָם לַעֲשׂוֹת שׁוּם פְּעֻלָּה מִצִּדּוֹ כְּלָל וּכְלָל אֶלָּא לִבְטֹחַ בַּה', כְּאוֹמְרָם זַ"ל (איכ"ר פְּתִיחָתָא ז') עַל חִזְקִיָּהוּ הַמֶּלֶךְ שֶׁהִתְפַּלֵּל לַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא 'אֲנִי יָשֵׁן עַל מִטָּתִי וְאַתָּה עוֹשֶׂה'. ב. בִּטָּחוֹן עִם מַעֲשֶׂה וּפְעֻלָּה, שֶׁיֵּשׁ לוֹ בִּטָּחוֹן בַּקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁיִּשְׁלַח בְּרָכָה וְהַצְלָחָה בְּמַעֲשֵׂה יָדָיו. [כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים טו, יח): "וּבֵרַכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה"].

וְהִנֵּה אַחַת מִשִּׁלֹּשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת בָּהֶן הִיא שְׁנֵי כְּתוּבִים שֶׁנִּרְאִים כְּמוֹ מַכְחִישִׁים זֶה אֶת זֶה, וּבָא הַכָּתוּב הַשְּׁלִישִׁי וּמַכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם - כֵּן כָּאן יֵשׁ עוֹד כָּתוּב שְׁלִישִׁי בִּתְהִלִּים (לז, ה): "גּוֹל עַל ה' דַּרְכֶּךָ וּבְטַח עָלָיו וְהוּא יַעֲשֶׂה", **אֲשֶׁר מִשָּׁם נִרְאֶה שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת אֵיזוֹ פְּעֻלָּה קַלָּה, כְּמוֹ הַתְנוּפָה הָרִאשׁוֹנָה לְאֵיזֶה דָּבָר עָגֹל כְּשֶׁרוֹצִים לְגַלְגְּלוֹ, וְהוּא כְּבָר מִתְגַּלְגֵּל מֵאֵלָיו**, כֵּן צָרִיךְ הָאָדָם לְהַתְחִיל בְּאֵיזֶה פְּעֻלָּה קַלָּה, וְיִבְטַח בַּה' שֶׁהוּא יִגְמֹר אַחֲרָיו לְטוֹבָה כְּכָל הַדָּרוּשׁ לוֹ, וּבְמִדַּת בִּטָּחוֹן זוֹ צָרִיךְ הָאָדָם לִבְחֹר כִּי זוֹהִי דֶּרֶךְ מְמֻצַּעַת.

"גּוֹל עַל ה' דַּרְכֶּךָ" - עָלֶיךָ לַעֲשׂוֹת רַק הִשְׁתַּדְּלוּת בְּסִיסִית, בִּבְחִינַת תְּנוּפַת הַגַּלְגַּל הָרִאשׁוֹנָה, וַה' יִתְבָּרֵךְ כְּבָר יַשְׁלִים אֶת הַכֹּל, הוּא כְּבָר יָבִיא אֶת תּוֹצָאָה "וּבְטַח עָלָיו וְהוּא יַעֲשֶׂה".

וּבְסֵפֶר הַבְּרִית (ח"א מַאֲמַר טו פ"ג), לְאַחַר שֶׁמַּרְחִיב בְּפִלְאֵי הַבְּרִיאָה, עַל פִּי חָכְמַת הַטֶּבַע, כֵּיצַד הקב"ה זָן וּמְפַרְנֵס בִּתְבוּנָה מְפֻלָּאָה וּבְתִכְנוּן מדיק מְקֻרְנֵי רְאֵמִים וְעַד בֵּיצֵי כִּנִּים, כָּל אֶחָד לְפִי מִזּוֹנוֹ וְטִבְעוֹ הָרָאוּי לוֹ, אֲזַי מַסִּיק אֶת הַמַּסְקָנָה הַמִּתְבַּקֶּשֶׁת: "וְעַתָּה קוֹרֵא מַשְׂכִּיל, אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתְךָ אֶת כָּל זֹאת, אֵין (רְאוּי לְ)נָבוֹן וְחָכָם כָּמוֹךָ לְהִתְיַגֵּעַ וְלַעֲמֹל עַל הַפַּרְנָסָה יוֹתֵר מִדַּי, אֶפֶס רָאוּי לְךָ לְהַחֲזִיק בְּמִדַּת הַבִּטָּחוֹן, הַשְׁלֵךְ עַל ה' יְהָבְךָ וְהוּא יְכַלְכְּלֶךָ, בְּמַעַט הַחְפּוּשׂ אֲשֶׁר תְּחַפֵּשׂ אַחַר הַפַּרְנָסָה לְפִי כֹּחֲךָ בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע, לֹא שֶׁתַּעֲמֹל מִבֹּקֶר עַד עֶרֶב וְתַכְנִיס עַצְמְךָ בְּסַכָּנוֹת בְּמַעְבָּרוֹת יַמִּים וְיַעָרוֹת וּמִדְבָּרוֹת וּדְרָכִים רְחוֹקִים וְיִגִּיעוֹת גְּדוֹלוֹת כָּל הַיָּמִים לְרַבּוֹת הַלֵּילוֹת בַּיּוֹם לֹא יָנוּחַ וּבַלַּיְלָה לֹא יִשְׁכַּב... אַף לֹא תֵּשֵׁב בָּטֵל חָלִילָה, כְּאָמְרָם זַ"ל יָכוֹל יֵשֵׁב בָּטֵל תַּלְמוּד לוֹמַר בְּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה, **אַף גּוֹל עַל ה' דַּרְכֶּךָ, בְּטַח עָלָיו וְהוּא יְבָרֵךְ מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כְּפִי כֹּחֲךָ בְּתֹם וּבְיֹשֶׁר וְלֹא עַוְלָתָה בּוֹ**".

וְהִמְשִׁילוּ אֶת הַדְּבָרִים לְאָדָם הָרָץ אַחַר חָבִית בְּמִדְרוֹן תָּלוּל, מִתְנַשֵּׁף וּמִתְנַשֵּׁף, וּמְגַיֵּס אֶת כָּל כֹּחוֹתָיו עַל מְנָת לְדָחֲפָהּ אֶל הַתַּחְתִּית. אָמְרוּ לוֹ: טִפֵּשׁ שֶׁבָּעוֹלָם! לָמָּה לְךָ לִדְחֹף וּלְהִתְאַמֵּץ, הֲלֹא הֶחָבִית מִתְגַּלְגֶּלֶת לָהּ מֵעַצְמָהּ, וְתַגִּיעַ לְתַחְתִּית הַמִּדְרוֹן אַף לְלֹא כָּל עֶזְרָה מִצִּדְּךָ... כֵּן הָאָדָם רוֹדֵף אַחַר הַפַּרְנָסָה, מַדִּיר שֵׁנָה מֵעֵינָיו, יוֹם וְלַיְלָה לֹא יִשְׁבּוֹתוּ, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ כִּי הַפַּרְנָסָה מְשֻׁמָּיִם, מַה שֶּׁמְּקֻצָּב לוֹ - יַגִּיעַ לוֹ בְּלָאו הֵכִי, אָז לָמָּה לוֹ לְהִתְאַמֵּץ?

וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ

מְסֻפָּר עַל בַּעַל הַ'דִּבְרֵי חַיִּים' מִצַּאנְז, שֶׁפַּעַם הִגִּיעַ אֵלָיו לְבַקּוּר רוֹפֵא אֶחָד, שָׁאַל אוֹתוֹ הָרוֹפֵא: "מַהוּ עִסּוּקְךָ וּמִשְׁלַח יָדְךָ?", וַיַּעַן לוֹ הָאַדְמוֹ"ר: "כָּל חַיַּי עָסַקְתִּי בִּבְנְיַת גְּשָׁרִים", "גְּשָׁרִים?" - הִתְפַּלֵּא הָרוֹפֵא, "אֵיזֶה גֶּשֶׁר בָּנִיתָ?", וַיֹּאמֶר הָאַדְמוֹ"ר: **"גֶּשֶׁר בֵּין הַמֹּחַ לְבֵין הַלֵּב - כָּל חַיַּי אֲנִי עָמֵל לְהָבִיא אֶת כָּל הַיְדִיעוֹת הָאֲצוּרוֹת בְּמֹחִי לִידֵי בִּטּוּי בִּדְרָכַי וּבְמַעֲשַׂי"**.

דְּבָרִים אֵלּוּ, בִּנְחִיצוּתָהּ וַאֲמִתּוּתָהּ שֶׁל מִדַּת הַבִּטָּחוֹן, יְדוּעִים הֵם וּמְפֹרְסָמִים, וּכְבָר הֶאֱרַכְנוּ בָּהֶם בְּשִׂיחוֹתֵינוּ בְּמִקּוֹמוֹת רַבִּים (אֶשְׁיחָה בְּחֶקֶךְ פָּרָשַׁת בְּשַׁלַּח וְעוֹד) אוּלָם אֵין הָעִקָּר לָדַעַת אוֹתָם

בַּמֹּחַ, **אֶלָּא הָעִקָּר לְהַחֲדִיר וּלְהָשִׁיב אוֹתָם אֶל הַלֵּב,** "וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם - וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ". עָלֵינוּ לִחְיוֹת עַל פִּי דִּבְרֵי אֱלֹקִים חַיִּים אֵלּוּ יוֹם יוֹם, שֶׁהֵם יַעַמְדוּ לְנֶגֶד עֵינֵינוּ בְּכָל מַעֲשֵׂינוּ.

בַּל נִהְיֶה כְּאוֹתוֹ אֶחָד, שֶׁהָיְתָה דַּרְכּוֹ לַהֲגוֹת מִיְּדֵי יוֹם בְּסֵפֶר 'חוֹבוֹת הַלְּבָבוֹת' שַׁעַר הַבִּטָּחוֹן, וַיְהִי הַיּוֹם וְרָאוּהוּ מִתְדַּפֵּק עַל שְׁעָרֶיהָ שֶׁל חֶבְרַת בִּטּוּחַ, וַיִּתְמְהוּ עָלָיו: אַתָּה הוּא שֶׁלּוֹמֵד 'שַׁעַר הַבִּטָּחוֹן', מַה לְּךָ וּלְחֶבְרַת בִּטּוּחַ? וַיַּעַן הָאִישׁ וַיֹּאמֶר: "טוֹב... זֶה כְּבָר לְיֶתֶר בִּטָּחוֹן...". אָדָם הַמְחַפֵּשׂ אַחַר 'יֶתֶר בִּטָּחוֹן' בְּהִשְׁתַּדְּלוּת וְטִרְחָה, אֵינוֹ רָאוּי לְהִקָּרְאוֹת 'בַּעַל בִּטָּחוֹן'.

וּמְסַפְּרִים בְּדֶרֶךְ בְּדִיחוּתָא, שֶׁפַּעַם אַחַת הִגִּיעַ לִסְנִיף הַדֹּאַר, יַחַד עִם כָּל הַמַּעֲטָפוֹת וּמִכְתָּבִים, מִכְתָּב הַמְמָעֵן לֶאֱלֹקִים שֶׁבַּשָּׁמַיִם, וְעַל גַּבּוֹ מוֹפִיעַ שֵׁם הַשּׁוֹלֵחַ וּכְתָבְתּוֹ, מֵאַחַת שְׁכוּנוֹת הָאָרֶץ... הַמִּכְתָּב עוֹרֵר אֶת סַקְרָנוּתוֹ שֶׁל מְנַהֵל סְנִיף הַדֹּאַר, וּכְשֶׁנִּפְתַּח עַל יָדוֹ, נִמְצְאָה בּוֹ פְּנִיָּה נִרְגֶּשֶׁת אֶל רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם מִצַּד אָדָם אֲשֶׁר שָׂקַע בְּחוֹבוֹת, וְנִזְקַק בִּדְחִיפוּת לְעֶשְׂרִים אֶלֶף לִירוֹת. הַפָּרָשָׁה עוֹרְרָה עִנְיָן רַב, וְהַמִּכְתָּב הַמְרַגֵּשׁ הִגִּיעַ לְיָדֶיהָ שֶׁל לִשְׁכַּת הַסַּעַד הָאַרְצִיְשְׂרָאֵלִית, כַּאֲשֶׁר בְּצַעַד חָרִיג הֶחְלִיטוּ מְנַהֲלֵי הַלִּשְׁכָּה לְשַׁגֵּר אֶל כּוֹתֵב הַמִּכְתָּב מַחֲצִית מֵהַסְּכוּם אוֹתוֹ בִּקֵּשׁ, עֶשֶׂרֶת אֲלָפִים לִירוֹת טָבִין וְתַקִּילִין.

אֶלָּא שֶׁבְּכָךְ לֹא נִסְתַּיֵּם הָעִנְיָן... מִכְתָּב נוֹסָף אֲשֶׁר שִׁגַּר לְאַחַר שָׁבוּעַ יָמִים, וְהֻפְנָה לְאוֹתָהּ כְּתֹבֶת מְדֻיֶּקֶת, לֶאֱלֹקִים, טָמַן בְּחֻבּוֹ רַק מִשְׁפָּט אֶחָד: "תּוֹדָה לְךָ רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם עַל שֶׁנַּעֲנֵיתָ לִפְנִיָּתִי הַנִּרְגֶּשֶׁת וְשָׁלַחְתָּ לִי אֶת הַסְּכוּם שֶׁבִּקַּשְׁתִּי, אֲבָל בְּמַחְילָה, בַּפַּעַם הַבָּאָה עָדִיף שֶׁלֹּא תִּשְׁלַח אוֹתוֹ דֶּרֶךְ לִשְׁכַּת הָרְוָחָה, כְּפִי הַנִּרְאֶה הֵם 'גִּלְחוּ' לְעַצְמָם מַחֲצִית מֵהַסְּכוּם שֶׁשָּׁלַחְתָּ...".

מַעֲשֶׂה זֶה מְלַמֵּד אוֹתָנוּ מוּסַר הַשְׂכֵּל: מַאֲמִין אֲמִתִּי, אֵינוֹ נוֹתֵן 'הַצָּעוֹת יְעוּל' לְרִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם כֵּיצַד לְהָבִיא לוֹ אֶת הַיְשׁוּעָה. הַמַּאֲמִין לְמֶחֱצָה לְשָׁלִישׁ וּלְרָבִיעַ, מִן הַשָּׂפָה וְלַחוּץ - אֵינוֹ קְרוּי מַאֲמִין כְּלָל.

'יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם' - שִׂמְחָה הַנּוֹבַעַת מִבִּטָּחוֹן

נֶאֱמַר בַּפָּרָשָׁה (בְּרֵאשִׁית כה, יט): "וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק", מְבָאֵר הָרַב הֶחָסִיד רַבִּי אַהֲרֹן יוֹסֵף לוּרְיָא אִישׁ טְבֶרְיָה בְּסִפְרוֹ 'עֲבוֹדַת פָּנִים' (עמ' מד): 'יִצְחָק' - מִלְּשׁוֹן צְחוֹק, רֶמֶז לְשִׂמְחָה, מַהוּ הַסִּימָן לְשִׂמְחָה אֲמִתִּית שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֲבוֹדַת יוֹצֵר הַכֹּל? כְּשֶׁהַ'יִּצְחָק', דְּהַיְנוּ הַשִּׂמְחָה, הִיא בְּגֶדֶר 'בֶּן אַבְרָהָם', תּוֹלָדָה שֶׁל מִדַּת הַבִּטָּחוֹן, שֶׁמַּאֲמִין שֶׁכָּל הַקּוֹרוֹת אוֹתוֹ בָּעוֹלָם הֲרֵי זֶה בְּגֶדֶר צְדָקָה וְחֶסֶד מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְהִיא דַּרְגַּת אַבְרָהָם כְּמַאֲמַר הַכָּתוּב: "וְהֶאֱמִן בַּה' וַיַּחְשְׁבֶהָ לוֹ צְדָקָה", אֲבָל אִם אֵינָהּ עַל יְסוֹד הַבִּטָּחוֹן, אֶלָּא מִכֹּחַ אֵיזֶה עִנְיָן גַּשְׁמִי, הֲרֵי שִׂמְחָה תְּלוּיָה בַּדָּבָר, בָּטֵל דָּבָר בְּטֵלָה הַשִּׂמְחָה, לְעֻמַּת דָּבָר רוּחָנִי, אֲשֶׁר מִטִּבְעוֹ הוּא נִצְחִי.

שֶׁלֹּא יְהֵיֶה בִּטְחוֹנֵנוּ מִן הַשָּׂפָה וְלַחוּץ!

אוֹדוֹת דֹּאֵג הָאֱדֹמִי נֶאֱמַר (תְּהִלִּים נ, טז) "וְלָרָשָׁע אָמַר אֱלֹהִים מַה לְּךָ לְסַפֵּר חֻקַּי וַתִּשָּׂא בְרִיתִי עָלֵי פִיךָ", וּבְגְמָרָא (סַנְהֶדְרִין קו, ב): "מַאי וַתִּשָּׂא בְרִיתִי עָלֵי פִיךָ? אָמַר רַבִּי אַמִּי: אֵין תּוֹרָתוֹ שֶׁל דּוֹאֵג אֶלָּא מִשָּׂפָה וְלַחוּץ".

דֹּאֵג הָאֱדֹמִי, "אַבִּיר הָרוֹעִים אֲשֶׁר לְשָׁאוּל", רֹאשׁ הַסַּנְהֶדְרִין בְּדוֹרוֹ שֶׁל שָׁאוּל הַמֶּלֶךְ, הָיָה בַּעַל גְּדֻלּוֹת תּוֹרָנִית שֶׁאֵין כְּדֻגְמָתָהּ, כִּדְאָמְרוּ בְּגְמָרָא (חֲגִיגָה טו, ב): "אַיֵּה סֹפֵר אַיֵּה שֹׁקֵל אַיֵּה סֹפֵר אֶת הַמִּגְדָּלִים. אַיֵּה סֹפֵר - שֶׁהָיוּ סוֹפְרִים כָּל אוֹתִיּוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, אַיֵּה שֹׁקֵל - שֶׁהָיוּ שׁוֹקְלִים קַלִּין וַחֲמוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה. אַיֵּה סֹפֵר אֶת הַמִּגְדָּלִים - שֶׁהָיוּ שׁוֹנִין שְׁלֹשׁ מֵאוֹת הֲלָכוֹת בְּמִגְדָּל הַפּוֹרֵחַ בָּאֲוִיר. וְאָמַר רַבִּי אַמִּי: תִּלַּת מְאָה בְּעָיֵי בָּעוּ דּוֹאֵג וַאֲחִיתֹפֶל בְּמִגְדָּל

הַפּוֹרֵחַ בָּאֲוִיר". **אוּלָם אֶת כָּל תּוֹרָתוֹ וְלִמּוּדוֹ - לֹא יִשַּׂם בְּחַיֵּי הַמַּעֲשֶׂה, לֹא הִשְׂכִּיל לְהָשִׂיב אֶל הַלֵּב אֶת אֲשֶׁר יָדַע, וּכְפֹעַל יוֹצֵא מִכֹּחַ, סוֹפוֹ הָיָה שֶׁהָלַךְ לָאֲבַדּוֹן, וְנִטְרַד מִן הָעוֹלָם הַזֶּה וּמִן הָעוֹלָם הַבָּא גַּם יַחַד.**

הַמַּעֲשֶׂה הַמְשַׁעֲשֵׁעַ הַבָּא, מְאַלְפֵנוּ בִּינָה מַה מַּשְׁמָעוּתָם שֶׁל דְּבָרִים הַנַּעֲשִׂים מִן הַשָּׂפָה וְלַחוּץ...

יְהוּדִי אֶחָד מֵאַרְצוֹת הַבְּרִית, הִצְלִיחַ בַּעֲסָקָיו וְנִתְעַשֵּׁר עֹשֶׁר אַדִּיר. הַדָּבָר נוֹדַע לְאַחַד הַ'מְשֻׁלָּחִים' הָעוֹסְקִים בְּאִסּוּף כְּסָפִים לַיְשִׁיבוֹת בְּאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ, וְהוּא הֶחְלִיט לְהִתְדַּפֵּק עַל דַּלְתּוֹ עַל מְנָת לְהַתְרִימוֹ לְמוֹסְדוֹת הַתּוֹרָה וְהַחֶסֶד בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

הִגִּיעַ הָרַב הַמְשֻׁלָּח לְבֵיתוֹ שֶׁל הֶעָשִׁיר, הַלָּה קִבְּלוֹ בְּסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת, וְשִׁכֵּן אוֹתוֹ בְּחֶדֶר מִפְאָר שֶׁבַּחֲוִילָתוֹ הַפְּרָטִית וְרַחֲבַת הַיָּדַיִם.

הָרַב הַמְשֻׁלָּח שׂוֹחֵחַ עִם בַּעַל הַבַּיִת, וְהִתְבָּרֵר לוֹ שֶׁהוּא בּוּר וְעַם הָאָרֶץ בְּכָל הַקְּשׁוּר לְמִנְהֲגֵי הַדָּת, וַאֲפִלּוּ שֶׁמֶץ שֶׁל יַהֲדוּת - לֹא הִכִּיר וְיָדַע. אוּלָם הָרַב הִבְחִין שֶׁבְּכָל מִפְתְּנֵי הַחֲדָרִים הָרַבִּים שֶׁבְּבֵיתוֹ, קְבוּעוֹת מְזוּזוֹת מְפֹאָרוֹת וּמְהֻדָּרוֹת מַרְאֶה.

הִתְפַּעֵל הָרַב בְּאָזְנֵי הֶעָשִׁיר עַל יָפְיָן שֶׁל בָּתֵּי הַמְּזוּזָה, "אָכֵן" - הֵגִיב הֶעָשִׁיר, "רָכַשְׁתִּי אוֹתָן בִּשְׂכוֹנַת 'מְאָה שְׁעָרִים' בְּכֶסֶף רַב", "וּמָתַי בָּדַקְתָּ אוֹתָן לָאַחֲרוֹנָה?", שָׁאַל הָרַב. "לֹא בָּדַקְתִּי אַף פַּעַם, מֻרְגָּע שֶׁקִּבַּעְתִּי אוֹתָן לֹא נָגַעְתִּי בָּהֶן יוֹתֵר".

הָרַב, שֶׁהָיָה סוֹפֵר סְתָ"ם בְּהִתְמַחוּתוֹ, הִבִּיעַ בְּאָזְנֵי הֶעָשִׁיר אֶת רְצוֹנוֹ לִבְדֹּק אֶת הַמְּזוּזוֹת שֶׁבְּבֵיתוֹ, וְהַלָּה הִסְכִּים לְכָךְ.

פֶּרֶק הָרַב בֵּית-מְזוּזָה אֶחָד, וְהִנֵּה לְתַדְהֵמָתוֹ... שְׁמוּ שָׁמַיִם, הַבַּיִת הָיָה רֵיק, וּמְזוּזָה לֹא הָיְתָה בּוֹ, וְכָךְ פֶּרֶק בַּיִת אַחַר בַּיִת, וְכָל הַבָּתִּים רֵיקִים לַחֲלוּטִין...

כַּמּוּבָן שֶׁהֶעָשִׁיר הִשְׁתּוֹמֵם כְּשֶׁשָּׁמַע שֶׁאֵין כָּל עֵרֶךְ לַמְּזוּזוֹת שֶׁקָּבַע, "כֵּיצַד יִתָּכֵן הַדָּבָר" - תָּהָה, "בְּעַצְמִי קָנִיתִי אֶת הַמְּזוּזוֹת בְּמֵאָה שְׁעָרִים, וְאַף אֲנִי הוּא שֶׁקִּבַּעְתִּי אוֹתָן"...

"יְתֵרָה מִכָּךְ" - הוֹסִיף וְאָמַר, "לְכָל מְזוּזָה הָיָה מְצֹרָף אֵיזֶה דַּף הוֹרָאוֹת מוּזָר בְּעִבְרִית, אֲבָל אֲפִלּוּ שֶׁאֲנִי לֹא יוֹדֵעַ עִבְרִית, לֹא הָיִיתִי צָרִיךְ אֶת הַהוֹרָאוֹת, הֵבַנְתִּי לְבַד כֵּיצַד לִקְבֹּעַ אֶת הַמְּזוּזוֹת, וְאֶת דַּף הַהוֹרָאוֹת זָרַקְתִּי לַפַּח"...

אוֹ אָז הֵבִין הָרַב מְשֻׁלָּח אֶת פִּתְרוֹן הַתַּעֲלוּמָה, הֶעָשִׁיר הַבּוּר חָשַׁב שֶׁקְּלַף הַמְּזוּזָה הוּא דַּף-הוֹרָאוֹת, כֵּיצַד לְהַתְקִין אֶת בֵּית הַמְּזוּזָה הַמְפֹאָר ...

מְזוּזָה מִן הַשָּׂפָה וְלַחוּץ....

צְרִיכִים אָנוּ שֶׁהַדְּבָרִים יִכָּנְסוּ בְּעַצְמֵנוּ, יִבָּלְעוּ בְּדָמֵנוּ, וְיַחְדְּרוּ לְתוֹךְ תּוֹכֵנוּ. וּכְפִי שֶׁכּוֹתֵב רַבֵּנוּ בְּחַיֵּי (כְּד הַקָּמַח, עֵרֶךְ בִּטָּחוֹן): "עִנְיַן הַבִּטָּחוֹן הוּא **שֶׁלִּבּוֹ חָזָק בְּבִטְחוֹנוֹ כְּאִלּוּ הִבְטִיחוֹ ה' יִתְבָּרַךְ**". שֶׁהֲלֹא רַק אִם צַדִּיק אֶחָד מַבְטִיחַ לְאָדָם יְשׁוּעָה בְּעִנְיָן מְסֻיָּם, כַּמָּה הוּא שָׂשׂ וְשָׂמֵחַ, אֲזַי אִם הקב"ה מַבְטִיחַ לְאָדָם יְשׁוּעָה - כָּל שֶׁכֵּן בֶּן בְּנוֹ שֶׁל כָּל שֶׁכֵּן, שֶׁעָלָיו לְשׂוּשׂ וְלִשְׂמֹחַ, וְלִהְיוֹת מְשֻׁלַּל דְּאָגָה בְּאֹפֶן מֻחְלָט.

וְאָמַר הַצַּדִּיק רַבִּי יְהוּדָה צְבִי מֶרָאזְלָה זיע"א (חֻתָּנוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק רַבִּי צְבִי הִירְשׁ מִזִּידִיטְשׁוֹב זיע"א): נֶאֱמַר בַּפָּסוּק (יְשַׁעְיָהוּ יב, ב): "הִנֵּה אֵל יְשׁוּעָתִי אֶבְטַח וְלֹא אֶפְחָד", **אֶבְטַח** - עוֹלֶה בְּגִימַטְרִיָּא **כ'**, **אֶפְחָד** - עוֹלֶה בְּגִימַטְרִיָּא **צ"ג**, וְהַהֶפְרֵשׁ בֵּינֵיהֶם הוּא **ע"ג**, כְּמִנְיַן **חָכְמָה**, לוֹמַר לְךָ שֶׁמִּי שֶׁמִּתְעָרֵב בִּבְטָחוֹנוֹ מַשֶּׁהוּ מֵחָכְמָתוֹ, לְבַסּוֹף מַגִּיעַ לִידֵי פַּחַד. אוֹמֵר דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה - 'הִנֵּה אֵל יְשׁוּעָתִי אֶבְטַח' - מִכַּיוָן שֶׁאֲנִי בּוֹטֵחַ וְלֹא תּוֹלֶה כְּלוּם בַּחָכְמָה שֶׁלִּי, אֶת הַשֵּׂכֶל

אֲנִי שָׁם בַּצַּד, מִמֵּילָא 'וְלֹא אֶפְחָד', לֹא אָבוֹא לִידֵי פַּחַד לְעוֹלָם וָעֶד.

וְיָדוּעַ מִשֶּׁם דּוֹרְשֵׁי רְשׁוּמוֹת (הוּבָא בְּסֵפֶר 'אַבְיעָה סְגֻלּוֹת' אוֹת ד' בְּשֵׁם הגר"מ מָאזוּז שליט"א): בַּמִּלָּה דְּאָגָה מְצוּיוֹת אוֹתִיּוֹת אַגָּ"ד, וַחֲסֵרָה הָאוֹת ב' מִכְּלַל סֵדֶר הָא-ב, הָרוֹמֶזֶת לְמִדַּת בִּטָּחוֹן, לוֹמַר לְךָ שֶׁכַּאֲשֶׁר חָסֵר בִּטָּחוֹן בַּה', יֵשׁ מָקוֹם לְכָל הַדְּאָגוֹת.

רֵאשִׁית כָּל כִּשָּׁלוֹן - הַפַּחַד וְהַדְּאָגָה

יִתָּרָה מִזֹּאת, אָדָם הַבּוֹטֵחַ בקב"ה וְאֵינוֹ מְפַחֵד - סְגֻלָּה הִיא עֲבוּרוֹ שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ עָלָיו מִקְרִים רָעִים, אוֹלָם מִי שֶׁבְּדַרְכּוֹ קָבַע אָכוּל פְּחָדִים וַחֲרָדוֹת מִמַּה שֶׁצּוֹפֶן לוֹ הֶעָתִיד, **עֶצֶם הַפַּחַד - עָלוּל לְהָבִיא עָלָיו אֶת הַדָּבָר שֶׁמִּתְיָרֵא מִמֶּנּוּ.**

וְכֵן אִיתָא בִּגְמָרָא (בָּבָא מְצִיעָא לג, א) "אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: כֹּל הַמְקַיֵּם בְּעַצְמוֹ כָּךְ - סוֹף בָּא לִידֵי כָּךְ", וְכָתַב עַל כָּךְ הַמַּהֲרַ"ל (חי' אַגָּדוֹת שָׁם): "כִּי הָאָדָם בְּקַל פּוֹעֵל בְּעַצְמוֹ יוֹתֵר מִמַּה שֶׁיִּפְעֹל בְּזוּלָתוֹ, כִּי כַּאֲשֶׁר הוּא פּוֹעֵל בְּעַצְמוֹ אֵין דָּבָר מִתְנַגֵּד לוֹ, לֹא כַּאֲשֶׁר יִפְעֹל בְּזוּלָתוֹ, כַּאֲשֶׁר הַמְקַבֵּל מִתְנַגֵּד לוֹ אֵין מֵנִיחַ לִפְעֹל בּוֹ. וְכַאֲשֶׁר הוּא מִתְיָרֵא מִן עֲנִיּוּת הֲרֵי יִתֵּן לַעֲנִיּוּת מָקוֹם וּבָא אֵלָיו הַדָּבָר, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר אִיּוֹב (אִיּוֹב ג' כ"ה) **וַאֲשֶׁר יָגֹרְתִּי יָבֹא לִי, כִּי כַּאֲשֶׁר הוּא יָרֵא מִן דָּבָר אֶחָד וְהוּא בְּעַצְמוֹ מַקְטִין עַצְמוֹ לִפְנֵי אוֹתוֹ דָּבָר שֶׁהוּא יָרֵא מִמֶּנּוּ, וּבָזֶה פּוֹעֵל בּוֹ אוֹתוֹ דָּבָר**".

וְיֵשׁ לְהַמְחִישׁ זֹאת עַל יְדֵי מָשָׁל: לוּחַ עֵץ אָרֹךְ וְצַר הַמָּתוּחַ בֵּין שְׁנֵי הָרִים, וּמִתַּחְתָּיו תְּהוֹם פְּעוּרָה. אָדָם שֶׁיֵּלֵךְ עַל גַּבֵּי לוּחַ הָעֵץ - סִכּוּי גָּדוֹל שֶׁיִּמְצָא אֶת עַצְמוֹ בְּתַחְתִּית הַתְּהוֹם. אוֹלָם אִם נַעֲמִיד לוּחַ עֵץ כָּזֶה בְּדִיּוּק עַל גַּבֵּי קַרְקַע מְצָקָה - בְּקַל יוּכַל לַעֲבֹר הָאָדָם עָלָיו, מַה הַהֶפְרֵשׁ בֵּין שְׁנֵי הַמִּקְרִים? הַהֶפְרֵשׁ הַיָּחִיד הוּא **הַפַּחַד**, בַּמִּקְרֶה הָרִאשׁוֹן אָדָם הָעוֹבֵר עַל הַלּוּחַ אָכוּל פְּחָדִים וַחֲשָׁשׁוֹת שֶׁמָּא יִפֹּל - וְזֶה עַצְמוֹ יָבִיא לוֹ אֶת הַנְּפִילָה, אוֹלָם בַּמִּקְרֶה הַשֵּׁנִי, שֶׁהוּא מַרְגִּישׁ בָּטוּחַ וְאֵין לוֹ כָּל סִבָּה לִפְחֹד - יַעֲבֹר אֶת הַלּוּחַ בְּקַלֵּי קַלּוּת. וְכָךְ גַּם בְּכָל מִקְרֵי הַחַיִּים - עֶצֶם הַפַּחַד מֵבִיא אֶת הַנְּפִילָה, אוֹלָם הַבּוֹטֵחַ בַּה' - חֶסֶד יְסוֹבְבֶנּוּ.

וְיִתָּכֵן שֶׁזֶּהוּ עֹמֶק מֵימְרָתוֹ הַמְפֻרְסֶמֶת שֶׁל רַבִּי נַחְמָן מִבְּרֶסְלֶב: "כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ גֶּשֶׁר צַר מְאֹד, וְהָעִקָּר **לֹא לְפַחֵד** כְּלָל". הַדֶּרֶךְ הַיְחִידָה לֹא לִפֹּל, הִיא לֹא לְפַחֵד כְּלָל, שֶׁכֵּן כָּאָמוּר, יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר יִפֹּל אָדָם מִצַּד עֶצֶם מְצִיאוּתוֹ שֶׁל הַגֶּשֶׁר הַצַּר, יִפֹּל מִפְּאַת הַחֲשָׁשׁ וְהַפַּחַד הַפְּסִיכוֹלוֹגִי. וְכֵן מָצִינוּ בְּסֵפֶר מִשְׁלֵי 'בֶּן סִירָא' כִּפְי שֶׁהוּבָא בִּגְמָרָא (סַנְהֶדְרִין ק, ב): "לָא תָּעִיל דַּוְיָא בִּלְבָּךְ דְּגַבְרֵי גִּיבְרִין קָטֵל דַּוְיָא" (לֹא תּוֹעִיל דְּאָגָה בִּלְבָּךְ, שֶׁכֵּן גִּבּוֹרִים חֲזָקִים וַעֲצוּמִים נִקְטְלוּ עַל יְדֵי הַדְּאָגָה). עִם כָּל הֱיוֹתָם חֲזָקִים וַעֲצוּמִים, עַד כְּדֵי בִּלְתִּי מְנֻצָּחִים - לְבַסּוֹף הִכְרִיעָה אוֹתָם הַדְּאָגָה.

אֲנָחָה גּוֹרֶרֶת אֲנָחָה...

וּמְסֻפָּר שֶׁפַּעַם אַחַת הָאַדְמוֹ"ר רַבִּי יִשְׂרָאֵל מֵרוּז'ין זיע"א רָאָה אֶת בִּתּוֹ בּוֹכָה וּמִתְאַנַּחַת, אָמַר לָהּ: דְּעִי לָךְ בִּתִּי כְּלָל שֶׁיְּלַוֶּה אוֹתָךְ לְכָל הַחַיִּים, **אֲנָחָה גּוֹרֶרֶת אֲנָחָה וְהוֹדָאָה גּוֹרֶרֶת הוֹדָאָה**, אִם תִּהְיִי נֶאֱנַחַת, וְתַרְגִּישִׁי שֶׁאֵין גְּרוּעַ מִמַּצָּבֵךְ, יַרְאוּ לָךְ מְשָׁמַיִם שֶׁיֵּשׁ עוֹד יוֹתֵר גְּרוּעַ, וְיַזְמִינוּ לָךְ שֶׁפַע דְּבָרִים שֶׁרָאוּי לְהֶאָנַח עֲלֵיהֶם, אוּלָם אִם תִּהְיִי בְּשִׂמְחָה וּבְהוֹדָאָה, יַזְמִין לָךְ הַבּוֹרֵא עוֹד שֶׁפַע שֶׁל שִׂמָּחוֹת וְהוֹדָאוֹת!

וְהוֹסִיף וְאָמַר: בּוֹאִי אֲסַפֵּר לָךְ מַעֲשֶׂה, עָשִׁיר אֶחָד נֶהֱפַךְ עָלָיו הַגַּלְגַּל וְהֶעֱנִי, עַד שֶׁנִּצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת לְכַתֵּת רַגְלָיו מִבַּיִת לְבַיִת, וְהָיָה מִתְאַנֵּחַ מְאֹד עַל מַר גּוֹרָלוֹ, כִּי רַע לוֹ יוֹתֵר מֵעָנִי אַחֵר שֶׁבַּשּׁוּק, בַּאֲשֶׁר כִּי הוּא כְּבָר טָעַם חַיֵּי עֲשִׁירוּת וְהָרְגַּל לָזֶה, וְעַכְשָׁו הוּרַע מַזָּלוֹ בְּיוֹתֵר.

אָמְרוּ בִּרְקִיעָא דִּשְׁמַיָּא: הִנֵּה הוּא מִתְאַנֵּחַ עַל מַצָּבוֹ, וּמַרְגִּישׁ שֶׁאֵין גְּרוּעַ מִמֶּנּוּ, נַרְאֶה לוֹ

כִּי יֵשׁ גְּרוּעַ מִזֶּה. נַעֲשֶׂה אוֹתוֹ עָנִי מְצֹרָע בְּכָל גּוּפוֹ, עַד שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְחַזֵּר עַל הַפְּתָחִים, בִּהְיוֹת כָּל אִישׁ מַרְחִיקוֹ מִדַּלְתוֹת בֵּיתוֹ לְבַל יַדְבִּיק אֶת בְּנֵי בֵּיתוֹ בְּצָרַעַת, כָּךְ הֶכְרַח לְחַפֵּשׂ בְּאַשְׁפַּתּוֹת שְׁיָרֵי מַאֲכָלִים בָּהֶם יוּכַל לְהַשְׁקִיט בְּמְעַט אֶת גְּדָל רַעֲבוֹנוֹ.

כָּאן לֹא הָיָה יָכוֹל עוֹד לַעֲצֹר בְּעַצְמוֹ, וְהָיָה בּוֹכֶה מְאֹד עַל מַר גּוֹרָלוֹ, כִּי מֵעֶשְׁירוּת נֶהֱפַךְ לְעָנִי מִסְכֵּן אֲשֶׁר מְקוֹם מוֹשָׁבוֹ בַּזָּבֶל וּבָאַשְׁפּוֹת, בִּהְיוֹתוֹ מְצֹרָע שֶׁגַּם עַל הַפְּתָחִים אֵין לוֹ אֶפְשָׁרוּת לִדְפֹּק, וְכִי מַר וְרַע לוֹ בְּיוֹתֵר.

אָמְרוּ בַּמְּרוֹמִים: וְכִי נֶאֱנָח אַתָּה שֶׁגָּרוּעַ לְךָ בְּיוֹתֵר? הִנֵּה נִרְאֶה כִּי יֵשׁ עוֹד יוֹתֵר גָּרוּעַ מִזֶּה, וְנַעֲשֶׂה לוֹ גִּבֶּנֶת בְּגַבּוֹ, אֲשֶׁר כָּל מַה שֶּׁאוֹכֵל נִכְנָס דֶּרֶךְ הַגִּבֶּנֶת וְאֵינוֹ מַרְגִּישׁ שׂבַע כְּלָל, כָּךְ שֶׁבְּמַצָּב זֶה נִשְׁאַר בְּרַעֲבוֹנוֹ גַּם לְאַחַר שֶׁטָּעַם מִן הַשִּׁירַיִם שֶׁמָּצָא בָּאַשְׁפָּה.

וְכִמְעַט שֶׁהֵחֵל לוֹמַר כִּי עַכְשָׁו בֶּאֱמֶת גָּרוּעַ לוֹ בְּיוֹתֵר, בַּאֲשֶׁר מֵעָשִׁיר וּגְבִיר גָּדוֹל נֶהֱפַךְ לְמִצֹרָע עָנִי חוֹבֵק אַשְׁפַּתּוֹת, וְעוֹד בַּעַל גִּבֶּנֶת הוּא רָעֵב תָּמִיד, אַךְ מִיָּד עָלָה בְּדַעְתּוֹ כִּי עַל כָּל פָּנִים עֲדַיִן לֹא מֵת, וְכִי חֶסֶד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הוּא שֶׁנּוֹתֵן לוֹ חַיּוּת, וְהִתְחִיל לְהוֹדוֹת לַה' עַל שֶׁעֲדַיִן חַי הוּא וְלֹא נָטְלוּ אֶת נִשְׁמָתוֹ מִמֶּנּוּ.

אָמְרוּ בַּמְּרוֹמִים: הִנֵּה מוֹדֶה אַתָּה שֶׁטּוֹב לְךָ, נִרְאֶה לְךָ שֶׁיֵּשׁ יוֹתֵר טוֹב מִזֶּה... וְנִרְפָּאָה גִּבֶּנְתּוֹ, כָּאן הֵחֵל לְהוֹדוֹת בְּיוֹתֵר עַל כִּי רָוַח לוֹ וְזוֹכֶה לְהַרְגִּישׁ טַעַם שְׂבִיעָה מִמַּה שֶּׁמּוֹצֵא בָּאַשְׁפָּה, וְאָמְרוּ שׁוּב בִּרְקִיעָא דִּשְׁמַיָּא: הִנֵּה נוֹתֵן שֶׂבַע וְהוֹדָאָה לַה' יִתְבָּרַךְ עַל שֶׁטּוֹב לְךָ, תִּרְאֶה שֶׁיֵּשׁ יוֹתֵר טוֹב מִזֶּה, וְנִרְפָּא גַּם מִצָּרַעְתּוֹ עַד כִּי יָכוֹל הָיָה לְחַזֵּר עַל הַפְּתָחִים, וְלֹא רְחָקוּהוּ כְּמִקֹּדֶם. כַּמּוּבָן שֶׁעָלַז לִבּוֹ בְּיוֹתֵר, וּבִשְׂמְחָה רַבָּה הָיָה נוֹתֵן שֶׂבַע וְהוֹדָאָה שֶׁהֵיטִיב לוֹ הַבּוֹרֵא כָּל כָּךְ, וְשׁוּב אָמְרוּ בִּשְׁמַיָּא: כֵּיוָן שֶׁהוּא מוֹדֶה וּמְשַׁבֵּחַ שֶׁטּוֹב לוֹ, יִרְאֶה כִּי יֵשׁ יוֹתֵר טוֹב מִזֶּה. וְאָכֵן מָצָא יָדִיד אֶחָד וְהִלְוָה לוֹ סְכוּם נִכְבָּד שֶׁל מָעוֹת כְּדֵי שֶׁיַּתְחִיל בּוֹ לַעֲסֹק בְּמִסְחָר וְיַחֲזִירֶנּוּ כְּשֶׁיִּרְוַח לוֹ, כָּךְ הֵחֵל לַעֲלוֹת יוֹתֵר וְיוֹתֵר, עַד שֶׁחָזַר לְקַדְמוּתוֹ, וְשָׁב לְעָשְׁרוֹ הָרִאשׁוֹן.

מִכָּאן לָמַדְנוּ כַּמָּה חָשׁוּב לְהוֹדוֹת לַה' יִתְבָּרַךְ, תָּמִיד לִרְאוֹת טוֹב בְּכָל מַצָּב, וּלְעוֹלָם לֹא לְהֵאָנַח אוֹ לִבְכּוֹת. אָדָם שֶׁזָּמֵר שֶׁל תּוֹדָה לַבּוֹרֵא בְּפִיו תָּמִיד, זוֹכֶה וְרוֹאֶה רַק יְשׁוּעוֹת וְטוֹב. אוּלָם הַמִּתְמַסְכֵּן וְהַ'מִּתְבַּכְיֵן', וּמַרְגִּישׁ הֵכִי אֻמְלָל בַּתֵּבֵל - יַזְמִין לוֹ הַבּוֹרֵא סִבּוֹת עוֹד יוֹתֵר טוֹבוֹת לְהַמְשִׁיךְ וְלִבְכּוֹת.

תַּנְחוּמִים שֶׁל אֱמֶת...

מְסֻפָּר עַל הֶחָסִיד רַבִּי נִיסָן שְׁטַיְיצְבֶּרְג זַצַ"ל, חֲסִידוֹ שֶׁל בַּעַל ה'יְסוֹד הָעֲבוֹדָה' מִסְּלוֹנִים, שֶׁבִּתּוֹ נִשְׂאָה לְבָחוּר תַּלְמִיד חָכָם אֶחָד, אֲשֶׁר בַּר מִינַן הָלַךְ לְעוֹלָמוֹ תּוֹךְ שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה. אוּלָם הִתְבָּרֵר שֶׁהַצָּרָה כְּפוּלָה וּמְכֻפֶּלֶת... לֶחָתָן הָיָה אָח יָחִיד כְּבֶן אַרְבַּע שָׁנִים, וְהַכַּלָּה מִפְּאַת הֱיוֹתָהּ זְקוּקָה לַחֲלִיצָה - מָכְרָחָה לְחַכּוֹת עַד הַגִּיעוֹ לְגִיל שְׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנִים, דְּהַיְנוּ רַק בְּעוֹד תֵּשַׁע שָׁנִים כַּאֲשֶׁר תִּהְיֶה הַכַּלָּה בַּת שְׁלוֹשִׁים, תּוּכַל לְקַבֵּל אֶת הַחֲלִיצָה וּלְהִנָּשֵׂא שֵׁנִית.

הָלַךְ הֶחָסִיד בְּמַר נַפְשׁוֹ אֶל הָאַדְמוֹ"ר בַּעַל 'יְסוֹד הָעֲבוֹדָה', וְשָׂח לוֹ אֶת צָרָתוֹ. הִרְגִּיעוֹ הָאַדְמוֹ"ר וְעוֹדְדוֹ, וְכָךְ אָמַר לוֹ:

חָשׁוֹב נָא, שֶׁנִּגְזַר בְּבֵית דִּין שֶׁל מַעְלָה עַל בִּתְּךָ לְהִנָּשֵׂא בְּגִיל שְׁלוֹשִׁים שָׁנָה, הֲלֹא וַדַּאי אַתֶּם לֹא הֱיִיתֶם יוֹדְעִים מִזֶּה, וּמַתְחִילִים לְחַפֵּשׂ עֲבוּרָהּ שִׁדּוּךְ כְּבָר בְּגִיל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, וְשׁוּם דָּבָר לֹא הָיָה הוֹלֵךְ... כַּמָּה דְּמָעוֹת כַּמִּים הֱיִיתֶם שׁוֹפְכִים, כַּמָּה טִרְחָה וּמָמוֹן, שַׁדְכָנִים, סְגֻלּוֹת וּתְפִלּוֹת, עַד הַגִּיעַ הַכַּלָּה לְגִיל שְׁלוֹשִׁים שָׁנָה, וְרַק אָז הָיְתָה מוֹצֵאת אֶת אָשְׁרָהּ. אֲזַי כַּמָּה עֲלֵיכֶם לִשְׂמֹחַ שֶׂחָסַךְ הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ מִכֶּם אֶת כָּל הַסֵּבֶל וְהַתְּלָאוֹת, וּכְבָר הוֹדִיעַ

לָכֶם מֵרֹאשׁ - שֶׁרַק בְּגִיל שְׁלוֹשִׁים יְכוֹלָה הִיא לְהִתְחַתֵּן, וְאֵין לָכֶם מַה לִּטְרֹחַ לְהִתְאַמֵּץ וְלִדְאֹג עַד הַגִּיעַ זְמַן זֶה, וְאָז תִּנָּשֵׂא בְּשָׁעָה טוֹבָה וּמְצֻלַּחַת...

תּוֹעֶלֶת הַבִּטָּחוֹן - אֵינָהּ תְּלוּיָה בְּמַעֲשִׂים

וְהָיָה אוֹמֵר הַגָּאוֹן רַבִּי אֶלְחָנָן וַסֶּרְמָן זַצַ"ל, כְּתִיב (תְּהִלִּים לב, י): "רַבִּים מַכְאוֹבִים לָרָשָׁע וְהַבּוֹטֵחַ בַּה' חֶסֶד יְסוֹבְבֶנּוּ", יֵשׁ לִדְרֹשׁ סְמוּכִין - רַבִּים מַכְאוֹבִים לָרָשָׁע, אוּלָם אֲפִלּוּ רָשָׁע הַבּוֹטֵחַ בַּה' - חֶסֶד יְסוֹבְבֶנּוּ, שֶׁכֵּן תּוֹעֶלֶת הַבִּטָּחוֹן אֵינָהּ תְּלוּיָה בְּמַעֲשָׂיו שֶׁל אָדָם, בְּכָל דֶּרֶךְ רוּחָנִית שֶׁהִיא, וְהָיָה אִם בּוֹטֵחַ בַּה' - זוֹכֶה לְחֶסֶד וְלִישׁוּעָה.

וְכֵן הִשְׁרִישׁ עִנְיָן זֶה בַּעַל הֶ'חָפֵץ חַיִּים' זַצַ"ל, שֶׁאֵין הַבִּטָּחוֹן תָּלוּי בִּזְכֻיּוֹת, וְהוֹכִיחַ כֵּן מִלְּשׁוֹן הַפָּסוּק (שָׁם לג, יח): "הִנֵּה עֵין ה' אֶל יְרֵאָיו לַמְיַחֲלִים לְחַסְדּוֹ", לְכְאוֹרָה אִם תּוֹעֶלֶת הַבִּטָּחוֹן רַק בַּצַּדִּיקִים הָיָה רָאוּי לוֹמַר "הִנֵּה עֵין ה' אֶל יְרֵאָיו **הַמְיַחֲלִים** לְחַסְדּוֹ", אֶלָּא בָּא הַכָּתוּב לוֹמַר, לֹא מִבַּעְיָא בְּיַחַס לִירֵאָיו, שֶׁוַּדַּאי עֵין ה' עֲלֵיהֶם לְשָׁמְרָם וּלְהוֹשִׁיעָם, אֲפִלּוּ אִם אֵין הֵם יְרֵאָיו, מִדָּבָר בַּאֲנָשִׁים בְּדַרְגָּה רוּחָנִית שְׁפָלָה, עָצֵם זֶה שֶׁהֵם מְיַחֲלִים לְחַסְדּוֹ - כְּבָר רְאוּיִים שֶׁתִּהְיֶה עֵין ה' עֲלֵיהֶם.

ה' יְזַכֵּנוּ, לְהִתְחַזֵּק בְּמִדַּת הַבִּטָּחוֹן, כָּאָמוּר לֹא רַק בִּבְחִינַת 'וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם', יְדִיעַת חֲשִׁיבוּתָהּ וּמַעֲלָתָהּ שֶׁל מִדַּת הַבִּטָּחוֹן, אֶלָּא בְּעִקָּר בִּבְחִינָה שֶׁל 'וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ', שֶׁנִּדַּע לְתַרְגֵּם מִדָּה זוֹ לִכְלֵי הַמַּעֲשֶׂה, לִחְיוֹת עַל פִּי מִדַּת הַבִּטָּחוֹן, לְהַשְׂכִּיל וּלְהָבִין שֶׁהַכֹּל נִגְזַר מִלְּמַעְלָה וְאֵין בְּהִשְׁתַּדְּלוּתֵנוּ וְלֹא כְּלוּם, לְבָטֵל בַּבּוֹרֵא בְּכָל מִקְרֶה מִמִּקְרֵי הַחַיִּים, בְּשִׂמְחַת עָצֵב - לָדַעַת שֶׁהַכֹּל מִיָּדוֹ יִתְבָּרַךְ, בְּשִׂמְחַת שִׂמְחָה - לָדַעַת שֶׁאֵין נִמְנָע מֵאִתּוֹ לְהוֹשִׁיעַ וְלִתֵּן מָזוֹר וּמַרְפֵּא. וּבְכָךְ נִזְכֶּה שֶׁיִּתֵּן עָלֵינוּ עֵינוֹ מִמָּרוֹם, יַבִּיט בְּשִׂפְלוּתֵנוּ וְעֹמֶק דַּלּוּתֵנוּ, וְתָחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּפַעֲמֵי מָשִׁיחַ וּבִגְאֻלָּה הַשְּׁלֵמָה, וְאָז יִוָּדַע לְעֵינֵי כֹּל מַאֲמַר הַפַּיָּט "לְהוֹדִיעַ שֶׁכָּל קֹוֶיךָ לֹא יֵבוֹשׁוּ, וְלֹא יִכָּלְמוּ לָנֶצַח כָּל הַחוֹסִים בָּךְ", בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ, אָמֵן.

בשורה טובה לאוהבי התורה ולומדיה

לה"ו בינ"ו עמ"י עש"ק

בסיעתא דשמיא בקרוב רוצים להדפיס
את סדרת הספרים החדשה

"אשיחה בחוקיך בהלכה"

חמשה כרכים
לסדר פרשיות השבוע

מהרב אורן נזרית שליט"א

נדבך נוסף חשוב מאוד לסדרות הספרים
"שיחות חיזוק", "אשיחה בחוקיך" ועוד מהמחבר

ולעת מבקשים לזכות
את הציבור הקדוש
לסייע ולהיות שותף
בהדפסת סדרת הספרים
"אשיחה בחוקיך בהלכה"
ניתן לזכות בהוצאת הסדרה
או בפרשיות
ולהקדישן לברכה הצלחה
ולעילוי נשמת וכיו"ב

הספרים מעוטרים
בהסכמת גדולי הדור שליט"א
והתקבלו בס"ד באהבה רבה
בהיכלי התורה

לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0509013000 ,0506491414

לה"ו בינ"ו עמ"י עש"ו

בשורה טובה
לאוהבי התורה ולומדיה

בסיעתא דשמיא יצא לאור עולם סדרת הספרים

"אֲשִׂיחָה בְּחֻקֶּיךָ"

על פרשיות השבוע באגדה

מתוך סדרת הספרים אשיחה בחקיך באגדה ובהלכה

מהרב אורן נזרית שליט"א

הספרים מעוטרים בהסכמת גדולי הדור שליט"א
מלאים בהלכות בקניני תורה ובדרכים לעבודת ה' יתברך
משולבים בסיפורים על גדולי ישראל ודרך עבודתם

וכעת מבקשים לזכות את הציבור הקדוש
לסייע ולהיות שותף
להשלים את סדרת הספרים בהלכה לזיכוי הרבים
וזכות לימוד התורה וזיכוי הרבים תגן בעדכם
ניתן להקדיש פרשיות
לברכה והצלחה ולעילוי נשמת וכיו"ב

לקבלת גיליונות אלו חינם
יש לשלוח בקשה למייל:
toraoren@gmail.com

א.י.ש. אשדוד 052-7627127

לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000

שותפים להקים
מקום לה' משכנות ל'אביר יעקב'

אי"ה רוצים להתחיל בבניית בית כנסת
ובית מדרש יגדיל תורה
ומקוה טהרה לנשים ולגברים
ברחוב שמשון עמיצור בשכונת רמות בבאר שבע

רוצים לשתף 840 חברים שישתתפו בס"ך של תרומה בשם 'יעקב'
מו"ז רבי יעקב אביחצירא זיע"א
סה"כ 'יעקב' 182 ש"ח כפול 36 חודשים

דרך הקישור של נדרים פלוס מקבלים החזר מס לפי סעיף 46
וקבלה דיגיטלית למייל
בטלפון 03-7630585 שלוחה 9219

מי שיהיה שותף
יזכה בספר חדש
יגדיל תורה בהלכה
שבת כרך א'

ערוץ יגדיל

או בסריקה

לפרטים: 0548410379

לפרטי הפקדה לחשבון בנק מזרחי סניף 426 מ.ח 371407 ע"ש יגדיל תורה